

Núm. 6. Desembre, 1986. 450 ptes.

(IVA inclòs)

Dossier:
José María Cagigal,
tercer any d'una pèrdua

apunts

EDUCACIÓ FÍSICA

Incluye la traducción castellana de todos los artículos

PRESENTACIÓ

Xavier Olivera Betrán, professor d'Història i sistemes
de l'EF i l'esport, professor de bàsquet de
l'INEFC, centre de Lleida

El dossier d'aquest número el dediquem a Josep Maria Cagigal Gutiérrez, el major intel·lectual i erudit de l'educació física i l'esport que ha donat aquest país. Ara, en el tercer aniversari del seu fatal desenllaç, *Apunts, Educació Física* vol retre-li d'aquesta manera un homenatge i donar a conèixer la seva tasca professional, les seves inquietuds i la seva personalitat.

Per acostar-se a Cagigal cal fer-ho sota tres vessants: com a erudit i estudiós en el camp humanístic, pel que fa a la seva activitat institucional i com a home.

Tocant el primer vessant, Josep Maria és un home conegudíssim en l'àmbit físic esportiu tant a nivell nacional com internacional: home amb una sòlida formació intel·lectual i humanística: sensibilitzat pels problemes del seu temps: coneixedor profund dels nous corrents en ciències socials: preocupat per l'educació integral del ser humà era sobretot un educador que va prendre part decisiva en la recuperació de l'educació física com a part substancial de l'educació. Aquest fou el seu gran objectiu, al costat del de la humanització de l'esport la involució festa del qual, afligit per tot un munt de problemes: violència, xovinisme, hipercompetitivitat, mercantilització, etcètera, fou freqüentment abordada a través dels seus articles, conferències i llibres. En efecte, sempre advocà a fi que no se'n perdés el caràcter de joc, concepte que sempre el va seduir.

La trajectòria institucional de Josep Maria és rica i variada. Així, en 1966 va impulsar la creació de l'INEF de Madrid, i en fou nomenat director, càrrec que va ocupar fins a 1971. En 1968 fou elegit president de l'AIESEP (Associació Internacional d'Escoles Superiors d'Educació Física) i, com a tal, fou l'organitzador de congressos sobre la formació dels alumnes de les escoles superiors, així com de l'organització dels estudis de tercer cicle —doctorat— per a llicenciats en educació física. El 1970 és nomenat vicepresident de la FIEP (Federació Internacional d'Educació Física) i a través de conferències, articles, col·loquis i altres activitats, va divulgar arreu del món, de forma magistral, la necessitat de l'educació física a la nostra societat per aconseguir una major qualitat i harmonia de vida. D'altra banda, ostentà diversos càrrecs en institucions nacionals i internacionals

olímpiques, en les quals va desenvolupar un intens paper en la defensa dels ideals olímpics en el camp de l'esport d'alta competició.

Vaig tenir l'ocasió de conèixer Josep Maria Cagigal en diferents facetes: com a alumne a l'INEF en l'assignatura de Teoria de l'activitat física, com conferenciant i escriptor, i com a company, ja que vàrem coincidir en un congrés de la FIEP a Olímpia, el bressol de l'Olimpisme.

En totes tres facetes era possible d'observar alguna cosa comuna: la seva enorme humanitat. Era un home senzill, humil noble en els seus plantejaments i en la seva actuació, amb un poder de convicció tan gran que realment seduïa. Hi utilitzava una vasta erudició, un lèxic acurat, una sintaxi coherent i una presentació impecable que a poc a poc t'acostaven de forma elegant i inapel·lable vers el seu missatge: eren aquestes les seves armes, i amb elles adornava aqueixa personalitat coneguda i alhora singular.

En el present treball, presentem una acurada recopilació bibliogràfica de la seva obra —llibres, articles, documents— a càrrec d'Anna Rom, i hem considerat oportú de seleccionar, entre els seus múltiples treballs, la lliçó inaugural del curs 1981-82 a l'INEF de Barcelona, amb el títol "Entorn a l'educació pel moviment. Apunt antropològic". Es tracta d'un document veritablement representatiu del pensament i la filosofia cagigalians.

D'altra banda, hem demanat la col·laboració de dos companys que participen de la seva mateixa filosofia: Julio Legido, qui ha realitzat un treball sobre "Incidència en el desenvolupament de l'EF", en el qual sens posa de manifest la importància fonamental de Josep Maria en el camp docent, divulgatiu i institucional al nostre país. Santiago Coca ens presenta un treball crític sobre el pensament del nostre autor, en el qual ressalta amb claredat la ideologia cagigaliana en perfecta simbiosi de coherència i harmonia amb les activitats que paral·lelament va desenvolupar, a través d'un fil conductor que fou una constant a la seva vida: l'educació física.

Donem a conèixer, per últim, una sèrie de conferències que sota el títol "Invitació a la lectura de Cagigal" foren impartides a l'INEF de Barcelona arran de la seva mort.

***José María Cagigal va rebre, el 1971,
el premi Noel Baker, concedit per la UNESCO
i considerat el Nobel de la filosofia
i la teoria de l'esport***

Brindis amb el seu pare amb aquest motiu, Menjador olímpic, INEF Madrid

Jesús Galilea ens hi introdueix en la persona i en el seu itinerari intel·lectual; Milagros García ens parla de la seva contribució en el camp de la teoria de l'activitat física; Joan Antoni Prat i Eusebi Esparza realitzen un altre estudi sobre la seva contribució a una pedagogia de l'educació física i l'esport, i, finalment, Josep Roca i Núria Puig fan un estudi aproximatiu de l'aportació cagigaliana a les ciències auxiliars de l'educació física i l'esport.

A través d'aquest dossier hem intentat d'analitzar des de diverses perspectives la personalitat, l'obra i la filosofia d'aquest home més reconegut a l'exterior —a on, per altra part, hi ha més sensibilitat envers els problemes que ell va abordar— que no pas al nostre país, i que va contribuir de forma notable i personalíssima a donar una imatge del nostre àmbit que no corresponia pas a la realitat. Serveixi aquest treball com a petit homenatge a la seva gran tasca en aquest tercer aniversari del seu òbit.

PENSAMENT I ACCIÓ

Aproximació a una obra dinàmica

Santiago Coca, professor de l'INEF de Madrid, llicenciat en Ciències de l' Informació

L' humanisme, la pedagogia i la ciència al servei d'una concepció del moviment com a part essencial de l'home.

Reconec, d'entrada, que esbossar una síntesi del pensament de Cagigal, al cap de tres anys del seu decés, quan encara ressonen vives les seves paraules, és una tasca àrdua. Cal que les idees es decantin en l'espai i el temps per poder endinsar-se en el cabal cultural dels pobles i és per això mateix que es resisteixen a ser jutjades a partir de la juvenesa del seu naixement i des de la proximitat de la seva perspectiva. Si afegim a aquesta valoració general el munt de pàgines redactades per l'autor, les seves múltiples conferències i comunicacions en congressos i cursos internacionals i, sobretot, la seva fecunda tasca docent, conclourem, sense més afegitons, que aquest resum o esquema ideològic no deixa de ser més que això: una aproximació al que constitueix una obra de luxe. Hi hauria, suposo, temps i espai per a un acolliment més generós. crític i cabdal, de les intuïcions, els programes i els arguments de Josep Maria Cagigal.

Tres dimensions del seu pensament

Suggerixo que en la interpretació del pensament de Cagigal emprem tres

claus que en constitueixen les vèrtebres i ho expliquen tot sense embuts: la humanística, "ens interessa l'esport com a esdeveniment de la persona"; la pedagògica, "l'educació física és abans de tot educació"; i la científica, "l'home com a objecte formal de la cinantropologia, ciència o sistema de formació integral que accentua les capacitats físiques d'aqueix home". Aquest és el seu triangle màgic, el seu alleujament mental, esclarit aquí amb promptitud a l'abast de qualsevol lector curiós, i la seva raó de ser. Perquè no es concep el Cagigal pensador sense el Cagigal actiu. Es per això que el títol d'aquestes reflexions no m'ha pas plantejat dubtes: pensament i acció, i aclareix una altra de les seves preocupacions més sentides i confessades: "cal conèixer i alliberar el món a partir de l'entitat corporal humana". Ja el 1957 al seu primer assaig i primera publicació, premi nacional al millor llibre esportiu, *Hombre y deporte*, dissenyava la seva comprensió totalitzadora del món —"per l'esport entrem en el dinamisme d'avui"— des d'aquesta triple perspectiva que analitzem: "els valors humans de l'esport s'incorporaran en una integració global de la tasca educativa... i per això

caldrà que investiguem els tractaments de conducta o aprenentatge del joc". Evidentment, encara no està pas definida, en aquestes pàgines, la trajectòria ideològica a la qual hem al·ludit abans, per bé que en la dita publicació poden advertir-se els orígens de tot el que posteriorment exposarà Cagigal fins a l'any 1983. L'embrió del que més tard s'esdevindrà ja hi era. Capítols com "El deporte en la andadura humana" (cap. III de la primera part), "Educación y deporte" (cap. I de la tercera part) o "En los centros de educación" (cap. V. de la tercera i darrera part del llibre) parlen per ells mateixos de la inquietud i alhora la fixesa de pensament amb les quals Josep Maria Cagigal esventava les seves idees ja fa gairebé trenta anys.

L' INEF

L'obra escrita de Cagigal dorm, a partir d'aquest assaig, un llarg parèntesi de quasi deu anys, tot just intel·ligible per als qui al seu moment varen pensar que aquell lúcid naixement del 57 va ser fruit de la casualitat o de l'atreviment efímer de la immaduresa que es sorprèn ella mateixa sense encertar a ser encara més creativa. Amb tot, ni

El 1970 fou nomenat vicepresident de la FIEP a l'Assemblea General celebrada a Lisboa

Reunió de la FIEP a Lisboa, any 1970

allò fou una espurna fugissera ni un voler i no poder que s'adorm bressolat per l'èxit, amb ganes amb prou feina d'actualitzar-se o contradir-se. El silenci d'un pensador no és por a l'expressió dels seus raonaments, sinó pausa consentida on tenen el seu recés els molts vaivens que sotraguegen la seva intel·ligència. Donar a llum una idea genial costa i dol molt, i cal afartarse de temps posterior perquè la seva eficàcia resulti fecunda. Cagigal no va cedir aleshores a les presses ni a les sol·licituds neguitoses que en reclamaven nous escrits. Va interioritzar els seus convenciments, va amuntegar sense malbaratar-les les experiències que li va tocar de viure als països germànics i, quan el 23 de desembre de 1961, en fa ara vint-i-cinc anys, neix el text de la Llei 77 sobre Educació Física, que en part va redactar ell, es trenca el silenci i es justifiquen les expectatives de tots aquests anys. Aquí, a l'article quinze, s'extrovertia i es configurava el lent procés de maduració de Cagigal, pensament i acció, l'INEF, l' Instituto Nacional de Educación Física y Deportes "per a la formació i el perfeccionament del professorat d'Educació Física i dels entrenadors esportius...". Ara sí que semblava que es comprenia tota la resta. L' INEF exigia reflexió, confrontació de programes, valoració econòmica, reunions i viatges. Tota una successió vertiginosa d'anades i tornades que retenien el flux de les idees amuntegades. Era temps d'acció febril. L'any 1964 se'n soterrava la primera pedra al campus universitari de Madrid, a on en aquells moments encara no arribaven els transports públics. El 1966 s'inaugura l' INEF amb el Congrés Mundial d'Educació Física. I el novembre de 1967 s'endega el primer curs acadèmic, la primera promoció, l'obertura de la Biblioteca esportiva, la revista *Deporte 2000*, el Centro de Documentación y Traducción, les *Novedades*, la revista *Citius*, *Altius*, *Fortius*, els primers intercanvis amb Hispanoamèrica i les institucions

superiors universitàries d'Educació Física a Europa... ¿Per què continuar? La tasca de Cagigal com fundador i primer director de l'INEF requeriria un treball a part. En tot cas, diguem que l'INEF fou la floració espontània d'esdeveniments que va sorgir d'una concepció teòrica defensada amb tenacitat enfront de l'escepticisme de molts. Per una vegada, pensament i acció es feren solidaris i es justificaren mútuament.

Des de 1966 fins a 1973

Un cop assentats els fonaments de la vida acadèmica de l'INEF, Cagigal prolonga, sense interrupció, el seu pensament en les pàgines escrites de les revistes, els assaigs, els llibres de contingut divers, amb una urgència i una densitat dignes d'aquell qui té molt a dir i se sent angioixat per l'estretor d'un temps que intueix que serà eschdusser. Amb pròleg de Juan José López Ibor, *Deporte, Pedagogía y Humanismo enceta*, el 1966, la segona i definitiva etapa de la producció escrita de Cagigal. "Contra la restricció de moviments imposada pel tecnicisme" s'inventa els intel·lectuals a depositar "el seu recel enfront del moviment físic" i descobrir en l'expressió esportiva "els símptomes aptes per a l'exploració personal", així com "l'acció que modifica el dinamisme personal". S'atorga, doncs, al fet esportiu un protagonisme "dialogant amb el seu entorn" mereixedor d'estudis conscienciosos inexcusables i és equiparat en el seu sentit més integrador a les tendències modernes de la "psicologia de la personalitat que camina vers una psicologia de l'intercanvi". I és precisament aquí, en el marc de les relacions socials, a on Cagigal entén una de les seves afirmacions més clarividents: "l'actitud espiritual del joc" com a "catalitzador de reorganitzacions personals". Sota aquest lema queden al marge els criteris que presideixen les

urgències del campionisme, les servituds del mecanisme o les apories de l'intel·lectualisme. *L'homo ludens* pensat per Cagigal, sense excloure en absolut els requeriments de *l'homo competitivus*, està cridat a "crear cultura" i a reclamar "de la pedagogia un lloc gairebé preferent". La seva afirmació que "l'educació física només es concep com autèntica si s'entronca en el germen lúdico-esportiu de l'home" fa del llibre que comentem —no oblidem pas que en el seu títol s'escriuen els mots pedagogia i humanisme— una de les fites fonamentals de la seva obra.

Mentre que Cagigal prepara el seu pròxim llibre —encara han de transcórrer sis anys— multiplica les seves col·laboracions escrites a diverses publicacions, de les quals em permeto de destriar tres articles que aparegueren a la revista *Deporte 2000* durant els anys 1969 i 1970. *Hacia una pedagogía del fracaso* ens apropa al món de la competició sense allunyar-nos ni una mica dels principis pedagògics que continuen informant-ho tot. S'hi parla de derrota, a la qual se li nega el caràcter de frustrant; tornem a enfrontar-nos amb la dimensió lúdica de l'esport, que significa possibilitat d'expansió, d'entrenament i de goig espontani, i s'hi recorda el sentit participatiu de l'esport "per fer-lo retornar als seus justos límits humans", que beneficien tothom. En l'article *Cosmodeporte* Cagigal insisteix en "la capacitat de joc" que cada home duu amb ell mateix i que li ofereix magnífiques opcions d'autorealització i de diàleg amb els altres. Finalment, l'article *El moderno educador físico* estableix alguns dels requisits que Cagigal proposava rigorosament als seus alumnes per ser eficients en la seva professió: que fossin educadors esportius, sense que aquesta afirmació pretengués de confondre els àmbits físic i competitiu dels infants, que fossin abans que tot pedagogs, i que no es limitessin a mostrar-se com mers empírics de l'esport, sinó com científics

La tasca formadora de Cagigal fou rellevant, tant en els seus escrits, com en la labor docent i en els organismes internacionals FIEP i AIESEP

A la fotografia: presentació a l'INEF de Barcelona de la col·lecció de llibres KINE que va dirigir des del 1978

qualificats. El cert és que s'hi mantenen les constants ideològiques que apuntem d'un començament i que la coincidència de paraules i de conceptes no fa sinó palesar un llenguatge desproveït d'ambigüitats i, per contra, pletòric de termes conseqüents.

El tercer llibre, *Deporte, pulso de nuestro tiempo*, publicat el 1972, coronava uns anys de reconeixement mundial que situaven el nostre autor entre els pensadors més qualificats del món esportiu. El 1970 és elegit a Varsòvia president de l'Associació Internacional d'Escoles Superiors d'Educació Física. En 1971 se li concedeix el "Philip Noël Baker Research Award", instituït pel Consell Internacional d'Educació Física i Esport de l'UNESCO, com a reconeixement a la personalitat que més hagi destacat en treballs de caire científic o cultural en referència a l'esport.

Aquest llibre, prologat per Pedro Laín Entralgo, recull diversos treballs que el mateix Cagigal qualificava com "antropologia cultural referida a l'esport", i en destacaria dues aportacions summament interessants: "La Educación Física, ¿ciencia?" i "Sugerencias para la década del 70 en Educación Física". El primer treball constitueix una aproximació científica, històrica i metodològica al fet controvertit si, quan ens referim a l'educació física, ens situem davant d'una ciència auxiliar o a una ciència amb nom propi. Cagigal ens mena al camp de les ciències de l'educació i al de les humanístiques, on s'hi troba amb l'"home en moviment o capaç d'automoviment, com a ser mòbil", objecte d'aquesta "ciència aplicada que és la cinantropologia", que atén específicament a les capacitats físiques de moviment i d'expressió de l'individu. Pel que fa al segon treball, hi insisteix novament en aquesta preocupació per establir les característiques d'un possible corpus científic de l'Educació Física i s'hi endinsa amb coratge i rigor en qüestions que per als profans poden ser de matís, però que per als

especialistes revesteixen una importància indiscutible: "la ciència de l'Educació Física podria gairebé coincidir amb una ciència de l'home en moviment".

La darrera dècada

Cinc llibres encara li queden per escriure a Cagigal i molts articles que es tradueixen a les llengües més universalment conegudes. Són anys de dispar acceptació social de les seves activitats, sobretot a partir de 1978, i que en la seva possible biografia descobriren els tràngols pels quals aleshores va haver de passar i que marcaran tant el contingut dels seus dos últims llibres com el projecte editorial del seu futur ideològic, que malauradament no es va arribar a realitzar.

El 1973, tot comentant a la revista *Deporte 2000* el "Manifest sobre l'Educació Física", Cagigal critica la superficialitat amb què s'atorguen certs diplomes a monitors i entrenadors que, mancats dels coneixements científics que cal, desvirtuen el compromís pedagògic que per la seva categoria en reclama "el subjecte d'aqueixa educació, el qual és el ser humà".

Educar esportivament és molt més seriós que no pas fer gala de títols.

I amb idèntic arravatament crític s'edita el 1975 *El deporte en la sociedad actual*, un petit llibre, així l'anomena Cagigal en les seves primeres declaracions, que, tanmateix, condensa per una part i explicita per l'altra una de les anàlisis més encertades que conec

**Cagigal morí a Barajas, el 1983,
en un accident d'aviació.
Anava a Roma a presidir un congrés
internacional de l' AIESEP**

sobre l'esport espanyol, la seva estructura, els seus anacronismes, les seves oportunitats malaguanyades o el seu entroncament polític. Tot això atenant-se a les xifres i els documents més contrastats i fiables d'aquella època. Si a aquesta visió acusadora de la realitat que es presenta sota l'epígraf: "Pautas para una organización", hi afegim les reflexions històrico-culturals del fenomen esportiu, en general, que s'ageganta al món, en deduirem que aquest llibre és —cal que l'anomenem el seu "equador" particular?— una de les cites obligades, potser la primera al costat de *Hombres y Deporte*, per comprendre el dinamisme del seu pensament.

Deporte y agresión neix el 1976 a tall d'una publicació atípica en el catàleg de l'obra de Cagigal. Hi abandona per un moment els pressupòsits pedagògics i filosòfics de la seva vida anterior i dóna pas a qüestions psicosociològiques emparades en el comú denominador de l'agressió i la violència, manifesta prefiguració —intuïció d'aquell qui sabia esguardar sense eufemismes al seu voltant— de les situacions lamentables que avui patim. El llibre és la resposta científica del professor —com és d'abundosa la seva bibliografia sobre l'agressió humana—, que es centra en els comportaments de la societat que els empara. Entre preguntes i respostes l'agressivitat discorre des de les teories més conspícues fins als esdeveniments quotidians de l'esport —el lleure actiu, la higiene i la salut, l'agonisme, l'espectacle esportiu—, sense que en cap moment no perdem de vista la imperiosa necessitat de continuar preguntant-nos, implicant-nos-hi, per totes les situacions que van desfilar davant nostre. "Ningú, abans que Cagigal, no havia estudiat el tema concret de la relació entre l'agressivitat i l'esport", afirma Juan Rof Carballo en el seu pròleg al llibre. Per part nostra, a més a més de

que hem dit, fem nostra aquesta simbiosi fecunda per al fenomen esportiu: "l'esport, com a producte de la societat, desemboca en el fet que l'esport d'avui és societat d'avui".

Tot amb tot, Cagigal no desistia del seu propòsit d'accentuar "les bases antropofilosòfiques per a una educació física", o "els elements teòrics per a un diagnòstic de l'esport", o "les conclusions pràctiques que es deriven de l'esport com a educació". I un sisè llibre, dins d'aquesta constant ideològica, salta a l'opinió pública un dia històric, el 15 de novembre de 1979, data en la qual el Congrés dels Diputats aprova el text de la nova Llei de la Cultura Física i l'Esport. Aquella coincidència va fer concebre a Cagigal unes esperances que es varen frustrar molt aviat per raons que, de moment, són fora del propòsit d'aquest treball. En les pàgines d'aquesta recopilació d'assaigs seguim "l'home amo d'ell mateix", "el coneixement del propi cos", "l'adaptació al seu entorn", mitjançant la corporeïtat entesa com companya de viatge de la seva intel·lectualitat. Aquest llibre, *Cultura Intel·lectual Cultura Física*, l'únic editat per una firma estrangera, la Kapelusz de Buenos Aires, va despertar en el petit grup de persones que assistíem a aquell acte una especial sensació d'alleujament i d'inquietud manifestos. Mai no havia vist jo Cagigal tan segur d'ell mateix tot proclamant la necessitat d'una modificació a fons dels programes educatius. Quan uns dies després les anomenades raons polítiques feren anar en orri aquelles il·lusionades expectatives, tot va començar a enfosquir-se definitivament, i diríem que oficialment, per a en Cagigal. Els seus dos últims llibres, *Deporte, espectáculo y acción* i *¡Oh deporte! (Anatomía de un gigante)*, aquest últim prologat per Joan Antoni Samaranch, ambdós publicats el 1981, representen "revisions pedagògiques,

"apunts", davant el "sorprenent i desconcertant panorama de l'esport als nostres dies", que reflecteixen el drama interior del mateix Cagigal. Segons que ell mateix confessava, aquells llibres serien els últims que tractaven l'esport com fins aquell moment l'havia descrit. I es va disposar a iniciar una nova etapa assagística, més profunda o no tan pensada al fil dels esdeveniments. Encara ens deixaria la seva contribució com conferenciant en la ponència presentada en el I Simposi nacional *El deporte en la sociedad española contemporánea*, celebrat a l'INEF de Madrid del 23 al 25 de novembre de 1983. La seva dissertació versà sobre *El deporte contemporáneo frente a las ciencias del hombre*, i hi destacava la seva insistència en el fet que "l'acció pedagògica i esportiva dels poders públics ha de concentrar-se sobretot en la formació dels pedagogs esportius. Vaig esmorzar amb ell el dia 24 de novembre, a la cafeteria de l'INEF, i vàrem quedar de veure'ns al seu retorn de Roma, a on acudia, en qualitat de President de l'Associació Internacional d'Escoles Superiors d'Educació Física, per dirigir un congrés internacional i presentar-hi una ponència sobre el valor del joc com a activitat física fonamental. No vaig tornar-lo a veure mai més. Va morir a Barajas el 7 de Desembre.

Queden així esbossats els dos pols d'atenció sobre els quals m'he permès de demanar l'atenció dels lectors que pretenguin conservar un record actiu d'en Cagigal. Si l'activitat física és expressió del poder comunicatiu de l'individu, el seu acte de presència al món, la seva encarnació —una més entre les possibles— amb el que és viu, el seu enteniment només es comprèn essent tan carnal com ella i tan intel·ligent com les idees que la fan possible. Per aquest camí pot anar la comprensió de l'obra de Cagigal.

AL VOLTANT DE L'EDUCACIÓ PEL MOVIMENT

Apunt antropofilosòfic

José María Cagigal

Lliçó magistral que va iniciar el curs 81-82 de l'INEF de Catalunya a Barcelona el 26-X-81

La EF a la recerca d'identitat

Es fa patent que en els darrers anys l'educació física busca d'alguna manera la seva pròpia identitat. A diferents nivells de presa de consciència del problema, hi ha dades suficients per advertir una sensibilització generalitzada sobre el propi afer de l'educació física, del paper que ha de jugar en el sistema general educatiu, fins i tot de les opcions que a l'educació física l'implica com a un dels elements bàsics per una profunda renovació educativa.

En mig d'aquesta problemàtica sorgeix fins i tot el plantejament autocrític sobre la raó de ser de l'educació física com a tal; el dubte de les suficiències conceptuals que la designen. Hi ha hagut moltes propostes de substituir l'expressió «educació física» per altres més o menys equivalents.¹

Setembre, 1968. La torxa olímpica passa per Espanya de mans de José M. Cagigal

Fots aquests intents neixen de la preocupació per trobar l'objecte específic de l'educació física, i consegüentment, establir metodologia pròpia.

Hi ha una necessitat d'identificar-la com a ciència, de definir-la com a quefer pedagògic, d'estructurar-la com a ciència, de definir-la en el seu «rol» social i, consegüentment, en el seu «status» professional.

L'objecte específic: el moviment humà

En les diverses formulacions que han aparegut, i que continuen apareixent, hi ha una convergència dominant: la designació del moviment com a tasca distintiva de l'educació física («Ciència de l'activitat motora», «Ciència del moviment humà», «Psicomotricitat», «Educació motora», «Antropocinètica», «Homocinètica», «Kinantropologia».²

Claude Bouchard en el seu estudi «Ciencias de la actividad física: un

Cal buscar les opcions que impliquen l'educació física en una profunda renovació pedagògica

concepto básico para la organización de la disciplina y de la profesión» intenta identificar l'objecte específic, i elabora una definició, que és més aviat una descripció en les feines fonamentals de l'educació física: «L'objectiu de les ciències de la activitat física és el sector de l'activitat humana que consisteix en els moviments del cos, en les voluntàries i perceptibles mocions exemplificades en l'esport, jocs, dansa, exercicis graduats de desenvolupament, entrenament, educació, certes formes de treball privat, locomoció, recreació física, «performance» i preparació per la «performance», acondicionament físic, rehabilitació física i motora, «Per això —afegeix— l'objecte de les ciències de l'activitat física és aquesta porció de la realitat humana en moviment». Segons això, l'especificitat de l'educació física dins de la tasca educativa general seria el moviment; és a dir: l'educació física enfront d'altres quefers educatius seria l'acció educativa pel moviment (o mitjançant el moviment o centrada en el moviment). Com a ciència pedagògica —especificada quant a objecte propi— és l'home en moviment, o capaç de Moure's, o en referència al moviment.

No és pura casualitat, sinó conseqüència dels profunds llaços de vinculació antropològica que en gran part els identifica, que l'esport, coincidint en això amb l'educació física, estigui trobant la seva primera raó humana, el seu primer per què filosòfic, base de tot el seu desenvolupament i floriment social, en l'exercici físic, és a dir, en l'ús i pràctica de les capacitats de moviment corporal de l'ésser humà. L'home es un ser mòbil i mòbil (projectat a moure's), se-movent (per no dir auto-mòbil), cridat a moure's consegüentment que necessita moviment.

Un dels principis taxonòmics de la humanitat —com de la major part dels animals especialment les espècies superiors— és l'automoviment. Es constituïu essencial de la vida. Si ho dividim, seguint una prestigiada classificació d'enorme realisme, en activitat que es necessita realitzar per subsistir (la lluita per la vida, busca de l'aliment, defensa contra agressions, etc.) i activitat que bròta espontàniament com un brot biològic (per pura expansió, malbaratament, vital, plaer...) ens topem amb un tipus d'exercici físic, de moviment corporal, no executat per imperatiu d'una subsistència, sinó d'espontània originalitat biològica, o psicobiològica. Aquest és *l'acte raó primer* de l'esport. Després l'esport s'estableix com a costum social, com a ritu cultural; s'institucionalitza, es converteix fins i tot en estructura social, en sistema social, amb major o menor transcendència segons els pobles, a vegades amb colpidor desenvolupament, com en el segle XX. Segons això ha de ser abordat des de diferents lents científiques i culturals (sociologia, dret, psicologia, política, economia, etc.) L'esport es converteix en una activitat humana quasi generalitzada, objecte de macroorganització i estudi des de totes les ciències socials. Però sempre hi ha l'acte humà capital, base de tot l'edifici macroesportiu: que s'exercita movent-se, sense estricta necessitat per a la subsistència immediata. Aquí hi ha el moviment espontani, natural, original (no importa quina sigui la seva explicació última, biològica, adaptativa, de preparació per la vida...).

La EF i l'esport convergeixen en el moviment

Educació física i esport es troben en el moviment. Millor seria dir, des d'aquesta arrel s'entronquen. Reformats

ambdós quefers (educació física i esport) a aquesta, la seva primera font, s'identifiquen; encara que després passin a ser conductes humanes diferents, a causa dels seus diferents objectius: l'educació física, tasca d'ajudar al desenvolupament personal; l'esport simple expressió personal o de grup humà. Una vegada establerts, organitzats i desenvolupats tots dos, no són, ja la mateixa cosa. L'educació física no és esport. Però ambdues estructures surten d'una mateixa realitat antropològica: l'home en moviment.

Només en aquest nivell de consideració poden explicar-se alguns fets succeïts en l'àmbit professional de l'educació física, per exemple la determinació presa fa una dècada per l'Associació Acadèmica de Professors d'Educació Física, de les universitats de la República Federal d'Alemanya, que van canviar en totes les seves institucions universitàries la denominació d'Instituts d'Educació Física per la d'Instituts de Ciència de l'esport. El cor d'aquesta ciència, que coincideix en contingut i objectius fonamentalment amb la clàssica «educació física», es el conjunt de matèries pràctiques educatives que a Alemanya es denominen avui dia «Sportpädagogik». En comptes d'una conversió de l'educació física en pràctiques tècnicoesportives, es tracta aquí d'una recuperació a favor de l'esport de tota la seva original riquesa humana com a activitat corporal.

No sense motiu, en el principi d'una reflexió sobre el moviment, he retingut aquesta al·lusió a l'esport. Més endavant es veurà per què.

El centre de l'activitat educativa és el cos

Es comença a generalitzar el descobriment —ja antic per certes minories

L' EF té la tasca d'ajudar el desenvolupament humà, l'esport és l'expressió motriu personal o bé de grup

pedagògiques— que en el centre de l'activitat educativa hi ha la corporalitat; o més planerament, el cos. El prestigi multiprofessional de la «psicomotricitat» n'és un exemple. Psicòlegs, psiquiatres, assistents socials, puericultors, pediatres, mestres i, sobretot, professors d'educació física acudeixen apressats davant qualsevol convocatòria d'un seminari de psicomotricitat. Benvingut sigui aquest moviment—encara que hagin sorgit casos de descarada comercialització—. El més important és que avui s'accepta que el coneixement del moviment corporal, com a capacitat i com a acte, el seu estudi, el seu tractament pràctic, es troba en l'origen mateix de l'ajuda que l'espècie humana ofereix als seus congèneres necessitats, els nens. L'original tasca educativa, la primera que s'aporta, al marge de metodologies conscients, és corporal, corporalitzada, per mitjà d'estimulació sensorial i cadència. «Entre les sensacions més transcendents per al lactant —afirma Harry Bakuin³— hi ha les cutànies i kinestèsiques».

«El nen ve al món —aclara Ashley Montagu⁴— dotat d'un sentit Kinestèsic clarament desenvolupat, i totes les proves —experimentals, personals i anecdòtiques— de què disposem, demostren que, igual com aprenem a parlar escoltant a tots els que ens envolten, les nostres respostes davant l'estimulació dels exteroceptors cutanis y dels propiceptors musculars depenen en un alt grau de les nostres primeres experiències o del primerenc condicionament a què s'han vist sotmesos tals sistemes sensorials. És possible que la manera de caminar d'una persona, de tibar el cap i les espatlles, i els moviments que imprimeix habitualment als membres i al tronc, es trobin relacionats amb les seves primeres sensacions. Se sap, per exem-

ple, que l'individu delerós mostra ja, des de l'infantesa, una forta tendència a efectuar moviments rígids, a mantenir els músculs en tensió, a aixecar massa les espatlles i a mirar fixament. Tals reaccions estan associades, en freqüents casos, a certa pal·lidesa i sequedat de la pell, així com a d'altres trastorns cutanis.

Aquestes són les raons per les quals el moviment humà ha de ser estudiat des de tots els angles, amb prioritària intenció educativa.

La vida s'identifica amb el moviment

La vida sencera és moviment. És una constatació feta ja des de la gran filosofia d'Heràclit. Tot es mou, tot flueix, tot evoluciona, marxa, es desenvolupa, progressa. Fins i tot s'ha arribat a identificar la vida mateixa amb el moviment. Enfront dels antics mètodes per detectar la mort mitjançant la paralització cardíaca, avui s'agafa com a indicatiu definitiu de mort la manca d'activitat cerebral, de moviment cerebral.

El moviment inunda el macrocosmos i envaeix les últimes subtilitats del microcosmos. Cada nou descobriment dels grans desplaçaments siderals ens deixa bocabadats. Hi ha moviment intracel·lular i intramolecular, però quan parlem de moviment humà com a objecte d'una ciència i com a centre d'una tasca educativa, ens referim a un àrea molt concreta, que podria ser resumida en la translació total o parcial de l'aparell locomotor, sense prescindir de la immensa varietat postural (fins i tot en la seva dimensió estàtica), essent aquestes postures decantacions del moviment.

Però l'home es mou de mil maneres. Hi ha moltes causes diferents del moviment: no és el mateix saltar d'alegria com ho fa el nen de tres anys perquè li han promès un premi, que saltar sobre un llistó a dos metres

d'altura; ni córrer darrera una pilota als dos anys que fer-ho en una final intercontinental. ¿Quant queda en aquesta acció esportiu-espectacular dels elements lúdics de les carreres infantils? No és el mateix el fet d'abraçar de joia a una amigueta als cinc anys que alçar en braços a la «partenaire» en una dansa acadèmica. ¿Què queda en aquest últim gest de la vivència del primer? L'home no té només milions de possibilitats mecàniques de moure's total o parcialment sinó, sobretot, mil raons vitals i culturals, mil estímuls (uns exògens, d'altres endògens). Alguns són moviments biològics i n'hi ha d'altres que són socioculturals; uns són necessaris com a expressió de vida, d'altres ho són per adaptació; alguns, també, són pur caprici. Si una persona no s'ha exercitat en caminar amb cert equilibri seguint una línia recta, mai no podrà travessar un rierol sobre el tronc que fa de pont rudimentari. Si no ha assimilat mil formes de moviment, la seva capacitat d'acció en la vida quedarà molt limitada.

El per què i els per a què dels diversos moviments

Per això, abans de l'establiment de mètodes de aprenentatge motor, de pràctiques pedagògiques psicomotors, és obvi plantejar-se el per què i per a què d'uns i altres moviments. És necessari conèixer la immensa gamma biomecànica del moviment humà, però essent conscients del fet que no estudiem una màquina, sinó una persona, en la raó de moviment de la qual hi ha una biologia, una espontaneïtat, una adaptació, una cultura, una artificialitat demandada, una necessitat de supervivència, una dilapidació vital. El joc de moviments a través del qual actuem constantment és molt complex i, sovint, es barregen en l'acció múltiples causes.

***El 1977 es va celebrar a Madrid
el Congrés Internacional d'EF***

A la fotografia: Audiència de Sa Majestat Joan
Carles I en aquest motiu

L'original tasca educativa és corporal: les primeres respostes del nen depenen de les estimulacions sensoperceptives

Els variadíssims tipus de moviment que l'home produeix poden ésser centrats en quatre grans patrons: *espontani, natural, artificial, i tècnic*.

Hi ha moltes més adjectivacions que especifiquen diverses formes de moviment (anatòmic, voluntari, adquirit, desencadenat, induït, lliure, forçat, obligatori, sincronitzat, cadenciós, rítmic, etc.). Més endavant es veurà com poden ser integrats en els quatre grans patrons enunciats.

Com que l'objectiu d'aquesta reflexió és educatiu, és a dir, no es tracta d'una simple anàlisi racional, sinó d'una exploració dirigida a determinades conseqüències pedagògiques, en comptes de descripció conceptual en forma de deducció analítica, acudim directament a la realitat quotidiana.

Hi ha una confusió molt generalitzada entre moviment espontani i moviment natural, i aquesta grollera confusió sol originar grans errors pedagògics.

Allò que és artificial s'oposa al que és natural; el que és reactiu a allò que és espontani. El que és tècnic ja no és espontani, i pot servir tant per generar un artifici adaptatiu o capritxós com per recuperar la condició natural. Quan una senyora corre pel carrer darrera l'autobús que arrenca, corre *espontàniament*, sense assimilacions ni preocupacions tècniques (almenys, si mai no es va entrenar per córrer). Malgrat això, però, *no corre naturalment*. Els condicionaments del vestit, sabates de taló, asfalt, etc; l'allunyen de la naturalitat. Generalment, tots realitzem en la nostra vida quotidiana els moviments de córrer i caminar, moviments naturals de la condició humana. Encara que ho fem amb una total espontaneïtat, normalment no ho fem amb puresa de moviment natural.

Moviment espontani, moviment automàtic

Tampoc no s'ha de confondre el fet espontani amb el que és automàtic: un moviment espontani pot ser automàtic, però pot ser alhora voluntari. El moviment espontani es pot dividir precisament en automàtic (de caràcter reflex o de simple expansió tònica) i en voluntari. En la base del moviment espontani hi ha els ritmes biològics (cerebrals, cardíacs, respiratoris, etc. i, en la seva base, els propis ritmes cel·lulars i tot moleculars). Sembla que hi ha algun comandament subcortical, principal responsable d'aquests ritmes biològics tot i que, darrerament, es considera amb respecte la suposició d'una concomitant autoritmitat en els propis elements constitutius del teixit nerviós⁵. Però hi ha molts moviments voluntaris que cauen netament dins del concepte de moviment espontani; quan es doni l'ordre cortical es segueix sense interferències en el moviment. Precisament a partir d'aquests moviments voluntari-espontanis és com s'explora l'anomenat *ritme espontani* (o «compàs espontani») característic de cada persona⁶.

En aquestes exploracions s'escullen sempre moviments voluntaris simples, en l'execució dels quals no hi hagin influït —o ho hagin fet molt poc— adaptacions culturals a una manera de viure allunyada de la naturalesa humana. És a dir, s'escull un moviment espontani que encara sigui natural.

Els límits entre el natural y el cultural en el moviment

L'home realitza molts moviments que es poden considerar en puresa natural. Per exemple, perquè no hi hagi cap mena de dubte, tots aquells semblants als que fan els monos antropoides.

Tot i això, la cosa no queda del tot clara. Certs moviments de braços, tronc i cap conserven la seva similitud, però hi ha també diferències per exemple, en la manera de caminar: els monos, quan caminen, es balancegen necessàriament més que l'home, ja que el més elevat pes relatiu de les extremitats superiors canvia les seves possibilitats biomecàniques respecte a l'home. Una persona que camini «estil mono» no té la manera més elegant de caminar, ni la més natural. Aquí és on la ciència biomecànica pot fer una gran aportació; els moviments realment naturals són aquells que concorden amb les demandes biomecàniques —respectant sempre les capacitats i coordinacions nerofisiològiques—. Però aquesta mecànica no està mai allunyada de la substància que l'especifica: els impulsos instintius, l'emotivitat, el sentiment, la intel·ligència, la raó.

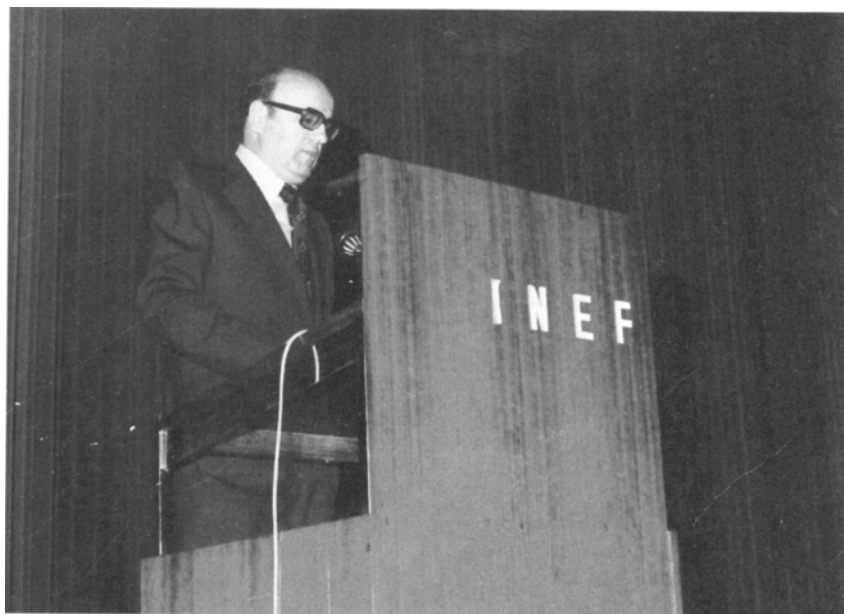
Topem amb un problema amb el qual hem d'accedir necessàriament: el dels límits entre naturalesa i cultura. Hi ha evolucions culturals, elaboracions culturals, que allunyen l'home de la natura. Però no totes les transformacions culturals desnaturalitzen l'home: el gran desenvolupament cortical, amb totes les seves conseqüències intel·ligents, va ser naturalesa humana, és naturalesa humana. Les creacions de l'home, els seus invents i organitzacions, han estat conseqüència de la seva intel·ligència *natural*. Quan es pot parlar de veritable artifici enfront de la naturalesa? Moltes conductes derivades d'aquesta capacitat d'organització segueixen essent naturals, però és indubtable que moltes altres conductes, moltes d'aquestes referents al comportament corporal, són un veritable artifici: caminar amb talons de deu centímetres, amb faldilles estretes;

El joc de moviments a través dels quals actuem és molt complex i respon a múltiples raons vitals corporals

portar a l'estiu un vestit amb jaqueta i corbata; no fer esforç físic durant mesos ni tan sols per pujar a un segon pis gràcies a l'ascensor; alimentar-se a l'estiu amb una dieta carregada de greixos animals, hidrats de carboni i fècules; etc. Hi ha mil costums que amb tota evidència no afavoreixen, sinó que degraden, la conducta corporal, empetteixen i deterioren la capacitat física humana.

Hi ha un fet clau en la història de la cultura: la trobada de l'home amb la màquina. Fou en realitat una invenció, però una invenció l'efecte de la qual ha resultat, de rebot, tan enorme, que ha fet trontollar a la pròpia humanitat.

Una de les enormes mostres de la intel·ligència humana va ser l'ús d'instruments. La manifestació de la raó amb una clara distinció de les conductes dels altres animals, molt per sobre de l'ús d'utensilis, de la construcció d'habitacles (moltes espècies animals construeixen habitatges i nius complicats), va ser la utilització d'instruments per pintar a les coves.⁷ Era el pas definitiu del signe natural al símbol intel·ligent; era un ús d'instruments sense una finalitat utilitària immediata, sense urgència de subsistència. Constitueix precisament el primer acte artístic, i esportiu alhora, de l'home (l'art i el vertader esport es troben molt més identificats del que es pensa). L'instrument es perfeccionà, es va convertir en màquina; l'home estalvià energies gràcies a ella. La màquina es va fer complexa y difícil; l'home va haver d'adaptar la seva intel·ligència a la màquina. Van sorgir les professions tecnològiques, la burocràcia, els especialistes, cada vegada més importants, més imprescindibles. La intel·ligència humana va haver d'adaptar-se a l'artifici. Es produïa l'allunyament per part de l'home, en la seva esfera

superior intel·lectual, de la seva naturalesa mateixa.⁸

La escissió de l'home i la natura: la màquina

En aquesta servitud de l'home envers la màquina, creada per ell mateix pot ser que s'hi trobi el molló d'arrancada, el punt d'escissió de l'home amb la seva naturalesa. El maquinisme (quant a servitud de l'home envers la màquina) és una classe de desnaturalització. Erich FROMM comença el seu llibre *La revolució de l'esperança*⁹ amb aquest solemne avís: «un espectre està a l'aguait entre nosaltres i tan sols uns quants l'han vist clarament. No es tracta pas del vell fantasma del comunisme o del feixisme, sinó d'un nou espectre: una societat completament mecanitzada, dedicada a la màxima producció i al màxim consum de materials i dirigida per màquines computadores» Pertany també a una

altra obra de FROMM un diagnòstic xocant segons el qual l'afició selectiva de moltes persones a les màquines, la crida de les quals els atrau més que els éssers vius, és indicatiu d'autodestrucció, sovint útil per detectar síndromes depressives.¹⁰

La civilització maquinitzada és la que ha obligat l'home a sortir de l'hàbit natural. Els moderns corrents ecologistes, a part de les seves més o menys grans implicacions en oportunismes polítics, són, en el fons, una protesta nascuda en l'inconscient col·lectiu d'una humanitat que s'adona del perill. Empobrir l'entorn ecològic suposa un desmantellament suïcida del propi hàbit humà. Però més propera que aquesta desnaturalització ecològica, més alarmant encara, és la desnaturalització de l'organisme individual mateix. El trencament amb el propi comportament natural és una automutilació que pot esdevenir letal.

L'home, amb les seves especialitza-

cions i superespecialitzacions professionals, ha anat delegant moltes facultats de la seva intel·ligència als especialistes respectius. Pensar, calcular, enginyar sistemes de vida, adaptar-se a noves situacions, explorar, construir el propi habitatge, cantar, pintar, dansar...són coses que pertanyen a cada especialista en el seu cas. I en aquesta empobridora delegació de facultats hi ha també l'abandonament de l'activitat corporal, que no desemboca només en una progressiva incapacitació física, a la conversió del cos en un paràsit, font de xacres que s'hauran de foragitar amb el fàrmac, sinó, a una mutilació també intel·lectual. La pèrdua d'habilitat manual, de destresa en els moviments corporals naturals és una mutilació de la intel·ligència mateixa. L'home no es va fer intel·ligent només parlant, sinó actuant, exercitant-se, movent-se, manipulant.

La intel·lectualització cortical no va ser un afegit, una superestructura muntada sobre preexistents realitats sensorceptives, locomotores i emocionals, sinó que significà un nou producte, una nova realitat. Les mateixes sensorceptivitat, locomoció i emotivitat es van fer intel·ligents. La cursa de l'home no és la cursa d'un animal amb una intel·ligència humana sobreafegida, sinó que és una nova manera de córrer, la de l'home, no només diferenciada per la seva específica textura corporal i la seva particular locomoció, sinó quant a que és un ésser intel·ligent que corre; la pròpia cursa és intel·ligència.

El cos humà, i principalment la mà, és un fet tan intel·ligent com la paraula.

L'home delegà aquesta acció intel·ligent als gremis corresponents i, encara pitjor, als aparells «ad hoc», i es va empobrir amb el final del seu exercici personal.

La castració del moviment humà

Un dels grans perdedors en l'allunyament de la naturalesa ha estat el moviment o, més precisament, l'home quant a la seva capacitat de moure's. Principalment en els segles de la gran industrialització (XIX i XX) s'ha arribat a la castració del moviment humà. Assistim als grans progressos medicinals, farmacològics, biogenètics i, simultàniament, a un empobriment de la condició natural i intel·ligent de moure's.

L'infant de les ciutats contemporànies creix i es desenvolupa en uns pisos reduïts, plens de restriccions de moviment. Pràcticament no pot saltar i encara menys córrer. Se li comencen a imposar restriccions sobretot des de l'època del gateig. Sovint el paviment fred de rajol o rajola es converteix en suport inhòspit per al seu desenvolupament motor. Veu molta televisió; a vegades, proves esportives. S'omple prematurament d'imatges cinètiques visuals, però no d'experiències i vivències cinètiques. S'accentua el desequilibri entre informació visual i informació propioceptiva.

L'auge de l'esport-espectacle, malgrat les abundants lacres de comercialisme, politicisme i frau, seguirà creixent perquè l'home, deficitari en la seva necessitat de moviment, se sent més àvid que mai d'al·licient cinètic, encara que sigui en la seva qualitat succedània de simple informació visual. Això li permet almenys certa identificació amb els herois del moviment, els campions. Aquests resulten inherents a la societat contemporània no només com a artificial producte de consum manipulat per interessos comercials això és veritat— sinó, sobretot, perquè funcionen com a mecanisme de defensa alliberador de l'home actual, empobrit en la seva capacitat cinètica, subnormal en moviment.

En la seva identificació amb l'heroi fort, veloç, hàbil, destre, el nostre home ciutadà se sent justificat.

Precisament l'èxit comercial del campió fabricat està garantit gràcies a aquesta profunda necessitat antropològica de l'home contemporani.

L'explosió durant l'última dècada de les modes populars d'exercici físic natural (principalment el *jogging*) són una prova que l'apacament que l'home sedentaritzat experimenta gràcies a la seva identificació amb el campió no és suficient. El desequilibri provocat per la generalitzada hipodinàmia ha fet que es trenquin els hàbits sedentaritzats, i l'home, revestit amb la seva nova indumentària ritual, el «xàndal», s'ha llançat a córrer on ha pogut: parc, plaça, carrer o suburbi. Una intel·ligent educació física, menys reduïda a topografies orgàniques i anàlisis motores quantificades, haurà de tenir molt en compte aquests moviments.

Enmig de tantes conquestes aconseguides per l'home, de tants enlluernadors avenços científics, heus aquí aquest calamitos estrall en la pròpia carn millor dit—: la persona subnormal en moviment.

L'EF i la restauració de la riquesa motriu

Una de les greus tasques de l'educació física és la restauració de la riquesa motora. Apareix aleshores l'estudi del moviment i la seva conseqüència necessària: la seva tecnificació.

El moviment *tècnic* és simple conseqüència de la ciència del moviment. Al principi mitjançant observació i experimentació, després amb la investigació, s'ha arribat a conseqüències provades sobre mètodes i procedi-

La confusió entre moviment natural i moviment espontani origina greus errors pedagògics

A la foto: Novembre de 1979, Ricardo de la Cierva i Mariano Yela presenten el llibre "Cultura intelectual y cultura física"

ments cinètics. Els múltiples estudis han originat diversos sistemes i una sorprenent riquesa d'escoles. No és la intenció d'aquesta exposició procedir a una anàlisi d'aquests mètodes i escoles. En tenim prou per al nostre objectiu amb constatar que des de la dècada dels seixanta, principalment a partir dels mètodes psicocinètic i psicomotoricista —amb Mucchielli, Le Boulch, Vayer, Picq i Legido en l'àrea europea i Cratty, Moston, Singer i Oxendins en l'àmbit del "motor learning" americana—, es posa en evidència que enfront del gest motor estereotipat, repetitiu, generalment induït des de fora, és rellevant el moviment original, personal, creatiu, viscut més plenament que el clàssicament après després de rebre un ensenyament informatiu-analític o per la limitació d'un model executant. Aquests van realitzar en el camp de l'educació física alguna cosa semblant al que cinquanta anys abans feia la Isadora Duncan i en Rodolf Laban, promoció, enfront de la dansa clàssica (principalment el "ballet") tancada en moviments estereotipats i tècniques d'execució repetitives, la dansa lliure i natural, seguidora de l'espontània demanda personal.

La creativitat, entesa com a experiència activa personal, autònoma i espontània de l'alumne, s'erigeix com a principal dogma de les escoles psicomotors. No es tracta de compendiar aquí els múltiples arguments pedagògics, psicològics, biològics o socials emprats a favor d'aquest corrent, molt d'acord tots ells amb la tendència dominant en la pedagogia contemporània (com a mínim en teoria). Enfront de l'adquisició d'habilitats concretes, de coneixements informatius, d'adap-

tació primordial a determinades conductes socials o a destreses esportives estereotipades, el corrent psicomotor destaca el moviment interioritzat, la més gran implicació de la persona intel·ligent en el gest motor, la creació d'aptituds bàsiques útils per a diferents circumstàncies de la vida, l'atenció a les necessitats reals de l'alumne, a les demandes reals del grup, la llibertat en el moviment voluntari. Són objectius que coincideixen amb les grans línies en què s'han decantat els corrents oficials de l'educació, almenys internacionalment i en el pla teòric. Així tot el moviment de *Lifelong education* patrocinat per la UNESCO, insisteix en la creativitat, formació d'aptituds i, sobretot, d'actituds bàsiques, l'atribució de menys importància a aprenentatges i sabers concrets, a la cultura de coneixement informatiu, el més gran cultiu de l'autonomia personal, la formació, des de la primera escola,

d'un home no adaptat, sinó adaptable. Hauria d'insistir en el fet de com, per a tot aquest panorama de fonda educació de la persona, l'educació física pot resultar no ja una base sobre la qual s'hi acomodi la resta de l'educació —màxima concessió a la que arriben algunes persones que es consideren molt comprensives—, sinó el primer sistema total i coherent d'educació."

El moviment tècnic natural

Es pot denominar correctament (amb tota la relativa correcció de llenguatge permesa per la imprecisió lingüística que hi ha en qualsevulla aplicació concreta en aquests camps) moviment *tècnic*, o *tecnificat*, aquell gest motor acceptat com a conseqüència de la ciència. Pot ser un gest motor *incorporat* en l'aprenentatge pedagògicomotor, o pot ser un gest *natural* que la ciència, simplement, ha confirmat, o que la ciència ha redescobert. En el

***L'esport-espectacle seguirà creixent,
perquè l'home, deficitari en la seva motricitat,
és més àvid que mai d'al·licients cinètics***

primer cas, el gest tècnic s'incorpora a la gamma dels propis moviments a raó de múltiples utilitats: costums socials (modes vigents, cerimonials, dances...), execucions tècnico-esportives, adaptacions laborals, etc. En aquests casos aquest moviment o aprenentatge té el caràcter de moviment és a dir, no estrictament natural, tot i que no hagi d'anar necessàriament contra la naturalesa. En el segon cas, el moviment tècnic té com a objectiu el fet de poder recuperar per a l'home un gest o conjunt de gestos naturals perduts. Un exemple: gran part del progrés assolit en els últims cinquanta anys en la tècnica de les curses de velocitat és degut a l'observació de la cursa en certs animals superiors. La contemplació de filmacions de competicions olímpiques d'inicis de segle induïx gairebé a la hilaritat en observar la manera ruda, grollera, poc tècnica i gens elegant en la qual corrien aquells senyors. L'opinió dels atletes actuals que tenien una tècnica rudimentària. Tanmateix, el que passa és que aquells competidors de fa setanta anys corrien gairebé sense tècnica, amb espontaneïtat, pràcticament com corre actualment qualsevol home que no hagi "après" a córrer. L'avantatge dels atletes actuals és que els tècnics els han ensenyat a córrer més d'acord amb la naturalesa. L'arc traçat pel seu genoll és molt més ample, més circular; la "manera de batre el terra amb els peus, més potent; la sincronització de moviments del tren inferior amb el tren superior, tronc i fins i tot, cap és més depurada, molt més semblant als cavalls de curses. Aquí la tècnica ha servit per reconvertir el moviment humà, empobrit pel maquinisme, en més *natural*.

Es podrien explicar exemples d'altres modalitats esportives que confirmen

L'educació física pot resultar el primer sistema total i coherent d'educació humana

aquesta tesi. Aquest fet és corrent sobretot en esports el gest bàsic dels quals és natural. Malgrat això, a d'altres modalitats consistents en adaptacions artificials o en jocs complicats, la tècnica deriva cap a l'artifici.

El moviment tècnic antinatural

Sense sortir de l'atletisme, i en una modalitat amb el substantiu més natural de la locomoció, "marxa", la tècnica condueix a un artifice que gairebé es podria anomenar antinatural. La marxa és la forma de desplaçar-se naturalment a certa velocitat (quatre, sis o vuit quilòmetres per hora). Quan l'home es desplaça a més de dotze, la forma natural de locomoció és la cursa, és a dir, amb l'enlairament simultani de terra dels dos peus, encara que la batuda sigui alternativa. El fet de mantenir sempre un o altre peu a terra, distintiu de la marxa en front de la cursa, impedeix a l'home assolir velocitat. Per això fer cursa competitiva en forma de marxa és, en certa manera, antinatural. Aquesta és la raó per la qual la investigació biomecànica, per tal d'obtenir el màxim rendiment en competició de marxa atlètica ha desplaçat l'home del seu moviment natural. Per assolir els catorze quilòmetres per hora en marxa atlètica és absolutament necessari emprar la tècnica dels actuals competidors. És una tècnica molt depurada, adaptada a un subtil artifice. Aquest breu comentari no vol dir que, personalment, consideri que la marxa atlètica hagi de desaparèixer. L'home és capaç de moltes gestes, no sempre purament naturals. A més, és distintiu de l'home el fet de ser capaç de superar la naturalesa. Hi ha més artifice i antinaturalitat que en la marxa atlètica en d'altres modalitats esportives, per exemple en alguns aparells de gimnàstica esportiva.

Aquesta pot ser la raó de l'auge de la

gimnàstica rítmica, rèplica a l'artificialitat de l'esportiva, i indubtablement més natural que aquesta darrera. Però és curiós comprovar com la supercompetitivitat condueix, sense voler-ho, a l'artifici, i com alguns estereotips de la gimnàstica rítmica mateixa, als vint-i-cinc anys de la seva creació com a modalitat independent, l'allunyen del moviment natural.

Aquest risc de desnaturalització del moviment esportiu passa, principalment, a alts nivells. En altres nivells d'execució, la tècnica esportiva en general afavoreix l'enriquiment gestual i ajuda a resoldre, de la manera més natural possible, l'execució d'exercicis adaptats a instruments o condicions artificials. La pràctica de diversos esports enriqueix la motricitat de l'individu, a més d'altres beneficis orgànics i psíquics. L'assimilació de diverses tècniques no només capacita per a execucions de diversos moviments estereotipats, sinó que eixampla les destreses generals.

La transferència de les habilitats motrius

El fet d'entrar en el fascinant capítol de la transferència suposaria sortir d'aquesta somera anàlisi dels diferents tipus de moviment. ¿Què s'aprèn, a part del moviment repetit, en l'aprenentatge, acció motora? ¿Serveix per a d'altres modalitats motores? ¿A quines edats hi ha més transferències de gestos apresos cap a d'altres usos, i fins a quin grau d'adaptació específica? Aquestes i d'altres mil preguntes estan en la base d'aquest ampli tema de la transferència, sobre el qual s'investiga molt, però en el que, a part de les actuals metodologies específiques, és necessari també el fet de plantejar-se reflexions d'antropologia cultural i filosòfica.

La diversificació dels diferents tipus de

moviment no es produeix tant en el seu resultat final com en el seu origen, en el seu inici ontogenètic. L'home, quan actua, fusiona totes les seves capacitats originals i tots els seus aprenentatges. Un gest motor adaptat a la vida és, moltes vegades, una fusió de gestos parcials de divers ordre. Quan es neda en el mar per pur plaer —no per competir, per exhibir-se o per provar-se— es realitza una conducta motora complexa, composta per gestos motors d'origen divers. Quan ja ha cristal·litzat la conducta motora d'un adult és molt difícil establir els límits entre els seus moviments biològics, espontanis o tècnics. En determinats casos, és fàcil la distinció: però en molts d'altres, no es pot arribar a la perfecta dissecció i classificació motora. Hi ha moviments adquirits (reflexes o operants) incorporats de tal manera a la conducta individual que es converteixen en conducta espontània i podrien ser considerats com a naturals.

Fins i tot els moviments tècnics i espontanis mateixos no són necessàriament contraris. Una de les condicions imprescindibles per a la utilització òptima dels aprenentatges tècnics és el que, d'una manera una mica impròpia, els tècnics esportius han denominat automatització. Una bona assimilació tècnica es considera assolida quan l'acte motor s'independitza el més possible de la seva consideració conscient. "Aquesta jugada s'ha de realitzar adormit" és una frase eloqüent de qualsevol entrenador esportiu. A aquest nivell d'assimilació de conductes motores, un moviment, fins i tot supertecnificat, es pot haver convertit gairebé en espontani. Un bon saltador d'altura que, en fugir de l'embestida d'un toro, ha de saltar un filat d'1,60 metres, probablement ho farà

Intervenció al National Education Association, Washington, 1968. Congrés internacional de Psicologia de l'Esport

emprant, almenys en part, la seva tècnica atlètica. Pel fet de tractar-se d'una fugida instintiva davant d'un perill gran, indubtablement executa un salt espontani.

Una metodologia pedagògica basada en la singularitat del moviment humà

Aquestes singularitats del moviment humà han de ser enteses, de cara a una operativitat educativa, a partir de la gran tasca que és competència, en primer terme de l'educació física contemporània: que l'home recuperi la seva riquesa motora, amb tot el que això porta implícit d'equilibració intel·lectual i rehabilitació psíquica. Ens trobem en plena fase —encara que l'expressió sigui forçada— d'alfabetització motora". Perquè assistim, certament, a una espècie de generalitzat analfabetisme del moviment en els països industrials. Per això, en principi, qualsevol exercici és bo. No és tan important quin exercici faci l'home mentre que en faci. Tots els esports són, en principi, igualment vàlids, tot i que n'hi ha de més complets que altres, però això és una qüestió secundària, encara que no pas desprezable.

Sobre els corrents psicomotrius

Hom ha d'esforçar-se per aconseguir una metodologia pedagògica, unes argumentacions motivants, una incidència en l'organització general educativa tals que llancin l'home actual a la recuperació del seu moviment perdut. Aquest és el singular "paradís perdut" de l'educador físic que s'ha de tornar a reimplantar. És necessari canviar actituds (potser sigui oportú incorporar a l'acció educativa, juntament amb metodologies específiques, els

moviments espontanis que la moda del nostre temps posa en mans del reactivador cinètic el "jogging", principalment), igual com la gimnàstica clàssica estereotipada de començament de segle va haver de cedir davant l'evidència dels corrents psicomotrius. De la mateixa manera, potser aquests darrers hagin de baixar d'algunes autosuficiències i reconèixer la vàlua com a profunda pedagogia de tals moviments espontanis, no científics, però, potser, d'assenyalada significació històrica.

En realitat, la distància que separava els moviments de l'educació física clàssica dels corrents psicomotricistes no és tan gran com s'ha cregut. Uns i altres tendien a que l'home maquinat, sedentaritzat i sectorialment intel·lectualitzat recuperés el seu hàbit motor. Això és el que havien entès Mercurial, Victoino da Feltre, Luís Vives, etc., fet que van tornar a recalcar Guts Muths, Amorós, Jahn, Ling i tots els seus respectius seguidors. Aquesta va ser la gimnàstica que, més o menys evolucionada o innovada, es van trobar els psicomotricistes. L'aportació d'aquests sembla que ha completat el sistema: han incorporat, conscientment o inconscient, elements vàlids de ciències humanes i socials, la psicologia, la biologia, la sociologia. Però no s'han de menysprear les grans riqueses i tradicions metodològiques ja existents. Per refusar s'ha de conèixer el que es refusa. Aquesta és una de les grans fallades en les que comencen a caure, no pas els creadors d'escola, però sí alguns dels seus seguidors. A vegades s'entén malament el significat de la creativitat en l'educació pel moviment. ¿Què és el moviment creatiu? ¿És simplement lliure, espontani? Es realitzen sessions d'educació física consistents en proposar tasques, superació d'algunes dificultats, d'obstacles, i deixar als

alumnes que les resolguin lliurement per ells mateixos. Això és útil com a part d'un programa molt més complex, però hi ha educadors que es queden en això com el centre gairebé exclusiu del treball docent.

La confusió entre moviment espontani i natural és el primer error que aquí es fa patent. Els infants de les nostres ciutats i dels nostres pobles tenen una pobresa de moviments tan gran que, si es deixa a la seva simple elecció i iniciativa personal, la sessió es converteix en la canonització del deteriorament motor. Per retornar a la riquesa del moviment natural potser sigui necessari molt de treball, moltes estimulacions i, naturalment, tornar a educar el nen en la capacitat de superació i en l'esforç. Deixar que es facin malbé els anys d'infantesa i de joventut sense l'adquisició de l'hàbit a l'esforç és el frau més gran que es pot cometre als alumnes. L'educació física és una de les més naturals maneres d'introduir l'hàbit de l'esforç, que tan necessari li serà a qualsevol individu durant la vida.

El moviment repetit, que per la seva exclusivitat durant llargues èpoques, es va convertir en un sistema empobridor i poc motivant especialment per als mals executors —els que més necessiten l'educació pel moviment— no ha estat ben atès ni aprofitat per molts practicants de la psicomotricitat. L'antagonisme "moviment creatiu-moviment estereotipat" s'ha portat fins al seu extrem. Per crear vertaderament, sobretot per crear excel·lències, a més de molt esforç, és necessari sotmetre a domini moltes capacitats personals. Per arribar a tocar poèticament al piano han estat necessàries moltes automatitzacions de gestos motors, la incorporació a les execucions motores mecanitzades de moltes conductes apreses. Però també

Els moviments realment naturals són els que concorden amb les demandes biomecàniques del cos

El trencament amb el propi comportament natural és una automutilació que pot esdevenir letal

fora dels alts nivells d'excel·lència, la repetició pot ser útil quan serveix per assimilar la correcta execució del moviment. Cada execució té la seva tècnica adequada, condicionada per la realitat biomecànica. Aprendre d'un model, alternant assimilació visual i execució personal, una tècnica depurada en poques sessions, estalvia molts descoratjaments i gratifica per la més ràpida i millor execució. L'home és l'únic ésser capaç de transmetre innovació i excel·lència mitjançant models culturals. Aprendre les arts dels millors mestres és un definitiu progrés de la humanitat. Les altres espècies animals no disposen d'aquest estalvi d'energies i rutines, d'aquesta possibilitat d'avançar segles en uns dies; per això segueixen tancats durant mil·lennis en el seu repertori de moviments instintius.

Fer que les accions motrius siguin realment viscudes

Una profunda educació física és la que aconsegueix implicar en la tasca cinètica a tota la persona, la que aconsegueix que el moviment sigui plenament viscut. Allò que s'imposa de fora cap a dins, vector clàssic en l'ensenyament corporal, ni motiva profundament —amb escasses excepcions— ni adquireix en la pràctica les condicions necessàries per a allò "viscut". Per això, una educació física basada exclusivament en execucions i estereotips cinètics és pobre humanament. El gran gir de l'educació física a partir dels mètodes psicocinètics i psicomotricistes ha consistit precisament en la major vivenciació i, conseqüentment, en una més intensa motivació. Però aquesta gran trobada no justifica el menyspreu o, encara pitjor, la ignorància de notables beneficis pedagògics que ja existien, no des de fa anys, sinó des de

segles enrere, en l'educació física.

Sobretot, el que ha d'evitar la psicomotricitat qualsevulla escola educativa— és l'acceptació sense més ni més de la mediocritat. I no hem d'oblidar que l'execució motora espontània de l'home d'avui en dia és molt mediocre; en el futur encara ho serà més si no s'aconsegueix de posar en joc la seva pròpia pedrera motora abandonada. Això, però, no serà possible sense esforç de l'educador i del protagonista educat.

L'empobriment cinètic de l'home va venir arran de la servitud a la màquina, per l'oblit de l'esforç. Seria una utopia el fet d'intentar restaurar els hàbitats cinètics —la més profunda renovació educativa, que encara està per fer— sense un primer convenciment i una conseqüent campanya d'incitació a l'esforç.

6 Per trobar el "compàs espontani motor" de cada individu, FRAISSE, en l'obra citada, explica el procediment que va fer servir STERN: fer que el subjecte colpegi amb el dit sobre una taula seguint el seu ritme natural, és a dir, aquella cadència motora amb la qual el subjecte es trobarà més a gust. Aquesta simple activitat motora, amb la conseqüent implicació cortical i de la musculatura estriada, ha servit com a experiment base per establir el ritme psíquic personal, l'anomenat "tempo psíquico" de cadascú. És a dir, per a l'exploració del ritme psíquic de cada persona s'ha emprat un moviment voluntari, naturalment aquell moviment simple de locomoció molt parcial que es pot exercir sense una adaptació forçada. Aquest moviment voluntari simple (anomenat "espontani motor") s'ha correlacionat amb el balanceig natural de la cama del subjecte assegut, és a dir, del qual no toquen a terra, amb el balanceig de la mà quan el subjecte està dempeus: amb l'"espontani motor" executat amb el palmell de la mà o colpejant la taula amb un llapis (MISHIMA). Per un camí semblant d'exploració de l'espontani motor (sempre voluntari) s'han realitzat les exploracions de l'anomenat "compàs preferit". (Paul FRAISSE, ob. cit.).

7 De la ignorància sobre paleontologia deriva l'assignació pel llenguatge popular —en d'altres ocasions tan savi— de l'adjectiu "cavernícola" a la persona no civilitzada, retrògrada, primitiva, quan, precisament, la pintura en les caveres mostra la definitiva superioritat de la intel·ligència humana sobre els altres animals.

8 Si els últims avanços de la microelectrònica i la telemàtica, novíssim "crit" del maquinisme, serveixen per tal que l'home, delegant en les computadores les seves servituds tecnològiques, recuperi la seva humanitat, s'haurà donat un pas definitiu de retorn a la capacitat natural. És difícil predir si l'anomenada "alta tecnologia allibera l'home o si, més aviat, serà sumit en la més definitiva esclavitud envers la màquina. Són d'Erich FROMM aquests presagis: "Quan la majoria dels individus siguin com robots no hi haurà, en realitat, problemes per construir robots semblants als homes. La idea d'una computadora humanoide és un bon exemple de l'alternativa entre l'ús humà de les màquines i l'inhumà. La computadora pot enriquir la vida en molts aspectes, però la idea que substitueix l'home i la sida és la manifestació de la patologia actual." (*La revolució de l'esperança*. Ed. Fondo de cultura econòmica. Mèxic, 1980).

9 Ob. Cit.

10 FROM, E. *Anatomía de la destructividad humana*. Mèxic, 1975.

11 He abordat aquest tema a d'altres treballs. V. José Mª CAGIGAL, *Cultura intel·lectual i cultura física*. Ed. Kapeluz, Buenos Aires, 1979; Oh, *deporte. Anatomía de un gigante*. Ed. Miñon, Valladolid, 1981.

12 No ens ha d'espantar la paraula "tècnic" o "tecnificació". No consisteix en el moviment humà depauperat per la civilització tecnològica. Es refereix simplement a la conducta motora reconeguda com a vàlida, útil, a partir de la investigació. La ciència biomecànica aporta gran material que serveix per establir patrons bàsics, límits definitius, possibilitats d'adaptació, exigències esportives assolibles... racionalment deduits després de l'estudi de l'organisme.

NOTES

1. En algun escrit he recollit una llarga llista d'expressions més o menys equivalents que pretenen substituir a "educació física".

A determinades àrees culturals ja ho han fet. Per la seva utilitat per valorar el problema, incorpore aquí, a títol informatiu, les més significatives: *cultura física, cultura corporal, educació corporal, ciències de l'esport, ciència de l'esport, educació física i esportiva, pedagogia de l'esport, ciència dels exercicis físics i corporals, gimnologia, "scienza della attività motorica", ciència del moviment humà, antropocinètica, arts i ciències de l'esport i moviment, ciències de l'exercici, homocinètica, kinantropologia, teoria de l'esport, teoria de l'educació corporal, ciències de l'activitat*. Amb dades sobre la paternitat de l'expressió es pot veure aquesta llista a: J.M. Cagigal "Deporte: espectáculo y acción", Ed. Salvat, Barcelona, 1981.

2. S'ha de recordar que "Kiné", "cine" és una paraula grega que significa senzillament moviment.

3. Citat per Ashley MONTAGU: "El sentido del tacto (*Comunicación humana a través de la piel*)" Ed. Aguilar, Madrid 1981.

4. Ob. Cit.

5. V. Paul FRAISSE: "Psicología del ritmo". Ed. Morata, Madrid 1976.

INCIDÈNCIA EN EL DESENVOLUPAMENT DE L'EF

Julio Legido Arce. Vicedegà de la Facultat de Medicina de la Universitat Complutense de Madrid.

L'haver impulsat el canvi de les estructures i de l'organització de l'activitat física a Espanya és un dels deutes més indefugibles que tenim amb Cagigal.

Seguint l'amable invitació de l'INEF de Catalunya, he estat requerit per escriure uns comentaris sobre una de les facetes de l'obra de J.M Cagigal: la seva incidència i significació en l'educació física.

No crec pas tenir més mèrits per això que el coneixement de la seva obra, gràcies al privilegi de la profunda amistat que m'hi unia i la meua modesta col·laboració en la tasca comuna que ell va saber endegar i dur al cim en l'educació física espanyola. És encara molt recent el record de la seva dolorosa pèrdua i, per tant, són aquestes les primeres ratlles que escric sobre la seva obra.

En revisar el seu sorprenent currículum i rellegir alguns aspectes de la seva obra, a fi de realitzar aquest treball, el primer que ressalta és la seva immensa personalitat de pensador. Tota la seva obra, plena, substancial, esperançada, profunda té tantes facetes i tanta originalitat, descobriment i, ahora, estudi, reflexió, respecte i utilització de tot allò que és vàlid

d'anteriors èpoques, que no dubto pas a qualificar Cagigal com un home del "renaixement", com un pensador avançat al seu temps.

Cal assenyalar la sòlida formació intel·lectual i humanística de Cagigal, que va fer possible la seva posterior activitat: Llicenciat en Filosofia i Lletres, Professor d'Educació Física i Doctor en Educació Física (el primer Doctor en la matèria al nostre país, títol obtingut a la Universitat de Praga), Diplomant en Psicologia, en Humanitats Clàssiques, novament en Psicologia per St. Georgen (Frankfurt), etcètera. La seva preparació intel·lectual, el seu domini de llengües (en parlava cinc amb desimboltura, a més de dues llengües clàssiques) i la seva natural simpatia i bondat, en feien la persona ideal per a qualsevol propòsit. Però l'educació física va tenir la sort que dediqués les seves millors hores i el seu treball més intens i fecund. Cal ressaltar, en primer lloc, una tasca molt important com a impulsor

d'una nova ubicació de l'educació física dins del context de la societat actual i la consideració del docent en educació física. En aquest concepte era necessari, de primer, establir el caràcter científic, transcendent, la veritable i real importància del moviment en el nostre medi. És per això que fou un brillant pensador i difusor de les relacions entre esport i educació física, dels fonaments antropofilosòfics del moviment humà i un profund i original innovador del concepte d'educació física com a educació. Multitud de conferències, assaigs, llibres i les seves mateixes lliçons a l'INEF sobre Teoria de l'EF i l'Esport i de Psicopedagogia ens donen una línia de pensament original i que s'ha considerat magistral en l'àmbit internacional.

Una ingent tasca com a organitzador

Però ahora que creava una justificació antropofilosòfica del moviment humà com a educació, era necessari

Reunió constitutiva del Comitè d'Història del CIEPS de la UNESCO. Praga 1967

ser "pràctics". Per això Cagigal va realitzar una immensa tasca com a organitzador.

Cal posar de relleu amb claredat aquests dos aspectes en la seva portentosa i polifacètica obra. De vegades, gent poc propícia a l'anàlisi intel·lectual titllen pejorativament el pensador de teòric. És possible que la consideració de teòrica aplicada a alguna cosa és la més gran i acabada abstracció del saber en el dit camp per tant, correspon als més alts cims del pensament humà. Però, a més a més, Cagigal va realitzar una tasca "pràctica", equivalent a la seva prodigiosa tasca teòrica, com "organitzador" d'una nova concepció de l'educació física. Val a dir, Cagigal va fer realitat la teoria, va fer dels postulats docents una pràctica quotidiana palpable.

La creació i el funcionament de l'INEF n'és, potser, l'exponent més clar. No era pas fàcil, a la dècada dels cinquanta, canviar conceptes i estructures en l'educació física i l'esport, fortament controlats i polititzats.

Hi ha un magnífic treball d'interpretació històrica i social, del món de l'activitat física, de Cagigal. "Estructuras del Deporte Español Contemporáneo", en el qual aquest analitza des de l'any 1941 fins al 1975. La seva lectura mostra, clarament, el seu lúcid punt de vista i ens fa comprendre per què es va llançar a intentar de canviar "de soca-rel" el concepte d'activitat física i, al mateix temps, canviar també estructures i organització fent-les més modernes i europees.

Seguint un ordre cronològic, les conferències que d'ençà 1957 imparteix de forma ininterrompuda i les nombroses publicacions, entre les quals destaca *Hombres y Deporte* en 1957, van abastant la temàtica de fons, que tendeix a crear noves condicions per a una nova concepció social de l'activitat física i jalonen els anys 1958, 59 i 60, amb una enorme producció intel·lectual en revistes espanyoles i estrangeres, especialment *Citius*, *Altius*,

Fortius, fundada i dirigida per l'inoblidable Miguel Piernavieja, amb la col·laboració i l'alè de J.M. Cagigal. En 1961 és nomenat Secretari General Tècnic de la Delegació Nacional d'Educació Física i Esports. Això significava un trencament amb els nomenaments habituals. Un intel·lectual en un càrrec tècnic, i això va ser possible per la generosa visió d'Elola Olaso. Des d'aquest lloc, fins al 1966, i des d'aquest últim any fins al 1966 (data en la qual hi renuncia voluntàriament) en el de Subdelegat Nacional d'Educació Física, fa possibles molts assoliments: la Llei d'Educació Física del 61 té molts aspectes moderns i positius, que són deguts a la seva influència. Va ser una llei conflictiva "perquè entre els que hi participaven hi havia interessos enfrontats. Va passar, fins al moment de ser promulgada, tres Plens de les Corts".

Avui, vint-i-cinc anys després, ens sembla imperfecta i incompleta, però va ser un triomf importantíssim per al posterior desenvolupament de l'educació física. Cagigal fou protagonista clau dels seus aspectes progressistes. Des del 1961 fins al 1977 va ser membre del Comitè Olímpic Espanyol i va participar en el seu desenvolupament i arrelament —que no va pas ser fàcil— en un context d'esport organització, amb grans rigideses. Ell va defensar sempre punts de vista favorables a l'autonomia del Comitè Olímpic i a la seva flexible coordinació amb les estructures directives de l'esport espanyol.

Des del 1966 fins al 1971 (data en la qual renuncia al càrrec) fou President de la Comissió de Professorat de la Junta Nacional d'Educació Física. Des d'aquí es va poder concretar una organització pràctica, que féu possible l'existència de professorat d'Educació Física a la Universitat, entre molts d'altres assoliments.

Per al període de 1967 a 1968 és anomenat, en Assemblea, President de la Junta Gestora del Col·legi Nacional de Professors d'Educació Física,

encarregada de la Reforma dels Estatuts i de la reestructuració del dit Col·legi. Fou la solució per a un període del Col·legi en el qual s'abandonaren vells i excloents postulats, per establir les bases que han fet possible el Col·legi actual. Fou elegit democràticament com a home de prestigi capaç de realitzar aquella tasca, i així ho entengueren tots els col·legiats.

Creació de la llicenciatura en EF

Però potser la seva activitat organitzativa més important la va realitzar quan fou nomenat Director de l'Institut Nacional d'Educació Física de Madrid, des de 1966 fins a 1977, càrrec del qual va dimitir aquest últim any, en circumstàncies conegudes per tothom.

A fi de crear l'Institut, Cagigal va estudiar sobre el terreny gairebé la totalitat dels Instituts més prestigiosos del món. Fou un llarg camí que, anys després (1977) enriqueix amb l'experiència del ple funcionament de l'Institut, es plasmaria en una exhaustiva publicació: "Las Escuelas de Educación Física en el mundo. Estudio Comparativo".

La creació de l'INEF va significar un gir copernicà en el panorama de l'educació física i l'esport. Es va realitzar un esforç profund per dotar de contingut científic l'ensenyament de l'educació física: es va incorporar l'esport al context docent. La personalitat de Cagigal va saber atraure al seu entorn prestigiosos professionals de diversos camps i contagiar-los el seu entusiasme.

El prestigi que aleshores va assolir l'INEF de Madrid en va fer centre de cursos internacionals de gran prestigi i de diversos congressos internacionals d'educació física, psicologia de l'esport i medicina esportiva. Un somni llargament esperat es va convertir en realitat i la seva influència en el panorama de les ciències de l'educació física a Europa i a Iberoamèrica, va ser molt important. Cagigal va impulsar un magnífic Centre de Publicacions, que va realitzar una tasca de traduccions ex-

***Fou membre del comitè permanent
del COI espanyol de 1975 a 1977***

A la fotografia: Conferència a la sessió de
l'Acadèmia Olímpica de Grècia el 1967. Presideix
el Príncep d'Hannover

traordinària. "Novedades en..." figura en les biblioteques dels professionals de l'educació física de tot el món de parla espanyola i la seva absència actual constitueix una pèrdua irreparable. En 1970 és elegit per majoria, a l'Assemblea General a Varsòvia, President de l'Associació Internacional d'Escoles Superiors d'Educació Física (AIESEP), i ho fou a títol personal, sense representar cap institució. La seva categoria ho féu possible.

És el càrrec internacional, en el camp de la Pedagogia i la Ciència de l'Educació Física, de major relleu que mai hagi assolit algun compatriota nostre. Fou reelegit per unanimitat a Praga (1974). Novament a Macolín, en 1978 (aleshores ja no era director de l'INEF) i reelegit també per unanimitat en 1982 (un any abans de la seva tràgica desaparició).

L'AIESEP agrupa la quasi totalitat de les institucions dedicades a l'ensenyament de l'educació física arreu del món. La desaparició de Cagigal ha privat el nostre país d'una rellevància internacional extraordinària.

En 1970 també és nomenat vicepresident de la Federació Internacional d'Educació Física i Esport (FIEP), elegit en Assemblea General, a Lisboa i en fou reelegit en les successives Assemblees Generals.

Des d'aquest càrrec la seva tasca va ser molt fructífera, ja que la FIEP va créixer i va estendre els seus cursos i congressos arreu del món. És un altre dels llocs clau, molt importants, perduts per al nostre país.

En 1968 fou elegit membre del Comitè Executiu del Consell Internacional d'Educació Física i Esport (CIEPS) de la UNESCO i reelegit després en Assemblees Generals en 1970 i 1980.

En 1970 fou elegit vicepresident del CIEPS de la UNESCO i va continuar treballant en el dit Comitè fins a 1976. Es podrien citar moltes altres activitats en el seu sorprenent currículum, que demostren el reconeixement internacional de Cagigal i la seva enorme influència en l'educació física.

Potser, en l'ordre de mèrit personal, la més alta distinció li fou atorgada en 1972, amb la concessió del premi Philip Noel Baker del Consell Internacional d'Educació Física i Esport de la UNESCO.

Aquest premi és considerat com una mena de Nobel de la filosofia i la teoria de l'esport. El va aconseguir ja el 1972, quan, potser, encara no havia estat escrit el més profund de la seva obra.

Cagigal va tenir una permanent il·lusió per aconseguir de crear la llicenciatura en educació física. Seria molt llarg d'explicar els seus esforços, des de 1967, per aconseguir-ho. Algun dia caldrà escriure aquesta història i els obstacles (amb noms) que li varen oposar tenaç resistència.

Per fi va poder veure realitzat el seu desig, però no pas en el si d'una facultat universitària. El seu esforç, si més no parcialment, es va materialitzar.

La Llei General de la Cultura Física i l'Esport

Els comentaris constructius i molt incertats sobre alguns aspectes de la Llei General de la Cultura Física i l'Esport, de 31 de març de 1980, Llei que ens portava una visió de l'associacionisme privat, a l'estil anglès del segle XIX, que gairebé no té pas en compte allò que constitueix el nou moviment "Esports per a tothom" i on l'educació física és tractada amb mesquinesa, amb l'anacronisme majúscul de no crear les facultats d'educació física (*Oh deporte! Anatomía de un gigante*).

Aquesta crítica constructiva la va realitzar amb lleialtat i valor (com tot el que feia), abans, durant i després que naixés la Llei. El cost personal del seu acte de valor i defensa de l'educació física, després del seu brillant article "Señores Senadores", al diari *El País* en febrer de 1980, és conegut per tothom.

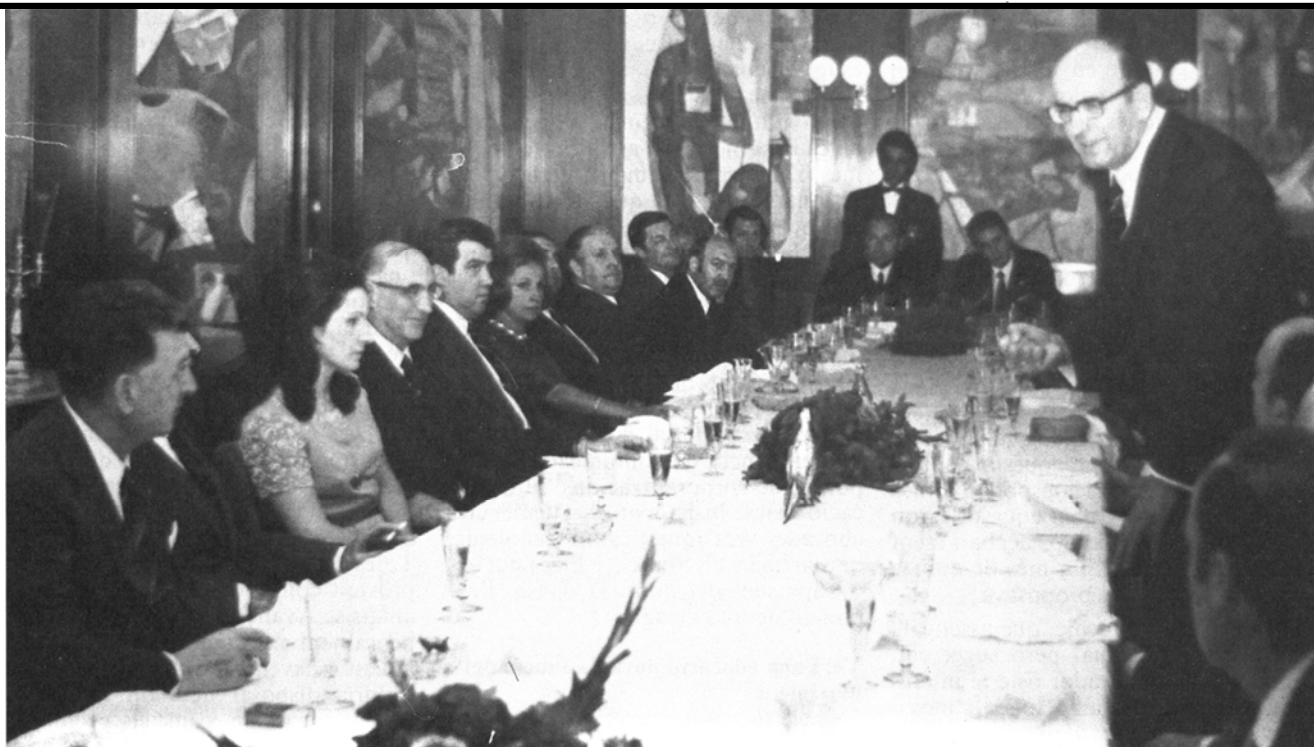
Aquestes dades, molt ràpidament exposades, assenyalen clarament aquesta doble faceta d'estudis teòric de

l'activitat física i les seves arrels antropofilosofiques i, per un altre costat, el seu èxit en l'aplicació pràctica d'aquesta teoria, amb la creació de l'INEF al nostre país i el treball internacional en els organismes que realitzen el desenvolupament de les activitats, docents, científiques i investigadores, de l'educació física al món (FIEP, AIESEP, CIEPS, etc.), i la seva defensa permanent del lloc important que correspon, en la nostra societat, a l'educació física i els seus docents. En la incidència de Cagigal en l'educació física una segona faceta que m'agradaria de ressaltar: és el treball brillant que va dur a terme com a transformador de la mateixa substància de l'estructura de l'educació física. Va saber intuir els canvis futurs i estudiar-los, comprendre la "revolució" en l'ensenyament de l'educació física que es desenvolupa en les dues darreres dècades i la seva posició sobre el moviment espontani, la sensolirialitat, el binomi espai-temps, la fugida de la "construcció superintel·lectualitzada" i la rica incorporació de les tècniques esportives. Els "sabers" que el moviment pot incorporar amb gran facilitat al patrimoni cultural pertanyen al domini de la decisió, avaluació de possibilitats, personal, ètica, estètica, sensibilitat, memòria motriu, intel·ligència motriu, dinàmica de grups, música popular, pryoceptivitat, fruïció, delit, ànim, hàbits per a l'esdevenidor, la psicologia evolutiva com condicionament flexible de la programació, etcètera.

Fóra tema d'un profund i ampli estudi, que algun dia podria intentar-se. Ara, però, potser n'hi ha prou amb el comentari de la contribució tècnica de Cagigal a l'educació física, plasmat en un profund i deliciós treball seu titulat "Sugerencias para la década de los 70 en Educación Física", escrit per sol·licitud expressa del Consell Internacional d'Higiene, Educació Física i Recreació (ICHPER) de la UNESCO, la qual cosa significa que se'l considerava la persona més capacitada, en un

***Fou president de l'AIESEP
de 1970 fins la seva mort,
organisme en el qual es posà de relleu
el seu gran interès en la formació dels professors d'EF***

Sopar-homenatge celebrat a l'INEF de Madrid el 1972

tema d'envergadura tècnica. Resumiré només alguns dels aspectes que Cagigal hi analitza.

Elabora una sèrie de línies d'acció i projecció en l'educació física: "l'exercici físic es presenta com necessitat cada vegada més apressant, com el gran reflex equilibrador de l'home". Elabora la seva bonica idea, per al nen, de l'aspecte nuclear que ha de tenir l'educació física, en l'ensenyament escolar: "nous modes d'entendre l'acció educativa a través del moviment". "L'educació física no és pas simplement una assignatura, és un dels aspectes generals de l'educació; és l'assignatura que atén precisament el mode com l'home es comporta, en el seu primer diàleg amb el món, per mitjà de les seves capacitats físiques a través de les coordenades espai-temps". El fet d'assenyalar l'aspecte dialogant ha donat la clau per a la

construcció de tecnologia de metallenguatges, que avui ha desenvolupat la psicomotricitat, per exemple, per a l'alt rendiment.

Superar la contradicció entre EF i esport

Cagigal assenyala encara un altre horitzó: la educació física com a procés creador i preservador de la "sensació d'individualitat", instrument principal per a la lluita contra la "despersonalització i l'estandarització".

En la seva concepció de l'educació física futura fa un magistral diagnòstic de l'artificial contradicció educació física-esport: "Va esdevenir-se que l'educació física va sorgir en el món contemporani com una derivació o normal creixença dels moviments gimnàstics. Aquestes gimnàstiques, que

substancialment consisteixen en estudi i pràctiques analítiques del moviment i de les postures, s'havien desenvolupat al marge del brot de l'esport modern, que gairebé amb coincidència de dates estava a punt d'iniciar la seva internacionalització a partir fonamentalment d'esquemes britànics. Va esdevenir-se que l'esport, gràcies a la seva intrínseca espectacularitat i mercè a d'altres factors socioculturals, va començar a conèixer un èxit sense precedents. És per això que l'esport va prendre direccions imprevistes amb creixents implicacions econòmiques, polítiques i d'altres. L'educador físic, a qui el poble amb segura i fina intuïció tendia a identificar amb el fet esportiu, s'apressà a dir que ell no tenia res a veure amb aqueix esport fora mida. En part tenia raó; sense voler, però, els educadors físics s'allunyaren de la més voluminosa parcel·la del

moviment humà. Un afany de rebuig de la contaminació els féu perdre terreny, en l'àmbit en el qual podien haver trobat les majors motivacions, vers les pràctiques de l'educació física per part de la joventut". I assenyala clarament l'enfoc futur: "Cal recolzar els enfocs educatiboesportius que s'integren en moviments com el *segon camí de l'esport*, l'esport per a tothom". Ressalta com a camí futur les activitats físiques en les quals l'eix és la "creació". Conseqüentment amb tot, pensa que les estructures docents de l'educació física i els seus plans d'acció s'obrin més a l'esport "el segon camí". És ben palès que al nostre país continua vigent aquesta contradicció: educació física-esport. Només alguns grups han trobat aquest "segon camí" que, sens dubte, acabarà sent acceptat totalment. Fa més de quinze anys que Cagigal el proposava.

Un altre aspecte tècnic, que assenyala de forma conceptual però suggerent, és que per a l'educador físic té interès la seva associació amb tots els moviments de sociòlegs, naturalistes i dirigents polítics, que es conjuminen per defensar "el medi ambient". "En aquest retrobament de si mateix, en la naturalesa, hi ha una gran pedrera de salut mental". Naturalment, això suposa la incorporació de disposició i tecnologia procedent d'aquest camp.

Cagigal assenyala també com a idea important per a l'esdevenidor de l'educació física la "fruïció, el delit, el gust, la gana, el plaer i el coratge en la realització del moviment", la qual cosa el porta a considerar el "moviment natural, espontani, sense artifici, ni estereotipus opressors", com els més aptes en una educació física futura. I aquest esdevenidor el condensa en un pensament profund i bonic per a l'ensenyament de l'educació física: "L'home en moviment pot significar la desmaterialització de la seva mateixa matèria, la seva espiritualització". La seva obra és plena de conceptes "tècnics" innovadors. Però ningú no pensi pas que per innovar tècnicament no calgui el concepte. Allò que

és fonamental és la "idea", la visió del problema. Després, d'acord amb la creativitat, l'experiència i la fantasia de cada professor, s'assolirà l'objectiu més o menys plenament. Però el que és fonamental, allò que constitueix el fet nuclear, és la idea. Cagigal expressa en la seva obra una increïble quantitat d'"idees tècniques"; aquí són per a qui les sap veure i té els coneixements adients per a saber-les desenvolupar.

Un altre camp que el nostre autor assenyala és que "tot el programat enriquiment estructural està condicionat, està en funció de comunicacions corporals, de corporalitzacions". En educació física, hi ha avui dia tendències abocades vers aquest camp tecnològic, que arriben als límits, i fins i tot els ultrapassen, del mim, la dansa, l'expressió de tota mena.

Vers una educació nova, la funció del moviment

La seva lúcida interpretació de la consideració del esquema corporal, al centre de l'acció educativa, però desproveïda del tractament, a partir del moviment construït i artificial, en comptes del natural i espontani, marca una direcció per a qui sap veure-la i té el coratge d'aconseguir-la.

Assenyala Cagigal: Educació general a partir d'un nucli fonamental psicomotricista, i aquesta (la psicomotricitat) entesa com a realitat total de la persona, gratificant, motivant, suficient en ella mateixa i activament enriquidora, poden i per la seva mateixa substància han de ser plenament incorporades al concepte d'educació permanent".

Assenyala igualment en *¡Oh deporte!*...que el gest esportiu i la conducta natural ludocompetitiva, que són l'essència de l'esport, constitueixen una de les conductes naturalment incorporables a l'educació pel moviment. Indica aquest interessant camí futur per a l'educació física. Personalment penso que, en la nostra societat actual, l'únic possible, i avançant-se al futur, ens dona tres pistes fonamentals d'acció, entre les possibles: acció cultural; experimentació pedagògica sobre la

continuïtat de l'educació física escolar i la pràctica de l'esport d'adults i, per últim, la "transformació convergent dels professionals de l'educació física i dels professionals de l'educació, els quals instauraran en els seus respectius *curricula* acadèmics els sistemes de formació i selecció exigits per aquesta manera d'entendre l'educació".

És a dir, Cagigal ens planteja el problema nuclear de l'educació física, l'anàlitz i el diagnòstica encertadament darrerament, assenyala quins són segons ell els principis o camins tècnics que cal adoptar per arribar a aquesta educació física del futur.

Totes les evidències actuals ja estan provant com eren d'encertats els seus anàlisis. Avançar en la seva línia de pensament ens durà més ràpidament a aquest esdevenidor educatiu.

Caldria disposar de molt més espai per analitzar, un a un, els problemes plantejats i estudiats per Cagigal en la fonamentació antropològica, en l'organització pràctica del sistema de l'educació física com a educació i les seves aportacions tècniques puntuals en moltíssims aspectes: esquema corporal, espai temps, metallenguatges de comunicació en esport, incidència de la tècnica esportiva, etcètera. Seran, sens dubte, tema de futurs escrits i estudis. És per això que, a tall de conclusió, he d'assenyalar que la incidència de Josep Maria Cagigal en el camp de l'educació física del nostre país, i a nivell internacional, és clau per entendre el desenvolupament de l'activitat física en l'esdevenidor.

La seva tràgica desaparició ha privat la nostra pàtria del més eminent estudiós de l'educació física que posseïem, i la seva absència dels fóruns internacionals palesa cada vegada més que un home de la seva vàlua i nivell intel·lectual no té, previsiblement, successor de la seva talla.

INVITACIÓ A LA LECTURA

Ponències llegides a un acte-homenatge celebrat a INEFC de Barcelona el maig de 1984.

L'ITINERARI PERSONAL

Jesús Galilea, *Director del Centre d'Estudi d'Alt Rendiment Esportiu (CEARE)*

En aquesta sessió acadèmica "In Memoriam", en correspon presentar un aspecte tan íntim i tan controvertit com és el biogràfic, els records i les vivències que durant anys varen teixir l'amistat entre dues persones allunyades geogràficament i, diria que en alguns aspectes, també ideològicament.

Vaig conèixer José María el desembre del 1960. Aleshores jo era alumne de segon curs de Medicina de l'Educació Física i l'Esport, que se celebrava a Madrid, i ell n'era el professor. Aquesta coincidència marcaria de forma definitiva gran part de la relació futura. Feia pocs mesos que s'havien celebrat a Roma els Jocs Olímpics, en els quals tots dos hi havíem estat, però no havíem coincidit, i encara estàvem impressionats per l'espectacle i sobretot pel marc escènic. Varem mantenir una llarga conversa en aquell entranyable bar del Gimnàs Moscardó. En aquells temps, Cagigal pertanyia a la Companyia de Jesús i la seva visió de l'esport denotava les influències de la formació eclesiàstica i específicament jesuïta, sense que això tingués el més mínim sentit pejoratiu, ans al contrari. Per ell, l'home s'afirmava i es realitzava a través de l'esport, que entenia com un mitjà idoni d'expressió cultural d'ampli contingut pedagògic i profundes arrels humanístiques. Mai vaig saber, ni li ho vaig demanar, per què va abandonar la ordre religiosa, per bé que externament no donava la impressió d'haver sofert una profunda crisi personal; naturalment es tractava d'unes aprecia-

cions molt poc objectives per la dificultat de diàleg, per la llunyania i perquè la nostra amistat era recent.

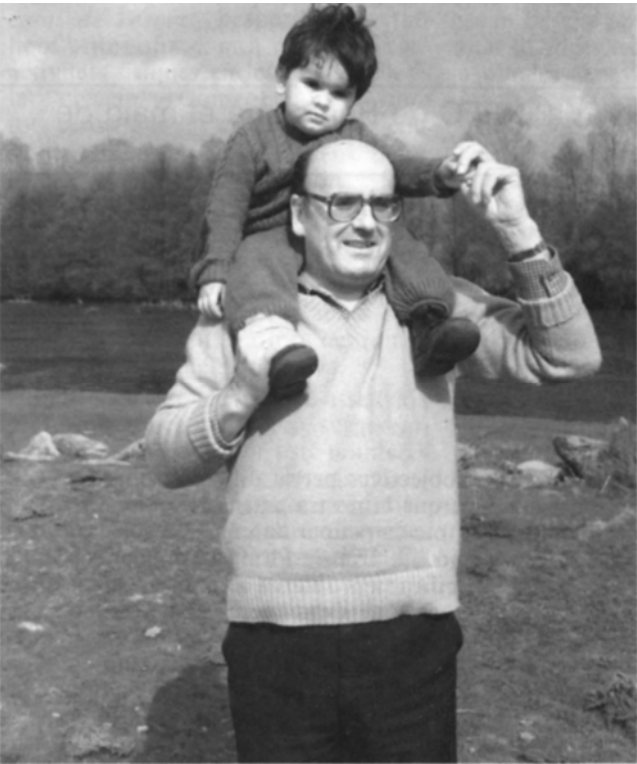
El fenomen olímpic va ocupar l'atenció de José María en la seva producció literària de forma permanent. Més de vint escrits específicament referits al tema i moltes altres més aproximacions, que de manera tangencial estan en relació amb l'olimpisme, testimonien la importància que li va concedir Cagigal. La seva contribució, tanmateix, no va limitar-se al fet literari, sinó que va prendre part activa en les sessions de l'Acadèmia Olímpica Internacional, de la qual era membre d'honor, així com també va ser el primer, i em sembla que l'únic, director del Centre d'Estudis Olímpics de l'INEF de Madrid, des que va ser creat l'any 1969. Ambiciosa empresa, que malhauradament va tenir ben poc èxit.

La posició de Cagigal respecte a l'olimpisme contenia en principi un intencionat matís filosòfic, podríem referir-nos a aquell treball publicat amb el nom de "Olimpisme Modern" en *Citus, altius, fortius* del 1960, i, posteriorment, esdevingué molt més pragmàtic i crític amb l'aparició dels, per mi, més precisos i determinants assajos sociològics sobre el tema. Un bon exemple el tenim en el 4t capítol, referent a l'olimpisme en crisi, del seu llibre *¡Oh! Deporte*.

M'he desviat intencionadament de l'anècdota biogràfica, centrada en el nostre primer encontre, per plantejar el pensament conceptual de Cagigal entorn l'olimpisme,

Un desig acomplert de José María Cagigal fou tenir una família

A la fotografia: Amb el seu fill petit, en una de les activitats més apreciades per ell, l'excursionisme. 1982

tot i que el tema discursiu va per la mateixa via. Penso que es fa difícil, almenys per mi, separar José María de la seva obra, la persona del seu itinerari intel·lectual.

El mes de juny del 1962 un altre curs de Medicina Esportiva ens torna a reunir durant uns dies inoblidables. Aquesta vegada a Valladolid, i tots dos com a professors. El bon menjar, però sobretot l'excel·lent vi d'aquelles terres foren un complement inigualable per les llargues vetllades en el menjador acollidor d'una clàssica venta castellana. Feia un any que havia estat nomenat Secretari Tècnic de la Delegació Nacional d'Educació Física i Esports. Era l'època en que, per mi, hi havia el millor equip directiu que mai ha tingut l'esport espanyol: Elola, Águila, San Román, Samaranch, Cagigal, Piernavieja i Gemo, una candidatura difícil de tornar a reunir i que coincideixi en el temps.

Crec que en una època d'oblits i desqualificacions absurdes, cal rendir públic homenatge a aquells homes, tant si es coincideix com no amb les seves ideologies polítiques.

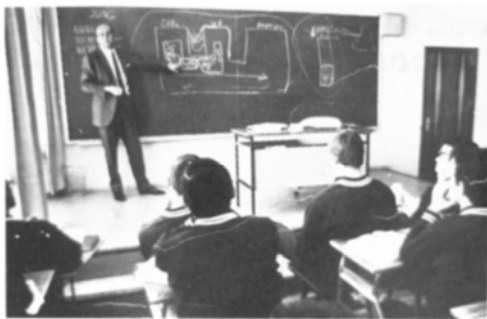
Esport i política

En aquella ocasió, el tema "prínceps" d'entesa o polèmica, segons els punts dialèctics en litigi, versà entorn de la política esportiva i, inevitablement, de l'esport polititzat. La conversa es va dur a terme en un clima distès i docte, tal i com correspon a l'ambient universitari, i al sec i sever, però atractiu paisatge que ens envoltava. En aquell temps, Cagigal vivia una etapa d'activitat febril en l'esport espanyol i, al cap i a la fi, les seves peculiars estructures d'aquells temps representaven una certa continuïtat de les encara properes vivències religioses. No obstant, la concepció de l'esport dins de la societat i la seva vinculació al poder polític establert, estava molt lluny d'ajustar-se al que llavors significava norma de compliment obligatori. Penso que Cagigal va equivocar-se en intentar emmarcar dins dels estrets marges de l'Administració, aquella, aquesta o la que vingui, tot l'enorme cabdal d'idees, projectes i il·lusions que albergava el seu pensament. Hem de convenir, malgrat tot, que una de les seves ambicions més ansiades, la creació del primer Institut d'Educació Física espanyol, va poder veure la llum gràcies a la seva presència en el si de la Delegació Nacional d'Educació Física i Esports. ¿Hauria estat creat igualment sense la seva presència? És possible, però sens dubte molt més tard.

Des que és nomenat, l'any 1963, Subdelegat d'Educació Física, i va abandonar o el varen fer abandonar el càrrec de Secretari General Tècnic que ocupava des de feia dos anys, fins al 1966, quan obre les portes al nou Institut, hi ha tres anys de dedicació exclusiva al que seria el seu gran èxit. En el seu llibre *L'esport en la societat actual*. Cagigal fa una breu però detallada descripció de quines foren les línies bàsiques de la creació y de l'òptica pedagògica de la futura institució. No fa cap al·lusió, per contra, als contratemps, oposicions i desenganys que va trobar durant aquells tres anys amb la seva decidida actuació. En el relat, també omet un fet que va estar a punt de costar-li un cessament fulminant. Em refereixo a la decisió personal de Joan Antoni Samaranch, aleshores nou Delegat Nacional per renúncia de José Antonio Elola, d'incloure les matèries esportives en el currículum pedagògic de l'INEF, decisió amb la qual Cagigal es mostrava totalment en desacord. Va ser, potser, el primer i únic enfrontament entre dos homes a qui després va unir una forta amistat i una mútua admiració.

***José María Cagigal era un gran conversador,
brillant, amb domini del llenguatge, i que sabia escoltar.
Un intel·lectual, utòpic i pragmàtic,
anàrquic i rigorós***

En una classe de psicopedagogia a l'INEF de Madrid

Un home íntegre, auster, reflexiu

A partir d'aquella època, els nostres encontres esdevenen més freqüents, de vegades s'emmarquen en un escenari fixa —el seu despatx de l'Institut—, d'altres són itinerants, en ocasió de coincidir en diversos congressos nacionals o internacionals, o en els esmentats cursos de Medicina Esportiva, als quals ell era ja un participant assidu. El seu despatx, aquella petita cambra del tercer replà, amb la finestra orientada cap a la Sierra madrilenya, d'intencionada sobrietat, i que desentonava amb la resta de la casa, va ser durant molts anys lloc de confessions mútues, d'identificacions i també, per què no, de controvèrsies. Semblava com si Cagigal volgués trobar en aquell petit habitatge, la pau i el temps per a la sossegada reflexió que potser els espais més amplis no li haurien pogut oferir. Hi ha hagut qui ha volgut veure en aquesta anècdota, en aquesta anecdòtica —perdó— però significativa mostra de la seva personalitat, una provocadora acusació devers els qui, buits d'idees, cerquen en els grans despatxos la pròpia reafirmació, tot i que tan sols sigui omplint-los de mobles. Pot ser que fos en aquella petita habitació on es gestés el nostre mutu enteniment i on es consolidés de manera definitiva la nostra amistat, per bé que va ser també l'escenari del nostre únic enfrontament, a la tardor del 1975, significatiu per moltes raons. Asseguts cara a cara a la taula de treball o en el petit tresillo, que juntament amb una estanteria atapeïda de llibres constituïa l'únic *atrezzo* del reduït despatx, havíem passat hores i hores parlant del diví i de l'humà. Crec que és allí on vaig arribar a conèixer bé Cagigal, en la mesura que es poden conèixer dos homes que per regla general estaven allunyats geogràficament i amb una vida pròpia totalment diferenciada.

José María era per sobre de tot un home íntegre i fidel a uns esquemes de conducta dels quals ningú va aconseguir apartar-lo. Gran conversador, sempre brillant, amb un domini del llenguatge notable, sabia escoltar, si bé quasi sempre era ell qui duia el fil de la conversa. Era un intel·lectual de cap a peus, amb tota la controvèrsia que això comporta. Utòpic, però en alerta permanent davant al fet quotidià. Anàrquic i alhora rigorista; propens a l'empirisme del pensament, però pragmàtic en les decisions; en ocasions conseqüent, i d'altres contradictori. Sempre vaig tenir la impressió que Cagigal fou tremendament recelós en relació als més directes col·laboradors fora de molt honroses excepcions, penso que és per aquest motiu que els va buscar amb una escassa brillantor.

En la seva persona hi havia un cert grau de desconfiança, que intentava dissimular més amb el gest que amb la paraula. Quan es dialogava amb José María, quedava sempre una ombra de dubte sobre si ho havia dit tot, o

bé es reservava alguna cosa que mai no diria a ningú. De l'una o l'altra manera, crec que sí que vaig arribar-lo a conèixer. I ho crec perquè vaig a arribar a estimar-lo. En aquell despatx va parlar-me en moltíssimes ocasions dels seus somnis, de les seves obstinacions personals, de tot un món —el de l'esport—, que tots dos compartíem; també va parlar-me dels seus enfrontaments amb l'administració, en general tan dura i incomprensiva, dels seus projectes de futur per al seu Institut, que sempre va tenir com a propi, i penso que fou amb força raó. No solia demanar opinions sobre la seva producció literària, encara que les admitia. Quant a la seva vida personal i íntima, —aquí vaig ser partícep d'una de les seves més cares il·lusions: la creació d'una família—, va poder complir finalment un dels dos objectius pels quals deia sovint que m'envejava: tenir una dona i fills. L'altre objectiu —viure a Barcelona—, no va poder realitzar-lo mai, tot i que va estar a punt d'aconseguir-ho.

Un pensament obert i de direccions múltiples

Anteriorment he dit que l'escenari dels nostres encontres canviava segons les reunions, congressos o els esmentats cursos de Medicina Esportiva. En tot moment, Cagigal va defensar amb tenacitat la planificació d'una investigació en matèria d'Educació Física i Esports de caràcter multidisciplinari, defugint l'encasellament per interessos personals o professionals. L'àmplia dimensió de la seva producció intel·lectual estava renyida, lògicament, amb la reduïda *política de capelletes*: ell tenia un especial interès per la medicina esportiva, o millor, per la medicina i l'assistència com a professor en els cursos de l'especialitat en són testimoni. Malgrat tot, no va poder convertir en realitat el seu objectiu de coordinar tota la investigació entorn l'INEF, a pesar que el 1970 sortís un decret de la Delegació Nacional on es parlava de la incorporació de l'Escola de Medicina de l'Educació Física i de l'Esport a l'INEF, el qual no va suposar més que una simple exposició d'intencions que mai s'arribà a complir.

En realitat, per Cagigal, qualsevol tema relacionat amb les seves àrees de coneixement tenia interès. Algú ha volgut interpretar la seva projecció personal i intel·lectual cap a l'esport com un clar oportunisme, ja que va situar-se en una àrea des de sempre òrfana d'interès per part de les classes intel·lectuals del país. Les tangencials i esporàdiques intervencions d'Ortega i Unamuno, de Gil de la Serna, Azorín, etc., no penso que puguin ser considerades com una mostra significativa d'una dedicació generalitzada al tema. Tots els altres escriptors, pintors o escultors espanyols havien considerat, en les seves

manifestacions, l'esport com una font d'inspiració estètica, com un fet aïllat o, encara més, com un conjunt d'anècdotes d'uns moments socials del país. No discuteixo aquest possible oportunisme, però el que sí afirmo amb tota certesa és que Cagigal, des que va començar a introduir-se en l'esport, va descobrir-ne els extraordinaris valors ètics i les qualitats estètiques, i va submergir-se en la profunditat de les seves arrels històriques i culturals, amb la intenció d'eleva-lo a la categoria de ciència, de fet social rellevant i d'expressió cultural d'incalculable valor. És per això que crec que no exagero si asseguro que Cagigal és, per mi, l'únic pensador de la història de l'esport espanyol. Si repassem l'abundant obra de Cagigal, és fàcil d'observar que la curiositat per cadascun dels múltiples aspectes científics i culturals que presenta l'esport no tenia límits, encara que, no cal dir, va dedicar una especial atenció a l'estudi filosòfic i sociològic del fenomen esportiu.

La formació intel·lectual i la trajectòria vital justifiquen aquesta predilecció. Tanmateix, la psicologia, la pedagogia, la biologia, la filologia, l'antropologia i, en general, tot el que feia referència a l'esport, tenia per ell un interès i un valor gairebé obsessiu. L'actitud intel·lectual de Cagigal és un principi d'expectació cara al món de l'esport. Després, passa a una etapa de reflexió i anàlisi en profunditat dels components d'aquest món complex posteriorment, entra en una fecunda i rigorosa formulació de tota una teoria filosòfica sobre l'Educació Física i l'Esport. L'evolució dels seus escrits en el temps demostra que la seva aportació és fruit del coneixement i d'un rigorós estudi d'un tema al qual va dedicar tota la vida. Si bé en el futur se'l recordarà per la seva aportació literària, no podem oblidar la decidida contribució als avenços polítics o administratius assolits per l'esport en els darrers vint anys: la pròpia creació de l'INEF, que va dirigir durant onze anys, la presidència de la Comissió de Professorat de la Junta Nacional d'Educació Física, la seva presència en la Comissió permanent del Comitè Olímpic Espanyol i, sobretot, la seva llarga lluita per aconseguir el rang universitari per a l'INEF. Això últim va ser un dels seus objectius més anhelats, i també hem de dir que un dels esculls més difícils de salvar dels que va trobar durant la seva carrera. Tot i que el juliol del 1970, abans que la primera promoció acabés els estudis, el mateix Cagigal parla de la Llei General d'Educació que recull la incorporació a la Universitat de l'INEF amb el rang d'Institut

Universitari en la cèlebre disposició transitòria 2a/paràgraf 6, no és fins molts anys després que es converteix en una venturosa realitat. Els anys passen, i l'octubre del 1975, s'inaugura l'INEF a Barcelona. L'esdeveniment, però, sobretot els plantejaments inicials dels seus responsables no tenen bona acollida a Madrid, i s'enrareixen una mica les relacions personals i institucionals. Van ser uns moments difícils per Cagigal i per a mi, i per més que no varen fer perillar la nostra amistat personal, sí que enterboliren les nostres relacions. L'any 1977 es produeix un greu enfrontament dels dos Instituts amb el Consell Superior d'Esports com és lògic, cauen els dos directors: Cagigal aquell mateix any, i jo un any després. Crec que aquest no és el moment d'exposar els motius de la desfeta; no estàvem gens d'acord amb el punt de vista de l'Administració, i vàrem adoptar l'única sortida honesta i conseqüent: anar-nos-en i punt.

Els anys difícils

Els anys següents, fins a la seva tràgica mort, van ser molt tristos per a José María, encara que va procurar dissimular-ho. Va haver de fer de tot per subsistir i, tret la seva pròpia família i d'alguns amics, va rebre molt poca ajuda. De vegades coincidia amb ell arran d'alguna presentació de llibres seus celebrades a Barcelona, i també durant l'any en què impartia l'assignatura de Teoria de l'Educació Física en aquest Institut. Crec que el gest d'aquesta institució envers la seva persona li va compensar en gran manera les amargors sofertes els últims anys per aquest Institut que ell va crear. En cap de les esmentades ocasions vàrem parlar de la seva situació, en part per respecte a la intimitat, i també perquè José María mai ho hauria acceptat de sentir-se compadit. Excuseu-me si, en intentar una aproximació a la vida i a la obra de Cagigal, he caigut en un abús autobiogràfic. Naturalment puc assegurar que no hi ha hagut el més mínim afany de protagonisme, sinó que simplement he procurat fer el meu relat, un relat intimista, d'una amistat profunda forjada en tants anys i en tantes lluites comuns. He preferit presentar-ne la versió més humana. No sé si ho he assolit, potser s'hagi perdut autenticitat biogràfica, però he considerat que per damunt de cites, dates, dades i de protocols de redacció estudiats, calia fer prevaler l'apassionada, parcial i tal vegada poc objectiva visió i record que d'un amic en té un altre amic.

Cagigal fou un home de múltiples facetes

A la fotografia: En un partit de futbol al polisportiu de l'INEF de Madrid

CONTRIBUCIÓ A UNA TEORIA DE L'EF

Mila García, llicenciada en EF, professora de l'INEF de Barcelona.

Voldria començar fent una observació: el tema que desenvoluparem intentarà donar una visió general de l'obra de Josep Maria Cagigal, però potser hagués estat més oportú de situar-lo a la fi de l'acte, després de les intervencions dels altres companys que, tot seguit, tractaran d'analitzar les aportacions de Josep Maria en els diversos camps en els quals ells treballen.

En endinsar-nos en l'obra de Josep Maria trobem dos eixos principals al voltant dels quals giren les reflexions i les qüestions que li preocupaven fonamentalment. D'una part, l'anàlisi dels condicionaments que intervenen i caracteritzen l'esport actual: és un medi imprescindible de veure cap a on camina i com modificar-lo; i de l'altra, la necessitat de dotar l'educació física d'una base científica que li permeti un reconeixement al més alt nivell.

Pel que fa a l'esport, aquest és vist i analitzat des d'una perspectiva humanística. La influència de Huizinga i la seva teoria del joc com a generador de cultura hi és palesa. L'esport és per a Josep Maria un fet cultural amb caràcter relacional que inclou significacions simbòliques i que en un context educatiu, és, o cal que sigui, font de formació i riquesa amb la qual la persona es realitza.

La primera part de la seva obra té un marcat caràcter filosòfic: hi apareix una preocupació per l'orientació que ha de prendre l'esport. Aquesta preocupació queda re-

flectida en *Deporte, pedagogía y humanismo*, que és en certa mesura el compendi dels articles i les aportacions realitzats fins a aquell moment.

La formació de Josep Maria, llicenciat en filosofia i que havia realitzat estudis eclesiàstics, explica, entre d'altres coses. La forma que té d'entendre l'esport com actitud, instint o llei de l'home, segons que ell mateix afirma, que caracteritzen un estil de vida.

La seva preocupació pel fet que l'esport no es desbordi — que el gegantisme, els interessos comercials, la necessitat del campió, etcètera, no asfixiïn les seves possibilitats educadores i formatives— és el seu cavall de batalla, i mai no l'abandona.

Quan Cagigal formulava aquestes reflexions sobre l'esport —a la fi de la dècada dels cinquanta— la política del país, coneguda de tothom, troba en les pràctiques físicoesportives un vehicle ideal per a la transmissió d'uns valors morals vàlids per als interessos polítics del moment. L'educació física i l'esport seran responsabilitat d'un ministeri polític que assegurí que les pràctiques que es realitzen siguin les adients, i que es garanteixi a més a més, la formació dels professionals. Cagigal intentarà obrir vies de reflexió i procurarà tornar-li a l'esport el seu sentit pedagògic, que l'allunyi de la manipulació política. La manca de reflexió teòrica, l'absència de treballs i investigació esportiva, per una part, i la ignorància dels treballs que es fan a l'estranger, per l'altra, són les causes per les quals Josep Maria intenta de crear expectatives: ens parla de la necessitat que les ciències socials, sobretot, s'interessin pel món de l'esport. La diversitat de temes i enfocs (sociològic, psicològic, antropològic, etc.)

que apunta en els seus escrits ens fan l'efecte d'una gran dispersió. Des de la perspectiva actual, en la qual cada ciència analitza l'esport des de la seva perspectiva, parcel·lant-lo, separant-lo i dividint-lo, sense que en molts casos no s'estableixi pas la seva mútua relació, podem caure en la tentació d'acusar Cagigal de frivolitat en el tractament que dóna a alguns temes. Tanmateix, fóra un error de no veure que la totalitat de l'obra de Cagigal intenta de tractar l'esport com una globalitat, que ha de crear les seves regles i mètodes per tal de situar-se en el mateix rang de qualsevol altra disciplina, la qual cosa li farà dir que ens trobem en una situació en la qual analitzem el fenomen esportiu amb els mètodes propis d'altres ciències, però que, sense metodologia pròpia, ni tan sols haurem encetat el camí del que és la ciència.

Dotar l'esport de bases metodològiques

La seva preocupació a l'hora d'elaborar unes bases metodològiques que dotin l'esport, i en un sentit més ampli l'educació física, del caràcter de ciència s'aguditzava a partir del moment que rep l'encàrrec de crear, i més tard de dirigir, l'INEF de Madrid.

Els seus contactes amb els centres d'estudi de l'educació física i l'esport a Europa el posen en contacte amb els corrents més innovadors del moment, i intentarà d'incorporar-les als estudis de l'INEF.

Els seus escrits, en els quals són presents els corrents de base psicomotriu, ens demostren el seu interès per una millor educació física escolar. La preocupació pel creixent corrent de separació entre esport i educació física —tema, per altra part, tan vell com l'aparició de l'esport modern— el porten a reclamar una pràctica esportiva amb caràcter més educador, on es potenciïn al màxim els valors com l'honestetat, el respecte de les regles i molts d'altres, enfront d'un esport que cada vegada guardona més l'assoliment de la victòria a qualsevol preu.

En tractar el tema de l'excessiva tecnificació i especialització de l'esport, que pot arribar a esclavitzar l'home (llició magistral de la inauguració del curs 80-81 a l'INEF de Barcelona) ens preveu del risc que l'esport i l'esportista es deshumanitzin.

I una observació final: comunicacions com la que va presentar a Roma a l'entorn del tema *Mujer y deporte* on les teories del dret i la necessitat —dirà ell— de la diferència entre les pràctiques esportives dels homes i de les dones, que entroncaven amb les tesis feministes d'avantguarda, ens donen una idea de la varietat d'interessos, preocupacions i treballs que el varen moure a estudiar totes i cadascuna de les facetes del fenomen més important del segle: l'esport.

A Luxemburg en una reunió del Consell d'Europa

APORTACIÓ A LA PEDAGOGIA DELS ESPORTS

Eusebio Esparza, llicenciat en EF, Prof. INEF Barcelona

No podré mai oblidar tot el que Cagigal va significar durant la meua formació, tant com a deixeble seu mentre estudiava en l'INEF, com posteriorment a través dels seus escrits i d'espordàniques trobades. Em produeix una gran satisfacció, no exempta de certa responsabilitat, el fet de poder-me dirigir a estudiants que no han tingut la sort de ser deixebles directes de J.M. Cagigal i intentar de transmetrels el missatge de les idees de Cagigal sobre la pedagogia dels esports.

Per Cagigal, l'esport es presenta com una forma de comportament humà que representa una important faceta de la realitat complexa de la persona, entesa com a unitat psicossomàtica. La major part de la seva obra està centrada en l'estudi, l'anàlisi i l'aprofundiment de tot el que s'amaga darrera la paraula esport: moltes conferències, articles, comunicacions, llibres intenten aclarir idees i establir nous conceptes: moltes investigacions dirigides a esbrinar els perquè de l'activitat esportiva en les profundes arrels de l'ésser humà. Un dels seus grans triomfs, potser el més important, ha estat el fet de contribuir qualitativament a la superació de barreres que existien el segle passat sobre l'educació i la cultura. La seva aportació va afavorir que la majoria d'espanyols deixessin de referir-se a l'esport, a l'exercici físic, com a cosa vulgar, baixa, poc elevada per a ser practicada per la persona culta. Cagigal va aportar dades, va elaborar teories i va assentar les bases antropològiques de l'esport, elevant el que era una activitat vulgar d'un cosuat, propi de gent poc culta, a una forma noble de manifestació del ser humà. Precisament, en el pròleg del seu últim llibre *Oh deporte, anatomia de un gigante*. l'actual president del COI J.A. Samaranch, diu: «L'autor s'avança en una anàlisi psicològica de la conducta esportiva, pretén cercar els últims perquè de l'home que fa esport i, per a aconseguir-ho, no vacil·la a realitzar una incursió paleontològica».

Introducció de conceptes nous

Però J.M. Cagigal no era simplement un teòric, un investigador de l'activitat física, sinó que era també un

gran pedagog, un mestre, paraula de la qual precisament li agradava molt servir-se, i per tant molt preocupat per la formació i l'educació de les noves generacions. La lluita per elevar la categoria educativa de l'educació física i de l'esport va ocupar gran part de la vida de J.M. Cagigal, i és precisament aquesta faceta seva la que va tenir més incidència en mi, i en la qual centraré el tema: la lluita i l'aportació de Cagigal a l'ensenyament i a la pedagogia dels esports. Senyalaré, no obstant, que potser resulti una mica artificiosos referir-me específicament a l'aportació a la pedagogia dels esports perquè entenc, i crec que tots ho entenem, que s'hauria d'incloure en un marc més ampli, que seria el marc de l'educació física, pedagogia de l'educació física. Malgrat tot, jo m'hi centraré ja que és el tema que se m'ha encarregat per l'organització.

Des que va començar com a responsable dels esports en el col·legi de San José de Valladolid, amb la direcció dels equips esportius en les competicions d'aleshores, marcant un estil de competició, de lluita i joc net, dins de la seriosa rivalitat que existia entre els col·legis d'aquella ciutat castellana, posteriorment en el càrrec de director tècnic de la secretaria tècnica de la Delegació Nacional d'Educació Física y Esport, més tard com a professor i director de l'INEF, o a través dels organismes internacionals als quals pertanyia o presidia va ser un portanveu de la vanguardia de l'educació física i de l'esport, i la seva posició o el seu criteri respecte al tema han estat sempre presos com una guia. Judicis que avui són indiscutibles i que s'han assentat en el camp de l'educació física i de l'esport, sorgiren de les seves idees, de les seves conferències o articles, quan tot just eren novetats, quan encara eren criticats. Així establia les bases de la comprensió de l'educació física i l'esport en el context educatiu i en la societat en general. Podríem recordar alguns dels axiomes de Cagigal: el concepte únic en existència. únic en educació, sense divisions entre educació física, intel·lectual i moral. La importància d'aquesta cara que jo presento, la importància que té sedimentar bé aquest «jo» per al bon desenvolupament de la personalitat, l'aplicació de la psicologia evolutiva en l'ensenyament i la iniciació als esports, la importància de l'aspecte psíquic del gest motor (fins aleshores sols es pensava en el físic), la valoració i l'anàlisi de l'efecte psico-social de l'esport, per exemple la descàrrega d'agressivitat, els mecanismes de compensació, d'autoafirmació. la integració social de l'adolescent, la dinàmica de grups que es destacava en els esports, la importància com a mitjà d'oci, el companyerisme, l'obediència, totes les virtuts humanistes de l'esport.

Des de les seves primeres anàlisis de l'educació física i esportiva espanyola, Cagigal va adonar-se del poc arrelament de l'esport en la societat espanyola en general, on

Defensava resport: l'esport espectacle l'esport praxis, l'esport oci, l'esport mitjà educatiu

A la fotografia: 1983, Cagigal diposita una corona de llaurer a la tomba del baró de Coubertin a Olímpia, Grècia

la clàssica gimnàstica estava molt difosa i, en els seus últims anys, afortunadament, també molt desconsiderada, atès que oferia unes possibilitats pedagògiques molt limitades. Cagigal és conscient que en esport l'únic que realment s'havia consolidat en la societat espanyola era l'esport espectacle a través del futbol, mentre que es deixava de banda altres manifestacions de l'esport fonamentals, l'esport praxis, l'esport oci, l'esport salut. Gràcies als contactes amb els diversos sistemes educatius europeus, J.M. Cagigal considerarà que a Espanya l'educació física hauria d'evolucionar basant-se en dues grans línies. Una que seria una evolució de l'educació física d'aquella època, compresa, en la línia de la gimnàstica cap a teories més modernes, més pròximes al corrent psico-motriu, i que més tard es va concretar en l'anomenada educació física de base. L'altre direcció, en la qual Cagigal considerava que havia d'evolucionar l'educació física espanyola, era l'increment adequat de la pràctica esportiva en les classes d'educació física. Aquests dos aspectes, intentarà de conjugar-los en la seva obra més estimada, en la formació dels nous quadres docents d'educació física. Aquesta és potser la seva obra més important, la creació de l'INEF. on Cagigal aconsegueix la màxima projecció de les seves idees. Promoció rera promoció van passant per la mà modeladora de Cagigal i el seu equip professors que intenten, en el marc d'una nova filosofia de l'educació, la formació de professors d'educació física i esports amb una nova concepció més avançada, més científica i més professional.

Preocupació pel nivell tècnic dels professors

Tot i que Cagigal pensava que de l'INEF havien de sortir fonamentalment professors d'educació física, la tasca dels quals en el camp de l'esport havia de ser simplement la d'iniciadors, es preocupa pel fet que els seus deixebles rebessin la millor preparació tècnica en cada esport. En un breu repàs del professorat dels diferents esports de la institució en l'etapa de la seva fundació hi trobem els millors tècnics d'aquells moments, seleccionadors nacionals, entrenadors d'equips guanyadors de moltes copes d'Europa, màxims responsables tècnics de federacions, etc... Cagigal no creia en una formació superficial de les matèries esportives per als futurs professors. Sabia que l'ensenyament esportiu seria una eina fonamental en la feina quotidiana del professor, i desitjava que les possibilitats d'ús d'aquesta eina fossin les millors. Es mantenia ferm en el seu judici. Havia visitat molts centres estrangers de formació de professors d'educació física. Havia

realitzat seriosos estudis sobre els seus diferents currículums acadèmics. Precisament, en l'últim congrés que va celebrar-se a l'INEF de Madrid sota la seva direcció, un congrés que versava sobre la formació de docents d'educació física i esportiva, va presentar un excel·lent treball que recollia els currículums de les institucions acadèmiques d'educació física d'arreu del món.

En els darrers anys de la seva vida. J.M.Cagigal continuà marcant el nord, corregint les desviacions del camí que en opinió seva hauria de seguir l'educació física. Així, després dels excessos comesos per algun dels fervorosos seguidors de les escoles psicomotrius, i no oblidem que un dels pilars de Cagigal era la psicomotricitat, que ell

Amb la seva esposa, Isabel de Gregorio, Charra

era psicomotrista, els dedica unes reflexions per a corregir les seves trajectòries i els ofereix un camí de síntesi. Això succeeix l'octubre del 81, quan impartia la lliçó inaugural del curs acadèmic 81/82 al nostre INEF de Barcelona.

Tor parlant dels problemes del moviment natural, moviment espontani, moviment tècnic, de la necessitat de la repetició per tal d'obtenir un patró tècnic correcte de realització automàtica, i refutant les opinions dels seguidors extrems de la psicomotricitat contraris a tota repetició adquirida, automatitzacions, tècniques, a l'aprenentatge primitiu, etc...concloïa (llegeixo textualment): «per tocar poèticament el piano, s'ha hagut de menester moltes automatitzacions de gests motors, la incorporació o l'execució motores mecanitzades de moltes conductes apreses». Entre línies, una cosa similar al què passa per jugar i gaudir jugant, per crear en el tennis, que calen moltes hores de pràctiques repetitives, de tècniques apreses. En aquesta lliçó, més endavant, continua recordant-los la necessitat de no refusar a priori la validesa educativa del gest tècnic, del gest eficaç i de la indispensable pràctica de la repetició, i la necessitat de valorar en la seva justa mesura el moviment espontani, natural, no subjecte a la rigidesa tècnica. Deia: «Per rebutjar, cal conèixer el que es rebutja». Aquí radica un dels grans errors en què comencen a incórrer, no ja els creadors de l'escola, però sí alguns dels seus seguidors. De vegades s'entén malament el significat de la creativitat de l'educació física pel moviment. ¿Què és el moviment creatiu? És simplement lliure, espontani. Es realitzen sessions d'educació física consistents a proposar treballs de superació d'algunes dificultats i a deixar que els alumnes les resolguin per ells mateixos. Això és útil com a part d'un programa molt més complex. No obstant, hi ha educadors que es planten en aquest estadi, i el prenen com a centre quasi exclusiu del treball docent. Indubtablement, vistes les limitacions de la majoria d'alumnes, les possibilitats d'arribar per aquest sistema a una solució tècnica adequada, són més aviat escasses. Per aquest motiu ell defensava la necessitat d'establir un model a imitar.

Defensa de l'esport d'alt nivell

Iguals plantejaments oberts mantenia en relació a l'esport d'alta competició que alguns psicomotricistes rebutjaven *per se*.

Ell defensava l'esport. Parlava de l'esport i de les seves manifestacions amb majúscules, l'esport espectacle. L'esport praxis, l'esport oci i, per tant, un excel·lent mitjà educatiu. Valorava allò que és bo de l'esport espectacle, i en valorava també la part negativa. El balanç era sempre positiu.

Finalment, fent un esforç de síntesi, per tal d'intentar definir l'obra de Cagigal en relació al tema que ens ocupa, consideraria les següents etapes:

—Primera etapa en que gràcies a la seva ampla formació humanística i als seus coneixements sobre reducció física en altres països, assenta les bases d'una teoria, en el seu dia quasi revolucionària, de l'educació física i esportiva, fonamentalment pel que fa a l'evolució de l'educació física tradicional. De la típica classe de gimnàstica, a una educació física més oberta, més natural i en la línia psicomotriu. Tot això d'una banda, i de l'altra una revalorització del fet esportiu com a conducta noble plena de possibilitats educatives i, per tant, un excel·lent mitjà educatiu a explotar.

—Segona etapa, Cagigal aconsegueix una plataforma des de la qual pot exposar la seva teoria. A través de l'INEF i dels seus càrrecs internacionals crea un autèntic planter des del qual forma educadors que li permeten d'incrementar l'aplicació de les seves idees.

—Tercera i última etapa, on continua aprofundint els seus estudis teòrics i els seus llibres, i segueix preocupat per la lluita, per la implantació d'una educació física i esportiva adequada en els centres educatius espanyols. Malhauradament, un tràgic accident li segà la vida i el va impedir de continuar la seva obra.

L'obra de Cagigal està incompleta. Per bé que la llavor de les seves idees ja ha estat sembrada, i que cada vegada és més gran la quantitat de professionals formats en els planters que representen els diversos INEF, la trista realitat és que l'arrelament pràctic i real de la cultura física en la societat espanyola és encara mínim. La llavor ha estat sembrada, però en la majoria dels casos, no s'ha produït la germinació i la posterior floració. Les condicions mínimes per a la seva evolució passen, prèviament, per un desenvolupament legislatiu pertinent, que ha estat insuficient i incomplet, quasi sempre, en el poc que s'ha legislat. Malgrat les aparents iniciatives legals, és cert que encara avui dia la inhibició legislativa del màxim responsable de l'educació física espanyola, el ministre d'Educació i Ciència, en relació a l'educació física, ens està fent perdre un temps irrecuperable. Un temps irrecuperable en l'aplicació d'una educació física d'avantguarda, cosa que permet que milions de joves espanyols passin per les aules amb una educació física i esportiva insuficient o gairebé inexistent. Però no hem de ser del tot pessimistes. L'obra de J.M. Cagigal perdura. Les llavors existeixen. Estan a l'espera que les diverses administracions espanyoles els facilitin els mitjans necessari per a l'arrelament definitiu de l'educació física i esportiva, per tal que, en poques generacions, la societat espanyola pugui beneficiar-se d'una cultura física i esportiva.

Cagigal era llicenciat en Filosofia i Lletres, doctor en EF per la Universitat de Praga, llicenciat en Filosofia per la Facultat Eclesiàstica de Oña, diplomad en Psicologia, i havia seguit cursos de Teologia i humanitats

CREACIÓ D'UNA PEDAGOGIA DE L'EF

Joan Antoni Prat, professor de centre Barcelona, cap del servei de docència investigació de la DGE de la Generalitat de Catalunya.

Voldria fer una referència de Cagigal respecte dels estudis específicament d'educació física, perquè crec que es molt important. Ell era professor d'educació física per l'Escola de San Carlos, de la Facultat de Medicina de la Universitat Complutense de Madrid; era llicenciat, aquest és el punt més important per a nosaltres —vull dir en vinculació amb el nostre centre— era llicenciat en Educació Física i doctor per la Universitat de Praga. Crec que són les màximes qualificacions respecte de la nostra matèria específica des d'un punt de vista acadèmic que pot tenir José María Cagigal. No sé si l'època o dècada dels 60 als 70 serà considerada històricament com a una època de crisi social a Espanya, durant la qual sorgiren una sèrie de moviments culturals. Parlant avui aquí fonamentalment de Cagigal, quant el seu aspecte pedagògic, jo crec que realment és interessant de resaltar el fet que per al nostre món de l'educació física ell fou l'iniciador d'un nou moviment evidentment cultural. No és fàcil de fer una anàlisi de tota la seva obra, fins i tot de la seva obra pedagògica d'aquest darrers vint anys, ja coneixem la quantitat d'aportació bibliogràfica que té, però jo voldria destacar en aquesta anàlisi tres aspectes: 1) Cagigal en el context de la política educativa —crec que és punt important— 2) Cagigal en la pedagogia: què va representar en el món de l'Educació Física l'INEF, el naixement de l'INEF i el primer pla d'estudis i 3) Cagigal com a professor de les matèries de psicologia i pedagogia de l'educació física i l'esport.

Cagigal en el context de la política educativa de l'esport

Quant al primer punt, Cagigal en el context de la política educativa, diré que els anys 60 qui tenia el patrimoni de l'educació física, a nivell d'Espanya era la Secció Femenina i la Falange, en la seva major part. Tant pel que fa a l'educació física a nivell de les escoles, com pel que fa a la formació específica de quadres que havien d'impartir l'educació física: Academia de Mandos José Antonio, Escola Nacional Femenina de la Secció Femenina, Esco-

Visita de Lord Killanin, aleshores president del COI a l'INEF de Madrid, 1974

la Militar de Toledo, Escola de San Carlos de la Facultat de Medicina de la Universidad Complutense i d'altres escoles menors que donaven títols d'instructors, instructors generals, instructors especialistes, elementals, etc... Cagigal fou el pioner i qui va donar impuls perquè la Llei d'Educació Física i Esport de l'any 61 contemplés la creació de l'Institut Nacional d'Educació Física. Malgrat el lligam que tenia la Delegació Nacional d'Educació Física i Esports amb la Secretaria General del Movimiento, depenent del partit en el govern en aquell moment, ell aconseguí separar de tota intenció política l'escola de l'INEF. Va arribar a forts enfrontaments que va superar gràcies a la seva personalitat dins el món de l'educació física, no tan sols a Espanya sinó a nivell mundial. Aquesta crec que fou l'eina més valuosa que tingué Cagigal a les seves mans. Conscient de la situació política del nostre país, va confirmar i consolidar la seva personalitat en el món de l'educació física, i va arribar als llocs més alts, per exemple a President de l'Associació d'Escoles d'Educació Física, i a molts d'altres càrrecs i responsabilitats al voltant de l'educació física. Es va convertir en el filòsof de l'educació física, no sols a Espanya sinó que fou reconegut, escoltat i seguit arreu del món. Lògicament això era conegut dins les esferes més altes de la vida esportiva del país i el fet de reafirmar-se com a una personalitat en aquest terreny d'indiscutible valua i prestigi mundial, li donava la possibilitat de poder defensar les seves idees sobre l'educació física. Això no vol dir que no tingués problemes, evidentment, sempre hi havia negociacions i de vegades aquestes negociacions eren molt problemàtiques. En Jesús Galilea ho ha posat de manifest quan ha parlat del que va representar en un moment donat l'enfrontament produït per l'inclusió de certes matèries dins l'INEF. D'aquesta manera es consolida l'INEF com a Escola Superior d'Educació Física, però malgrat el seu interès no va aconseguir en aquesta dècada dels 60-70 elevar l'INEF al rang i categoria universitària. Em plau dir que sí que va aconseguir-ho posteriorment quan ja no era director de l'INEF de Madrid però si el representant a les taules de negociacions al Ministeri d'Educació i Ciència -jo en aquell moment era director de l'INEF de Barcelona- i va ser quan es va desenvolupar en la Llei d'Educació Física el Reial Decret d'ordenació acadèmica dels INEF i s'aconseguí el grau universitari mitjançant la llicenciatura d'Educació Física. Crec que ell va ser la persona que amb més afany va lluitar durant aquests vint anys; jo vaig ser simplement un suport en aquell moment a la taula de negociacions, un suport quant a aconseguir aquesta llicenciatura i culminar una obra que en certa manera havia començat o estava començada. Les escoles d'Educació Física existents en aquell moment eren considerades com a escoles col·laboradores de l'INEF encara que ell, des de l'INEF no va voler tenir una incidència directa sobre totes elles. La que, en un principi, es va vincular més va ser la de la Facultat de

Medicina: l'Escola de San Carlos de la Complutense, en la qual recordo perfectament el doctor Legido com a responsable. Molts dels alumnes que assistien a la Facultat, també venien a l'INEF a rebre les matèries específiques que en aquella època s'estaven donant. La segona d'elles va ser l'escola femenina de La Almudena, on féu que la majoria dels professors de l'INEF ho fossin també de l'Almudena. Respecte de l'Academia de Mandos, haig de fer constar una certa hostilitat en les relacions, però l'inici de l'INEF va condicionar un canvi del seu programa en les matèries d'educació física, i s'adaptà també a les matèries que aparegueren dins del currículum de l'INEF.

L'estructuració del currículum acadèmic dels INEF

El segon aspecte de la visió pedagògica de Cagigal va ser confeccionar el currículum acadèmic, el currículum de matèries que havien de formar el pla d'estudis de l'INEF. Crec que eren sis departaments amb matèries anomenades fonamentals en aquell moment: psicopedagogia, fisiologia i anatomia, jocs i esports, gimnàstica, educació física de base i biomecànica. És a dir, tots els caps de Departament, els professors de les matèries fonamentals, eren professors d'educació física, i, fet curiós, eren professors d'educació física de l'Escola de Medicina de San Carlos. Dos departaments dels que he citat eren dedicats a ciències aplicades, un a mèdiques i l'altre a socials. Els altres quatre eren departaments específics en el món de l'educació física. En aquests departaments es considerava bàsic l'estudi del moviment, element constant dins l'educació física i també del fenomen esportiu.

Aquí és on hi havia la base de la filosofia que va intentar transmetre a tots: en primer lloc, en el seu sentit de domini del propi cos i en segon lloc, l'home adaptat mitjançant el seu cos al medi que l'envolta. En el primer cas, i són paraules seves, s'ha d'aprofundir en l'estudi i realització d'aprenentatges, desenvolupament d'habilitats i destreses corporals en el sentit de millorar o adequar el cos dins les limitacions genètiques i això ho aconseguim fonamentalment per la millora de les capacitats motores i perceptives-motors, que fan l'home per un costat més ràpid, més fort, més resistent i per l'altra més coordinat, que té una imatge de si mateix real i coneix les seves pròpies limitacions. En el segon cas, quant a aquesta filosofia que Cagigal ha escrit i ens ha deixat, es tracta de l'home adaptat mitjançant el seu cos al medi que l'envolta. Segons Cagigal va ser una constant preocupació que ell definia, de forma general, com el moviment intel·li-

***Li apasionava la música
i al llarg de la seva vida
va participar a diverses corals***

A la fotografia: Concert a Sant Sadurni d'Anoia, maig 1983. Coral
Nuestra Señora de las Nieves

gent cercant l'adaptació a un espai i la integració a un món social. El primer aspecte cerca l'adquisició d'una millor integració humana, primer amb el seu propi cos, cosa que s'anomena "propiocepció", després a l'espai i objectes exteriors, és a dir, la "exterocepció", fent que aquell espai percebut sigui conscient, intel·ligent, acceptat, viscut íntegrament com a home. És a dir, que sigui moviment humanitzat. Crec que aquesta és la perspectiva pedagògica més important sobre el moviment, sobre el context d'educació física o sobre el moviment com a acte recreatiu. Així va estar present tant en el currículum general de matèries dins l'INEF com també en la formació específica de les persones que d'allà varen sortir, —o almenys aquest va ser l'intent—. Tractar d'aprofundir dins el terreny més pràctic de l'educació física. Respecte de l'home, en el seu sentit del domini del seu propi cos, és estudiat fonamentalment pels departaments de jocs i esports, gimnàstica i biomecànica. Quant a l'home adaptat mitjançant el seu propi cos al medi que

l'envolta, és estudiat pel departament d'educació física de Base. Jocs i Esports havien d'aportar l'evolució del joc i de l'esport com a destreses i millores de capacitats físiques i coordinar tots els esports considerant-los com a un medi d'aquest, al servei, en aquest cas, de l'educació física.

Per no allargar-me més voldria tractar una mica del seu aspecte, ja més personal, ja més dins de la pròpia matèria, com es la Psicologia de l'Esport... un dels aspectes que recordo amb més grat va ser l'estudi que ell ens va aportar mitjançant la psicologia evolutiva del desenvolupament del nen, cercant el condicionament pels programes que havien d'elaborar dins l'educació física. Aquest tema pot semblar ampli, és molt ampli, molt exhaustiu, però entenc que els que van participar-hi en aquell moment el van viure amb molta profunditat i ens van arribar a plantejar com un programa d'educació física havia de tenir el seu suport, en aquest cas, en una ciència com era la Psicologia.

LA PSICOLOGIA EN LA SEVA PERSPECTIVA TEÒRICA

Josep Roca, Doctor en Psicologia i Professor de IINEF de Barcelona

En general la idea que crec que avui s'està afirmant és que la seva concepció de l'home és extremadament útil, potser perquè tots nosaltres hem tingut una formació "intelectualoide", és a dir, una formació que ell ha criticat per ser excessivament centrada en la paraula i poc en el moviment. De totes maneres, el tema meu tractarà, o diríem s'ha centrat, en el tema de la psicologia i en general en el tema de les ciències socials, però fent referència específicament a la psicologia. Per això he fet un pla d'exposició en tres punts. El primer és una valoració dels continguts psicològics del treball de Cagi-

gal. El segon és la filosofia de la ciència aplicada a l'activitat física i a l'esport en allò que jo crec que és rellevant de cara a la psicologia. I el tercer punt és comentar una mica des de la perspectiva d'un psicòleg la dimensió aplicada del seu pensament.

Un primer aspecte d'aquesta valoració és que tenia formació. Això és sempre d'agrair. De vegades, llegeixes textos referents a la psicologia, i notes que hi ha poca informació. Jo a tots els textos que he llegit de Cagigal hi ha informació. És a dir, tenia coneixement d'articles i de treballs rellevants en el camp de les coses que tocava i aquest aspecte em sembla molt destacable.

El tema que vull valorar és la seva ubicació, o situació en les tendències psicològiques.

La psicologia és una disciplina realment jove. Això ho sap tothom i en definitiva està en joc doncs la concepció de l'home, i s'està construint molt poc a poc amb moltes, diríem, traves, és a dir, impostos que es paguen a la cultura, a la forma d'entendre l'home que hem heretat de les societats anteriors. L'any 66 a *Deporte, Pedagogia, y*

1977, una improvisada cursa de braus a El Escorial, Madrid

**Entre 1963 i 1966 fou Subdelegat Nacional d'EF
de la Delegació Nacional d'Educació
Física i Esports, càrrec del qual va dimitir**

Humanidad, diu que hi ha dues importants concepcions de la psicologia: la concepció que ell anomena centralista, i la concepció periferalistes, es refereix a les teories que basen l'explicació de la conducta humana en base a l'individu, a la pròpia dinàmica interna de l'individu i en base a l'estimulació, les influències que li venen de l'exterior.

Tendència a la concepció centralista

Cita autors de l'àmbit alemany que ell coneixia i probablement hi ha una influència alemanya clara en aquesta adopció o en posar-se al costat d'una tendència psicològica: la tendència que en diríem centralista.

Per altra banda, ficava en el corrent periferalista tres autors, Sechenov, Paulov i, evidentment, Watson, John Watson, el pare del conductisme. El que ell fa és dir que hi ha aquests dos grans corrents; posa sobre la taula una cosa com és l'antagonisme entre dues visions generals: les que són més aviat diríem innatistes, tomistes, enfront de les aprenentistes i atomistes. És a dir, les visions d'explicar la conducta humana des de dins cap a fora o des de fora cap a dins. Ell, cal dir-ho, en general es decanta per les primeres posicions, és a dir, per les centralistes i jo entenc que és així perquè està en unes posicions pròximes a la filosofia racionalista alemanya i en contra de la filosofia empirista anglesa. Crec que aquí es nota molt la seva formació. Per altra banda i ampliant aquesta visió de Cagigal des de la perspectiva psicològica, ell parla molt, sobretot al començament, de psicoanàlisi. També estava informat de la psicoanàlisi; és evident que havia llegit Freud: hi ha un moment en què parla fins i tot de les psicologies de masses amb una clara referència als treballs de S. Freud i també coneixia evidentment Young, Adler, Fromm i en general tot el que és el corrent psicoanalític. Era una persona que la coneixia i la fa servir fins i tot en un moment; ell no ho diu així. Em va fer molta gràcia la interpretació que fa d'allo que passa als estadis: l'estadi és el "divan", el sofà del psicoanalista i l'esport fa sortir a la societat tots els seus conflictes, les seves frustracions.

Em va impressionar alguna frase quan parlava de Watson, el fundador del conductisme. D'aquest corrent important en psicologia diu: Watson, "*sus seguidores i sus derivados*". Notem com la paraula "*derivado*" no té la categoria de seguidor sinó que té una altra connotació que no he entès, és una mica despectiva. Això no obstant, ell estava tan informat d'una cosa com de l'altra. Per exemple, la seva informació sobre agressió, sobre els treballs de Dolard y Miller sobre la conducta agressiva, és bona i en general ell intenta fer una síntesi, intenta trobar de les dues visions allò que li sembla més interessant. Per últim volia comentar en aquesta valoració psicològica

ca el tema de la psicologia evolutiva. En psicologia evolutiva també hi ha aquesta tendència: hi ha gent que pensa, o té un concepte de la maduració de la persona n base a forces interiors, difícils de detectar. Hi ha gent que pensa que l'evolució de l'individu depèn de l'estimulació. En aquest cas ell també es posava al costat dels primers, és a dir, al costat dels que tenen una concepció madurativa de l'home. Cita Gessel i coneix Piaget, que són dos autors que podríem qualificar com a maduratiu, i en aquest sentit, ell utilitzava tota la idea d'estadis que vénen donats per la pròpia evolució de l'individu; i els estadis són la condició de la pedagogia. Evidentment en això, els psicòlegs no hi estem pas tots d'acord i bé, jo tinc les meves opinions sobre el tema, però en tot cas, volia constatar aquesta tendència, aquesta idea de Cagigal dels continguts principals psicològics. Però voldria constatar que en general no es mostra taxatiu. A mí això em sembla molt i molt important. Valora els treballs i

Acte de constitució del premi científic
AIESEP Joan Antoni Samaranch, Madrid, 1977

valora les posicions contrastades... i intenta fer una síntesi. Ell intentava fer una síntesi, de cara a la pràctica sobretot. S'oblidava dels problemes teòrics quan volia que aquestes coses s'apliquessin a la pràctica i això, em sembla fonamental. Em sembla fonamental de cara al segon punt que volia comentar: la crítica a l'experimentalisme.

Cagigal, els experiments, se'ls mirava amb una mica de por. Sobretot els experiments dels psicòlegs que volien reduir-ho tot a qüestions d'estímul, respostes i quantificació. En aquest sentit ell és molt anti-reduccionista, contrari a les tendències psicològiques que intenten explicar el comportament una mica al so dels aparells i d'algunes mesures establertes. I diu: *"La realidad es mucho más ancha y profunda que todo aquello que es capaz de ser medido, sobre todo cuando esa realidad es el hombre. De siempre hay algo más allá de la fisis, algo metafísico, inconcretable y definitivo, lo cual nunca debe ser olvidado"*.

Això ho diu l'any 76. Cagigal considera la psicologia experimental, l'interessa, però li feia por pel fet de ser excessivament experimentalista. Creia que d'alguna manera s'havia de passar de l'experimentació a unes idees més generals d'allò que és la conducta humana que només podria donar, per exemple, la filosofia. I fins i tot, Cagigal a mí em dona l'impressió, quan critica l'experimentalisme, l'any 76 sobretot, que d'alguna manera ell buscava, no els perquè de les coses sinó els perquè dels perquè. No sé si estarem tots d'acord.

Cagigal era una persona que volia explicar moltes més coses que les que potser poden explicar les ciències. En alguna ocasió he tingut aquesta sensació i en aspectes concrets de la psicologia.

El segon punt que volia tocar és el tema de filosofia de la ciència aplicada a la física de l'esport. Perquè jo crec que aquest és un tema important, sobretot de cara als psicòlegs i altres professionals que estem treballant en aquesta casa i que som professors del pla d'estudis d'aquest institut. Crec que això és una de les coses importants de Cagigal, la seva filosofia de la ciència, perquè ens ha orientat, ens ha donat camins per a la gent que treballem aquí i venim d'altres camps. Em va fer l'honor de citar un treball meu, la tesi doctoral, i ell plantejava que en lloc de psicologia aplicada a l'activitat física jo feia ciència de moviment. L'afirmació m'ha sorprès i m'ha fet pensar, i sobre això volia reflexionar una mica.

Ampliar la concepció de l'home

Per a mi, la idea fonamental de Cagigal és que amplia la concepció actual de l'home. La formació de l'home ha estat sempre de cara a la intel·ligència, la paraula, i tot allò que ha estat memorització, coneixements i formació ha

estat molt avaluat, i en canvi, l'individu des d'una perspectiva més física, no ha estat mai avaluat. Té dues expressions per a reflectir això que són molt maques: una frase de l'any 80 que diu: *"La mano es tan inteligente como la palabra"*. Aquesta frase resumeix molt bé el que intenta dir quan diu que l'home no és només un psiquisme sinó que també es fisis. Diu una altra frase que també m'agrada molt: *"Uno de los grandes perdedores del alejamiento de la naturaleza ha sido el movimiento"*. Crec que ell era conscient que calia una dimensió nova de l'home, que calia ampliar-la i això ha estat una aportació que a mi m'ha interessat molt. Sobretot perquè ens hem adonat que l'evolució motora de l'individu és l'evolució intel·lectual i que no es poden deslligar aquestes dues coses. Per tant, aquesta contribució de Cagigal de posar l'home en una dimensió una mica més ampla em sembla importantíssima, sobretot perquè en coses tan concretes com la carrera de psicologia, tot el que és conducta perceptiva i motora objectivament està menys valorat. És molt més important la psicologia de la intel·ligència, del llenguatge, la psicopatologia, psicologia clínica. Tot excepte la psicologia que tracta de fenòmens com ara la conducta perceptivo-motora.

Per altra banda, la segona idea ha estat la idea d'interdisciplinarietat (ja apuntada aquí). És molt reconfortant veure que Cagigal ha parlat d'una cosa que ens sembla fonamental: és necessari un enfocament pluridisciplinari de l'activitat física. I això encara és més important per nosaltres: que cap disciplina, ni la psicologia, no pot donar explicació de totes les coses. Els psicòlegs, podem explicar un nivell de fenòmens, però hem d'estar al costat de gent que treballa en altres nivells, com ara els fisiòlegs, biomecànics...

Crec que Cagigal aquesta idea de la interdisciplinarietat la té des del començament, des del primer llibre fins al final. L'última xerrada amb ell, el novembre, del 23 al 25, és de l'interdisciplinarietat. Enfocament pluridisciplinari o interdisciplinari sincrònic quan parla de ciències com ara biomecànica, fisiologia, psicologia, per tractar un fenomen com és l'aprenentatge motor que s'ha de fer des de totes les perspectives per a una comprensió total. Enfocament pluridisciplinari diacrònic perquè ell parla del que serien les ciències com la etologia, com a anàlisi dels fenòmens en l'escala filogenètica, l'etnologia i l'antropologia sobretot. Aquesta idea d'interdisciplinarietat em sembla molt interessant personalment i també per a l'Institut i per al pla d'estudis i tota la gent que treballa en l'activitat física i l'esport.

L'últim punt és la dimensió aplicada del seu pensament. Crec que aspirava a contrarrestar una pedagogia excessivament centrada en la psique i al començament de l'any

L'arqueologia fou també una de les seves aficions. Tulsa, Mèxic, 1978

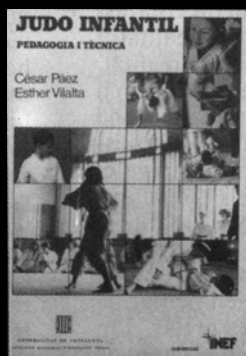
66 parla de "fisiopedagogia". En aquest sentit, ell reclamava psicòlegs amb més informació per poder educar millor en aquest camp i es va centrar en psicologia evolutiva perquè era el que hi havia més, però evidentment també en demanava en els camps com l'aprenentatge motor... En el camp concret de l'esport, parlant del psicòleg esportiu deia que en lloc de fer "una psicologia del deporte para el hombre" el que s'estava fent moltes vegades era "psicología para el deporte" només, i Cagigal deia que el que s'havia de fer era l'esport com a un mitjà d'educació i que l'últim fi del treball i fins i tot del treball psicològic amb l'esport, fos l'home que practica l'esport, que no es quedessin només amb el psicòleg que ajuda la gent a fer una millor competició que seria la "psicología para el deporte". Aquesta idea no l'ha variada amb els anys. Jo l'he trobada en tots els escrits quan parla de psicologia de l'esport. Diria que hi havia un refús de les "ciències que no tinguessin en compte l'home en definiti-

va. Tot això em porta a una conclusió: Cagigal era un humanista. Jo diria que fins i tot era un seguidor de la filosofia personalista; l'interessava la persona en tota la seva dimensió i volia fer-nos partíceps d'aquesta idea. D'altra banda, entenia que l'esport podia ser profilàctic i que podia ser terapèutic, coses que no s'han treballat massa. Per exemple, en l'última reunió amb psicòlegs de la facultat es va parlar de si s'havia treballat amb l'esport com a teràpia, com a mitjà terapèutic en problemes com la neurosi...

Per acabar voldria dir, utilitzant la frase d'un psicòleg que ell no hi estaria d'acord pel fet que és excessivament periferalista, que per a mi Cagigal el que volia era crear unes millors condicions de vida per als ciutadans. Aquesta idea és de Paulov, crec que és una mica la seva gran idea, crear unes millors condicions de vida per als ciutadans, i això es palpa al llarg de tots els seus escrits.

PUBLICACIONES INEF

Pel perfeccionament tècnic, didàctic i teòric dels professionals de l'activitat física.

Desenvolupament motor i psicologia. Josep Roca. P.V.P. 650 ptes.: Els plantejaments de la psicologia evolutiva aplicats al desenvolupament motor dispen la falsa oposició entre aprenentatge i maduració. El desenvolupament motor es concibeix així com a desenvolupament psicològic i, en la mesura que això és així, es constitueix com l'evolució històrica individual de les funcions interactives que sorgeixen de la relació organisme ambient.

Judo Infantil: pedagogia i tècnica. César Páez. P.V.P. 700 ptes.: La pedagogia del judo planteja problemes diversos que *Judo Infantil* delimita i solventa, explicant els continuts teòrics bàsics. Suggerix instruments tècnics, objectius pedagògics, sistemes de motivació i una adient planificació didàctica.

Temps de reacció i esport. Josep Roca. P.V.P. 625 ptes.: monografia dedicada als fenòmens perceptius i motrius en els quals la velocitat és un aspecte crític. pot ésser d'interès tant pels estudiants de psicologia - per la seva exposició de conceptes bàsics, metodològics i models teòrics com també pels professionals en l'àmbit de l'esport (entrenadors, llicenciats en educació física, etc.) L'esperança de contribuir a una més estreta col·laboració entre ambdós grups de professionals ha estat el motor principal d'aquest treball.

Elements de fisiologia aplicada a l'exercici físic. Joan Ramon Barbany. P.V.P. 625 ptes.: manual de clar i senzill plantejament didàctic, que parteix dels coneixements bàsics. Descriu els mecanismes fisiològics reponsables del moviment i els processos d'adaptació de l'organisme a l'esforç físic.

Distribueix: ARC DE BARÀ, Lluïl, 10-14, 08005 Barcelona.

LA DEFINICIÓ D'UN MARC SOCIOLÒGIC D'ANÀLISI

Núria Puig i Barata, *llicenciada en Sociologia, professora de centre de Barcelona*

El fet de ser l'última em fa veure, i m'alegra fer-ho, que tots els que hem llegit l'obra de Cagigal des de diverses òptiques hem arribat a conclusions similars. Certament us he d'anunciar que jo no diré gaires coses diferents, però el que sí que intentaré fer és situar el que se m'ha demanat: de quina manera, l'obra de Cagigal, pot contribuir en l'àmbit de la sociologia de l'esport. Veurem com corroboro bastant la majoria de les coses que s'han dit al llarg de tot aquest matí.

En primer lloc us diré que no era un sociòleg, era un filòsof. En això estic plenament d'acord i amb el que han anat dient tots els oradors d'aquest matí. En l'obra de Cagigal hi ha una manca de mètode sociològic, tal com l'entenem ara, però és que tampoc era la seva professió. La seva professió era la filosofia de l'educació física de l'esport i de la ciència, però no pretenia ser un sociòleg de l'esport. Només per situar-nos, ¿Què entenem per mètode sociològic? Bàsicament, quan un fa sociologia el que intenta és seguir unes etapes que li permetin contrastar una teoria de la qual parteix amb una realitat i aleshores, un cop recollides unes dades d'aquesta realitat, veure de quina manera corroboren, amplien o milloren aquesta teoria. Crec que Cagigal era sobretot una persona amb una sòlida base intel·lectual, extraordinària, amplíssima, com es pot veure en el seu currículum. Mirava el seu món, el món que l'envoltava, l'explicava i l'intentava interpretar a la manera d'un filòsof. En aquest sentit, la base empírica que ell anava recollint, no era tractada amb un mètode sociològic sinó que era una cosa que ell veia, eren incitacions de la realitat que el feien pensar, el feien reflexionar i que el feien intentar interpretar. Em preguntareu de quina manera va contribuir en el camp de la sociologia de l'esport. Penso que la seva contribució va ser fonamental en una fase que és la primera del mètode sociològic, en la fase de la construcció de l'objecte teòric. Abans de començar un treball empíric sobre el terreny de la recollida de dades, sigui una enquesta sobre el comportament esportiu de la població catalana, sigui un estudi sobre els nens en les escoles, el sociòleg ha de fer com un dibuix previ, hipotètic de la realitat que estudiarà perquè orienti la recollida de dades. Això, l'ajudarà a saber si estudiarà la dada, els practicants, o si, com que això ja serà una cosa massa àmplia, preferirà limitar-se als tipus

de pràctiques. Ha de fer un dibuix previ del que vol estudiar. En aquest sentit penso que l'obra de Cagigal és valuosíssima perquè ofereix una visió del món, intentava donar entusiasme o profunditat a totes les coses que a ell li semblaven les més importants i a mí això m'ha servit molt al consultar les seves obres per anar fent aquest marc teòric que ha servit per fer estudis sobre el terreny. Aquí vull constatar la seva extraordinària intuïció. Una cosa que aquests dies, revisant la seva obra, m'ha sorprès és això. El món no és un fenomen estàtic, és una cosa que canvia, que evoluciona i moltes vegades, en un moment donat, ens quedem estancats davant la interpretació d'aquest món. La consulta de les obres de Cagigal m'ha permès veure una evolució, un esperit obert que incorpora situacions noves relacionades amb l'esport i amb l'educació física que fan que una teoria de l'esport i l'educació física sigui sempre modificable.

Una visió de l'esport en constant evolució

Vull citar tres exemples que em semblen molt significatius en el camp tractat. El primer és el que faria referència a una definició o una concepció de l'esport. Cagigal deia no fa molt que: "Ara cada dia em resulta més difícil definir el concepte esport". Vull afegir una constatació. En uns orígens notem que ell fa una definició de l'esport en la qual l'aspecte competició, reglamentació, mesurament hi és present com a element indispensable. El temps canvia, els anys passen i ara observem que si avui hom intenta definir esports exclusivament o prioritàriament en aquesta dimensió ens quedem molt curts perquè hi hauria fenòmens com l'esport recreatiu, l'esport per a tots en els quals sí que l'aspecte competició és sempre respecte a un mateix, però dir que aquest és l'element principal que ho defineix és difícil. Aleshores trobem els últims textos i aquí concretament situo la seva ponència en el Congrés de Roma: *Filosofía del Deporte Femenino*. Hi trobo noves definicions, noves explicacions del fenomen esportiu que permeten integrar aquestes noves variables. Per exemple diu: "El deporte es una manera de vivir activamente la propia corporalidad. Los récords, goles, medallas, han encasillado la conducta humana deportiva en una sola de sus formas de expresión. La mera eficiencia deportiva es hoy insuficiente para entender el deporte".

Jo aquí entenc que definir l'esport d'una manera tancada servia en uns orígens, el fet que ell veiés que l'esport era un fenomen en constant evolució fa que prengui un tipus de definició que ho integri tot i en aquest sentit, observem un gir cap a la manera de definir l'esport com un fenomen cultural i no tancat en si mateix sinó constant-

Un sopar entre amics, pel febrer de 1983,
amb J.C.Legido, A. Sicília i A. Dallo

ment alimentat per aspectes exteriors que l'influeixen. Crec que aquesta és una contribució molt important, i que evidentment, per a un sociòleg, és indispensable. Segon punt que ha tocat Milagros García, però en el qual sense haver-ne parlat totes dues hem coincidit, per tant, voldria fer-hi algun matis. La qüestió de les relacions de la dona i l'esport. Actualment ja queda clar que la igualtat és un dret indiscutible, però els moviments feministes i no exclusivament ells, sinó tothom reivindicuem el dret de la diferència. És a dir, que perquè tots siguem iguals, no vol dir que tots haguem de ser tractats de la mateixa manera, sinó cadascú d'acord amb les seves diferències i particularitats específiques. Això ara sembla obvi però quan l'any 80, Cagigal que aportava amb la seva ponència sobre *Filosofia del deporte femenino*, d'una manera molt elaborada, molt matisada, molt profunda, les nocions d'igualtat i diferència aplicades a l'esport femení, a mi em semblà una cosa extraordinària. Recordo que precisament en aquell Congrés un grup d'aquí de l'INEF, d'estudiants i de professors, van anar a presentar la comunicació i intentàrem, ja que per a nosaltres era una gran novetat, parlar d'aquesta idea de diferència i com la metodologia clàssica en sociologia de l'esport no permetia mesurar aquest fet sinó que només hi havia la qüestió de les igualtats i, quan a la ponència solemne que va fer, Cagigal va parlar d'això, vam trobar extraordinari que una persona amb una tradició intel·lectual, amb una formació que s'havia mogut per camins diferents dels nostres, arribés a la mateixa conclusió. I és més, ens vam sentir profundament confortades perquè per a nosaltres era un element de referència molt important.

El cos com a centre de l'anàlisi sociològica

Vull afegir que l'estudi de la diferència d'homes i dones en el camp de l'esport, està basada molt en l'estudi dels "rols" que tradicionalment s'atribueixen a l'home i a les dones de la societat. Un últim exemple és l'estudi del cos com a objecte sociològic. L'any passat la revista *Papers de sociologia* de la Universitat Autònoma, va prendre l'iniciativa de treure un número monogràfic sobre el cos, una aproximació sociològica del cos. Aquest és un tema que d'altres països té molta tradició, a França concretament tenim quantitat de monogràfics que aborden el cos des de diverses òptiques. Aquí no s'havia fet mai i en

aquest sentit la iniciativa de Papers era pionera. Ja a la introducció del monogràfic diuen que es pregunten: "¿Serà el sociòleg capaç de fer una ruptura prou profunda com per poder reconstruir un objecte cos susceptible d'anàlisi sociològica?". És a dir, que el cos tots el veiem, però cal dibuixar, construir les variables, les dimensions que et permetran estudiar això des d'una òptica sociològica. El monogràfic va ser un fracàs. Havien previst unes deu col·laboracions i només n'hi van haver tres. I una d'elles va ser la de Cagigal. I quan dic que va ser un fracàs és perquè els autors es van sentir incapaços d'escriure el que se'ls demanava, Cagigal en canvi, va respondre. A mi em sembla molt important la seva aportació en aquest camp, ja no només de la sociologia de l'esport, sinó de la sociologia del cos, del moviment, de l'activitat física. És ple d'incitacions en aquesta concepció teòrica del cos i he recollit una cosa per cloure la meua intervenció, una idea que m'ha agradat molt i que, per tant, us la volia trasmetre. Normalment, la gent no va més enllà de dir, l'esport és la màxima exaltació del cos en la societat contemporània. Feu esport, és molt sa, està molt bé, el vostre cos es trobarà millor. Analitzant-ho considero que és un raonament que manca de rigor i Cagigal m'ha ajudat molt a entendre això. Les coses no són tant senzilles. Hi ha tres elements per entendre el que ell deia. En primer lloc, es pregunta si no és l'esport precisament un producte que ens dóna una imatge falsa del cos modern. Al contrari, en lloc de dir que el cos esportiu és el millor cos que ens podem imaginar, ell ho pregunta a l'inrevés, ¿no serà una imatge falsa del cos en el món modern, en la societat contemporània? La segona reflexió que fa: l'esport competitiu ha proporcionat una imatge de cos-rendiment perfecte i formós. Acaba dient que tanmateix *"El desarrollo activo deporte deja sólo parcialmente tocado el asunto del cuerpo. No se nos ha enseñado a asumir el cuerpo en su totalidad existencial, tal cual estado con sus limitaciones y carencias, alto, bajo, bello, feo, grueso o flaco"*. Penso que aquesta reflexió terriblement humanística, i amb això lligo amb totes les intervencions dels oradors precedents, és una lliçó més d'aquest esperit obert, d'aquesta capacitat d'incorporar nous elements a l'anàlisi i a l'estudi de l'esport i l'educació física en la nostra societat i, en aquest sentit, penso que l'obra de Cagigal és absolutament indispensable per a tots aquells que vulguin dur endavant recerques en el camp de la sociologia de l'esport i de l'educació física.

àrea tècnico / professional

UNA PROFESSIÓ NO RECONEGUDA: L'ofici de guia d'alta muntanya

*Ricardo Jesús Gutiérrez Rubio, llicenciat en F.F. escolar i esquiador
Dibuix, Joan Antoni Rovira*

"L'ofici de guia és un dels més bonics, ja que l'home el practica en una terra encara verge. Avui dia, a les nostres ciutats, subsisteixen poques coses: la nit no existeix, ni tampoc el fred, ni el vent, ni les estrelles. Tot està neutralitzat".

(...) "A força de repetir inevitablement les mateixes ascensions, l'ofici de guia es podria tornar fastigós, però el guia no és només una màquina d'escalar roques i pendents de gel, una màquina per conèixer el temps i l'itinerari. El guia no escala per a ell: obre als altres les portes de les seves muntanyes¹¹".

Del romanticisme, l'entrega i una única missió que reflecteixen els meravellosos paràgrafs precedents, que envoltaven la professió de guia i que tan sàviament va saber-ne fer ressò Gaston Rebuffat en els seus llibres, ja en queda poca cosa. El món alpinista ha sofert, però sobretot està sofrint, profunds canvis als quals la professió de guia no és pas aliena.

Al nostre país la problemàtica és molt diferent a la d'altres països on les professions relacionades amb l'esport de muntanya tenen unes atencions i una trajectòria molt més arrelades. Per a aquests, el principal problema potser és la competència, per a nosaltres la manca d'una estructura general que afavoreixi la divulgació de les possibilitats de lleure del medi muntanyenc per una banda, i per l'altra la creació d'un marc legal on els professionals que s'hi vulguin dedicar tinguin les suficients garanties de formació i seguretat per a poder exercir una tasca digna. Són les dues característiques principals.

Funcions del guia de muntanya

Abans de parlar de les FUNCIONS del guia de muntanya convé que

aclarim que és molt difícil referir-se a un veritable "professional" en el nostre país, ja que per una banda el marc legal en el qual es desenvolupen aquestes persones és força confús i per altra la manca de dades, o les dades poc fiables, fan difícil un estudi exhaustiu.

De la funció que feia el guia, quasi exclusivament, no fa gaire temps i que consistia a acompanyar els possibles clients que ho sol·licitaven per un recorregut d'alta muntanya s'ha passat en l'actualitat a desenvolupar tasques extremadament variades: organització de viatges llunyans, consellers tècnics, treball assalariat en una companyia de turisme, relacions públiques de firmes o empreses més o menys importants, etc... Tasques que en realitat tenen poc o gens a veure amb la seva formació inicial. El més freqüent és que es combinin diverses d'aquestes funcions.

Si fem un esforç és possible agrupar els "guies de muntanya" en tres àmbits d'acció fonamentals; així, podríem tenir:

Àmbit Federatiu: Els guies que es moguessin en aquesta parcel·la tindrien com a tasca fonamental la coordinació i la posada en marxa de cursets.

Àmbit "Professional": Els guies desenvoluparien totes aquelles tasques que els reportessin beneficis econòmics. Dependrà de la seva preparació, inclinacions o beneficis que s'adopti com a fonamental una o altra activitat.

Àmbit individual: Dintre d'aquest englobariem totes aquelles persones (guies) l'acció fonamental dels quals se contraria en la preparació individual per aconseguir realitzar itineraris cada vegada més difícils a la muntanya.

Una primera consideració que cal tenir en compte és que, en general, en els tres suposats àmbits els individus tenen un altra feina al marge de les possibles "funcions" que podríem considerar com de guia.

Per altra banda, sembla força evident que els guies puguin pertànyer a diferents àmbits i que els àmbits no són compartiments estancs que tinguin uns límits clars, això no obstant, aquest marc teòric es podria considerar una primera aproximació als nivells en què es mouen aquests tècnics.

Necessitat de reglamentació

Teoritzar sobre quines serien les funcions del guia d'alta muntanya no ens sembla pas una tasca fructífera; en canvi una reglamentació clara i exhaustiva a nivell oficial que fixés les competències, funcions i formació dels professionals que es mouen en el medi muntanyenc contribuiria notablement a evitar corporativismes i susceptibilitats que no beneficien en res la professió, però sobretot augmentaria la seguretat d'aquests professionals. Una mesura com aquesta és necessària ja que un professional amb les atribucions legals hauria de tenir en tot moment un suport oficial, i no hauria de ser així quan algú, sense la deguda preparació, es dediqui a portar a terme accions que no són de la seva competència. Per exemple a França, l'"acompanyador de muntanya mitjana" no pot fer ascensions amb clients en les quals s'hagin d'utilitzar... "les cordes, el piolet i/o els grampons"; els "aspirants a guia" tenen restriccions molt severes respecte a l'altura i a la dificultat de les travessies que puguin fer amb persones al seu càrrec. Tanmateix una reglamentació d'aquest tipus hauria de ser oberta i rigurosa. Oberta ja que hauria d'emmotllar-se a una societat i a un mercat de treball canviants. Rigurosa ja que ha de legislar professions amb molts punts en comú i es podrien presentar problemes de competències.

Un punt interessant per a reflexionar en aquest sentit és l'ús social de la muntanya. Les condicions socioeconòmiques verien substancialment la utilització que el gran públic fa de la muntanya.

Un aspecte que convé tenir en compte a l'hora de redactar normatives és aprofitar les experiències

dels professionals implicats per fer-les reals i còmodes per a ells.

Tanmateix, i com a tret final, hem de destacar que qualsevol legislació en aquest sentit ha de tenir com a base la conducció de clients a la muntanya.

És evident que una legislació sense unes mesures econòmiques que garanteixin la seva aplicació té molt poc valor.

L'ECAM i la formació del guia de muntanya

A l'ECAM (Escola Catalana d'Alta Muntanya) li correspon la formació dels futurs guies de muntanya dintre del territori català. L'ECAM és un organisme que depèn de la Federació Catalana de Muntanya els primers professors de la qual foren practicants d'èlit de l'alta muntanya de l'època.

Posteriorment s'ha anat nodrint d'instructors cada vegada que s'ha cregut necessari. Per entendre alguns dels seus "mals", cal apuntar en primer lloc que el seu funcionament és "amateur", la qual cosa vol dir que la majoria de la gent que hi treballa ho fa per afició i rep molt poc, o bé res, en compensació econòmica.

Sota l'auspici de l'escola es desenvolupen i promouen gran quantitat de cursos, campanyes, reunions i altres activitats de la més diversa índole, dedicades en general a promocionar o augmentar el nivell de les persones que desitgin moure's pel medi muntanyenc.

Un primer aspecte que ens crida l'atenció és que no existeix el títol específic de "guia d'alta muntanya" en el seu lloc hi ha l'instructor d'alta muntanya"; aquesta petita variació és comprensible si tenim en compte que la vocació de l'escola és fonamentalment d'índole pedagògica. En conjunt hi ha dues categories, els instructors (escalada, gel, alta muntanya i esquí de muntanya) i els professors que solen ser gent amb una trajectòria i una solvència en muntanya àmplies.

Un segon aspecte, el que a nosaltres ens interessa més destacar, és el desenvolupament d'un cursat d'alta muntanya per a instructors. En primer lloc per resultar candidat a un cursat d'aquest tipus cal haver fet una àmplia activitat a la muntanya i que aquesta estigui avalada per un club; el cursat en si comprèn xerrades i sortides —tres o quatre— amb

les quals s'intenta abastar tots els aspectes de la seguretat i la tècnica. Si fem una primera anàlisi dels continguts, veiem que el curs no va dirigit a crear veritables professionals. Com a exemples podríem destacar que entre l'experiència que s'exigeix per a poder optar a un curs d'aquest tipus no cal haver portat clients, tampoc s'inclouen nocions sobre la legislació que podria afectar el futur instructor etc... Per altra banda la durada del cursat és del tot insuficient si es tractés de formar professionals competents. No és pas aquesta la missió de l'escola en aquests moments; es podria dir que és formar una sèrie de persones perquè puguin impartir el cursat que han rebut o bé altres de semblants. Tanmateix, en no percebre o bé percebre molt poca compensació econòmica a canvi, solen col·laborar durant un espai curt de temps amb l'escola; justament per això una de les normes de l'entitat és que per mantenir el carnet d'instructor cal una col·laboració permanent amb aquesta. Això no es fa a la pràctica i l'escola ha de recórrer a nous cursos per poder assortir-se d'instructors, cosa que genera un cercle "viciós" de difícil sortida.

De qualsevol manera, aquest és el funcionament real de l'escola que es tradueix en una manca de criteris veritablement objectius a l'hora de valorar els mèrits de les persones que desitgen optar, o bé que opten als cursos per una banda i per l'altra i contràriament del que es pogués imaginar els aspectes didàctico-metodològics no reben un tractament concorde amb els objectius proposats. Tanmateix no és de justícia continuar destacant aspectes negatius quan en realitat ha fet i està fent una gran tasca en un camp en el qual hi ha un gran buit.

És un tòpic que en les ocasions en què no estem d'acord amb un assumpte comencem seguidament a destacar les excel·lències del que passa a l'estranger sobre el mateix tema, això no obstant, en aquest cas valdria la pena que procuréssim aprendre dels països alpins, on l'ofici de guia és molt antic i té un funcionament perfectament regulat. A França per exemple, la formació del guia és molt completa.² Cal dir també que l'ENSA (escola Nacional d'Esquí i Alpinisme) és una escola professionalitzada.

En primer lloc existeix en la preparació de tots els esports de muntanya un tronc comú que procura una

formació general. Més tard es pot accedir a un primer grau anomenat d'"acompanyador", després a un segon d'"aspirant a guia" i per últim a un tercer de "guia d'alta muntanya". Els dos primers es poden fer en diferents establiments, els dos últims els imparteix l'ENSA. L'experiència és molt important per poder accedir als graus superiors. Mereix especial ressonància el fet que un guia estigui capacitat per desenvolupar qualsevol acció a l'alta muntanya, i l'esquí de muntanya és una de les principals matèries de formació.

Necessitat d'una escola professionalitzada

Tal com s'indicava en les I Jornades Tècniques de Turisme de Neu i Muntanya, seria necessària la creació d'un cos de docents i d'una escola professionalitzada en la qual hi tingués cabuda l'esquí i l'alta muntanya, així no estarien tan desvinculats com actualment.

La proposta de Rafael Pellús en aquest sentit és molt concreta i ben segur que tindrà el ressò que es mereix per poc que se li presti una mica d'atenció. La seva idea de crear una escola professional independent de les federacions, dependent de la Secretaria d'Estat per al Turisme i fusionant l'Escola Nacional d'Alta Muntanya (ENAM, ECAM) i l'Escola Espanyola d'Esquí (EEE) amb la qual cosa s'aconseguiria segons paraules seves: "...Suport estatal d'aquestes professions. Hi hauria una garantia de seguretat física personal i eficàcia docent, que en moltes ocasions deixa molt a desitjar, sobretot en alta muntanya."³

En aquesta mateixa línia es pronuncia Manuel Campoamor i Jerónimo Lopez quan parla sobre el mateix tema: "Ens trobem en un moment que s'ha de començar a resoldre amb seriositat de cara al futur i amb criteris actuals d'acord amb el canvi social i legislatiu produït en el nostre país".⁴

Actualment hi ha un maremàgnum de titulacions amb un suport legal, si més no, dubtós. Per altra banda tampoc no hi ha una reglamentació sobre les competències de cada professional amb una titulació, si a tot això hi afegim que els títols que actualment hi ha en circulació no són cap garantia per a un servei correcte, tenim un panorama d'allò més descoratjador.

L'única solució factible per oferir uns professionals competents és la solució esmentada anteriorment, és a dir, la creació d'una escola professionalitzada. Intentar obstaculitzar iniciatives com aquesta per corporativismes ridículs és una falta de seriositat en una societat tan dinàmica i canviant com la nostra, que no beneficia en res la gent veritablement interessada en aquesta professió o en altres de similars, ni tampoc els futurs usuaris d'aquests serveis.

Finalment cal destacar que la cosa veritablement important per exercir la professió de guia o qualsevol altre, és que els professionals tinguin una formació adequada.

Perfil professional del guia de muntanya

No tenim ni dades ni estudis concrets per fer una anàlisi mínima de les persones que es mouen a l'entorn de la professió de guia; tanmateix, després a diversos cursets per a instructors i de moure'ns durant alguns anys en els ambients de muntanya més diversos estem en condicions de fer unes breus anotacions entorn al perfil professional del guia.

Quin seria el perfil ideal d'un guia de muntanya? Podríem dir d'entrada que aquesta professió com la majoria de les professions relacionades amb els esports de muntanya té unes característiques particulars. En primer lloc cal assenyalar que requereix una *experiència molt dilatada*; els cursos de formació, al marge del seu bon plantejament, són insuficients per dotar el guia d'uns coneixements als quals només s'arriba mitjançant una llarga pràctica; l'adaptació a un medi tan particular i canviant no es pot fer d'altra manera.

Una *solvència tècnica alta* és una altra de les característiques que podríem enumerar com a fonamental, ja que per una banda, el guia té una gran responsabilitat respecte a les persones que té al seu càrrec i per altra, el terreny en què es desenvolupa la seva feina comporta una gran especialització que només s'aconsegueix a base d'un gran nombre d'hores de pràctica.

Una tercera característica comuna a totes les professions podria ser una *bona preparació intel·lectual* digna de tenir en compte ja que la competitivitat i complexitat socials cada dia van en augment. Per altra ban-

da, com ja hem esmentat, el guia ha de fer funcions cada vegada més variades. No dubtem que les relacions públiques, la capacitat d'organització, la pedagogia o els idiomes podrien ser assumptes interessants en la preparació d'un bon professional, però això, sens dubte, és un camp per a reflexionar sense pressions.

Finalment seria desitjable una *inclinació o motivació realista* vers la professió, dura i sovint envoltada d'una aurèola gloriosa que té poc a veure o potser gens amb les funcions que en la pràctica fa un professional.

Parlar d'un perfil real del "professional" actual és, si més no, difícil si tenim en compte les premisses que

hem descrit anteriorment; existeix una gran diversitat a tots els nivells entre els individus que es relacionen d'una manera o d'una altra amb aquesta professió que impedeix o que fa difícil almenys una generalització mínima.

Un cert tret que es podria considerar com a generalitzat ¿? és un cert narcissisme i una particular sociabilitat que es pot detectar quan s'arriba a determinats nivells de pràctica o obtenir algun títol en relació a la muntanya, tal com apunta Gisèle Lacroix en un estudi fet d'altres esports que tenen la naturalesa com a marc.⁵

Si considerem l'entorn, tanmateix, és possible apreciar que en general la majoria de les persones es mouen entre dues coordenades, per una banda l'acompliment de funcions que en la majoria dels casos no tenen res a veure amb la seva qualificació i per altra, el dubtós suport administratiu que reben per part de l'Estat.

Com es podria apropar el "perfil real" al perfil ideal? La solució a la gran diversitat que hi ha en la qualificació dels professionals i a la falta de suport legal passa per la creació,

com ja s'ha apuntat en aquest petit treball, d'una escola professionalitzada, on la professió de guia i altres tinguin un tractament seriós i rigorós.

Per acabar...

Si volem arribar a comprendre l'encreuament en què es troba la professió de guia d'alta muntanya, caldria analitzar, almenys breument, la història. Juntament amb la manca d'estudis seriosos només és possible enumerar alguns dels factors que han contribuït a una important marginació d'aquesta professió.

Un factor de marginació important el constitueix la *manca de promoció i de divulgació* de les possibilitats de lleure que ofereix la muntanya per part de l'administració.

Un altre sens dubte, és la *manca d'unió entre els "professionals"* que ha donat com a resultat una falta de força i de representativitat, sense la qual és difícil sortir a flor d'aigua en una societat tan competitiva com la nostra.

Finalment caldria destacar que una escola no professionalitzada, mancada de recursos i encaminada a la formació d'instructors superespecialitzats —recordem que hi ha l'especialitat de "gel"— que imparteixen a la vegada cursets, ha marginat la formació del veritable professional. No seria just dir que només és la professió de guia la que està marginada, realment, ho estan, en més o menys grau, la majoria dels esports relacionats amb la muntanya.

Un pas endavant cap a la solució d'alguns dels problemes ja esmentats seria el que es va assenyalar a les I Jornades de Turisme de Neu i Muntanya i repetit al llarg d'aquest treball: la creació d'una Escola de professors professionals i que no ha de ser malaguanyada per corporativismes de cap mena. Si s'uneixen tots els esforços i van en aquest sentit, tots hi sortirem guanyant,

NOTES:

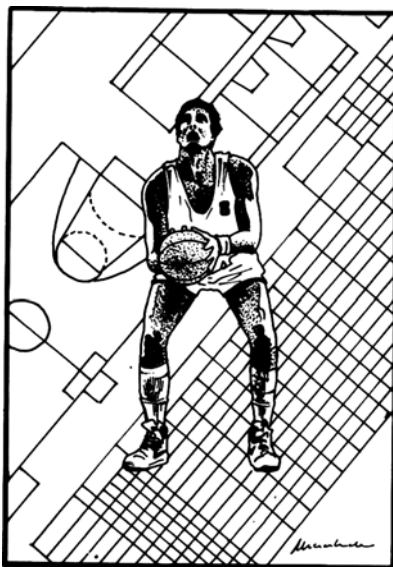
1. Gaston Rebuffat. "A la conquista de la naturaleza". *Selecciones del Reader's Digest* (Iberia), S/A. Madrid. 1973. Pàg. 106.
2. Dossier sobre: "Les métiers sportifs de la montagne". Revista *Alpirando*. Setembre 1984. Pàg. 35 i ss.
3. Ponència presentada per Rafael Pellús de Basaldua sobre: "La profesionalidad en la montaña" en las I Jornadas de Turismo de Nieve y Montaña. Madrid, 21, 22 y 23 de Marzo de 1984.
4. Comunicació de la FEM elaborada por Manuel Campoamor y Jerónimo López en las I Jornadas de Turismo de Nieve y Montaña. Madrid, 21, 22 y 23 de Marzo de 1984.
5. Gisèle Lacroix. Revista *EPS* núm. 194. Juliol-Agost 1985. Pàg. 6 i ss.

ANÀLISI DE LES ESTADÍSTIQUES EN BÀSQUET

María Jesús de la Pica González, llicenciada en EF

Després d'haver realitzat un estudi sobre diferents estadístiques utilitzades per clubs de 1ª, 1ªB i 2ª Divisió masculina i comparat els seus resultats amb els que s'obtingueren a través d'una sèrie d'enquestes realitzades a entrenadors i delegats de diferents categories, trobem que entre uns i altres hi ha diferències significatives.

Els criteris d'avaluació comprenen l'anàlisi percentual de cada una de les dades incloses tant en les estadístiques com en els qüestionaris.

Dibuix: Joan Anton Rovira

En bàsquet hi ha diversos mitjans per a mesurar tant el joc individual com el de conjunt, així com també la condició física dels jugadors. Un d'ells són els registres de joc o estadístiques: Gómez i Moll en donen la següent definició: "Les estadístiques són el mitjà més idoni per a conèixer el joc de conjunt i l'individual en situació real, és a dir, en el

partit. (...) requereixen una persona dedicada a anotar els detalls de cada partit i un procés estadístic de les dades recollides. S'usen en competició d'alt nivell, en el rendiment és una constant. (Gómez i al. 1980). No obstant, cal tenir en compte que els números que s'hi reflecteixen són freds i no analitzen raons o motius que els han creat. Un percentatge baix obtingut per un jugador durant un determinat partit no reflecteix de cap manera el motiu d'aquesta anomalia, que pot ser deguda a infinites causes, tant de tipus tècnic com moral.

De sistemes d'estudi que valorin el rendiment de jugadors o equips mitjançant les estadístiques, n'hi ha molts i molt diversos.

Aquest estudi pretén confirmar la validesa i l'eficàcia de les estadístiques, conèixer el procés de la seva elaboració, i realitzar una anàlisi de les dades que s'hi constaten.

Mètode

Subjects que intervenen en la investigació

Per a la realització d'aquest estudi fou necessari obtenir els models

GRÀFIC I: RESULTAT BUTLLETES DE CONTROL

Dades generals

Nom equip local	93,3
Nom equip visitant	93,3
Partit n ^o o jornada	33,3
Població	60
Data: dia i hora	86,6
Arbitres	46,6
Tipus competició o fase	53,3
Puntuació parcial	86,6
Puntuació total	73,3
Puntuació parcial cada 5 minuts	13,3
Puntuació arrossegada	6,6

Dades personals

Nom jugadors	100
Número dels jugadors	100
Temps jugat cada jugador	86,6
Personals:	
Atac	
Defensa	33,3
Intencionada	0
Individual	20
Per equip	100
Faltes tècniques	60
Bàsquets realitzats cada jugador	13,3
Canvis	100
Temps morts	33,3
Dibuix camp bàsquet	20
Lluites	93,3
Violació 30 seg.	26,6
	6,6

Dades sobre tècnica individual de defensa %

Pilotes robades:	33,3
En passada	13,3
En salt	0
Taps realitzats	60
Rebot defensiu	100
Errors defensius individuals	0

Dades sobre tècnica individual d'atac

Violacions:	%
Passes	53,3
Dobles	26,6
3 segons	26,6
Assistències	80
Pilotes perdudes	93,3
Pilotes recuperades	86,6
Tir:	
Safata	93,3
Mitja distància	93,3
Curta distància	93,3
Convertits-fallats.	100
Dreta-esquerra	93,3
Tirs lliures:	
Convertits	100
Fallats	100
Taps rebuts	13,3
Rebot ofensiu	100
Palmetjos:	
Aconseguits	13,3
Fallats	13,3

Dades sobre tàctica col·lectiva d'atac

Sistemes d'atac	%
Contraatacs:	0
Realitzats	6,6
Fallats	6,6

Dades sobre tàctica col·lectiva de defensa

Sistemes defensius	%
Contraatacs parats	0
Errors defensius col·lectius	20
Inclusió de l'estudi de l'equip visitant	40
Observacions	33,3

d'estadístiques de 15 clubs de bàsquet de la, 1^a i 2ª divisió masculina.¹

Paral·lelament es varen lliurar uns qüestionaris a deu persones que ocupen càrrecs d'entrenador o delegat en clubs de diferents categories.

Procediment

El procés seguit en l'estudi consta de dues parts:

En primer lloc, l'anàlisi de les estadístiques utilitzades per cada club i la comprovació del tipus de dades incloses en cada una d'elles. D'aquesta manera es constataren les dades reals incloses en les estadístiques.

A partir d'aquestes dades va confeccionar-se un model de butlleta de control de joc que podem considerar ideal.

En segon lloc, va procedir-se a l'anàlisi dels qüestionaris. D'aquesta manera van quedar reflectides les dades que als entrenadors els agradaria incloure en les seves pròpies butlletes. Igual que en l'apartat anterior, va realitzar-se una butlleta de joc a partir de les dades obtingudes.

Anàlisi de les dades

Les anàlisis de les estadístiques dels clubs i dels qüestionaris van fer-se per mitjà de percentatges (%). Dels percentatges de cada element que els equips i les persones enquestades inclouen en les seves butlletes, únicament van ser utilitzats per a l'elaboració de les dues butlletes esmentades anteriorment els que superaven un 50 % d'acceptació

La disposició de les informacions que contenen les butlletes resultants va efectuar-se a l'atzar, per la qual cosa l'ordre pot ser alterat.

Resultats

Un cop analitzades les butlletes i els qüestionaris, podem veure, en els gràfics 1 i 2 els percentatges obtinguts de cada una de les dades.

En els gràfics 3 i 4, s'hi representen les butlletes resultants, confeccionades a partir de les dades extretes de les estadístiques dels clubs i dels qüestionaris.

Conclusions

Les conclusions que hem obtingut provenen de l'anàlisi comparativa entre els resultats obtinguts en les butlletes de control de joc i en els qüestionaris.

Cal destacar, d'entrada, que el 100% de les persones enquestades va manifestar que estava d'acord amb les butlletes de control, que es consideren com un complement per conèixer el *rendiment* individual i de l'equip, d'una manera objectiva, durant una competició o una temporada. Tanmateix, en alguns casos s'argumenta que les butlletes han de ser ben combinades amb altres informacions (psicològiques, fisiològiques, etc.), ja que si no és així ens donen uns resultats molt freds. A l'hora de confeccionar la butlleta de control, el 70% ha procurat que fos el més completa possible i que comprenguéssim dades realment útils, però de forma que no la fessin complicada (s'hi denota una clara preocupació per la dificultat de la realització de la butlleta).

GRÀFIC II: RESULTATS QÜESTIONARIS

Preguntes realitzades	SÍ	NO
Esteu d'acord amb les estadístiques?	100	
Quines dades hi inclouria en la seva?		
Dades generals		
Nom de l'equip local	100	0
Nom de l'equip visitant	100	0
Partit nº	70	30
Població	70	30
Data: dia i hora	100	0
Àrbitres	80	20
Tipus de Competició	100	0
Puntuació total i parcial	90	10
Puntuació parcial cada 5 min.	70	30
Puntuació arrossegada	20	80
Dades personals:		
Nom Jugadors	100	
Número dels jugadors	100	
Temps jugat cada jugador	100	
Personals:		
Atac	80	20
Defensa	80	20
Intencionades	50	50
Individual	100	
Per equip	100	0
Faltes tècniques	90	10
Bàsquets realitzats	100	0
Canvis	90	10
Temps morts	50	50
Dibuix camp bàquet	100	0
Lluites	50	50
Violacions 30 seg.	50	50
Dades tècnica Individual atac		
Violacions:		
Passes	100	
Dobles	100	
3 segons	100	
Assistències	100	0
Pilotes perdudes	100	
Pilotes recuperades	100	
Tir:		
Safates	70	30
Mitja distància	100	
Curta distància	100	
Convertits-faltats	100	
Dreta-esquerra	80	20
Tirs lliures:		
Convertits	100	0
Fallats	100	0
Taps rebuts	40	60
Rebot ofensiu	100	
Palmetios:		
Aconseguits	50	50
Fallats	0	100
Dades tècnica individual defensa		
Pilotes robades	90	10
Taps realitzats	80	20
Rebot defensiu	100	0
Error defensius individuals	80	20
Dades tàctica col·lectiva d'atac		
Sistemes d'atac	70	30
Nº de contraatacs	60	40
Dades tècnica col·lectiva defensa		
Sistemes defensius	70	30
Contraatacs parats	50	50
Error defensius col·lectius	70	30
Faria una butlleta igual per l'equip contrari?	70	30

GRÀFIC III:

JUGADOR	N	PERÍODES DE JOC			
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					
15					

VIOLACIONS	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
ASSISTÈNCIES															
PASSADES															
PERDUTS															
PILOTES															
RECUPERADES															
REBOT OFENSIU															
REBOT DEFENSIU															
TAPS REALITZATS															

Butlleta resultant de l'anàlisi de les estadístiques dels clubs

TIRES LLIBRES

TANTEIG PARCIAL

TANTEIG FINAL

TIRES LLIBRES

SAFATES

SAFATES

EQUIP LOCAL:

EQUIP VISITANT:

POBLACIÓ:

COMPETICIÓ:

DATA HORA:

GRÀFIC IV:

EQUIP LOCAL:

EQUIP VISITANT:

ARBITRES:

POBLACIÓ:

COMPETICIÓ:

DATA HORA:

SAFATES

SAFATES

TIRES LLIBRES

TIRES LLIBRES

PARCIAL PARCIAL

TOTAL

SISTEMA DEFENSIU

TEMPS

MARCA D'OR

SISTEMES D'ATAC

TEMPS

VIOLACIÓ 30 seg.

JUGADOR	Núm.	PERSONALS	MINUTS JOGATS	VIOLACIÓ	PASS. DOBL. 3 seg.	ASSIST. PÉRD. RECUP.	PILOTES ROBADES	REBOT OFENSIU	PALPEIG	TAPS REALITZATS	REBOTS DEFENSIVS	CANVI	TANTEIG PARCIAL CADA S.
													5'
													10'
													15'
													20'
													25'
													30'
													35'
													40'

CONTRAATACS REALITZATS

CONTRAATACS ATURATS

ERRORS DEFENSIVS COLLECTIUS

Un resultat significatiu i que cal destacar és el que s'obtingué sobre la dada TÀCTICA COL·LECTIVA D'ATAC I DE DEFENSA. En les butlletes de control, el percentatge d'inclusió d'aquesta informació no ha superat el 3%. Tanmateix, segons els resultats de les enquestes, més del 50% dels entrenadors voldria incloure-l'hi. En qualsevol cas però, el 100% està d'acord en el fet que aquest tipus de dades són molt difícils de prendre en el transcurs d'un partit.

Cal assenyalar que hi ha grans diferències entre els resultats obtinguts amb les butlletes o bé amb els qüestionaris (tal i com queda ben reflectit en les respectives estadístiques resultants). Tots els entrenadors manifesten en el qüestionari la intenció d'incloure en les seves butlletes el major nombre possible de dades, però a l'hora d'elaborar-les la quantitat de dades queda reduïda. Una conclusió important que es dedueix de l'anàlisi dels qüestionaris és que l'ACTA dels partits ha de ser complement de la butlleta de control, perquè pot aportar dades no reflectides en la butlleta.

Pel que fa a la dada Estudi de l'equip contrari, tant sols un 40% de les butlletes dels clubs n'inclouïa alguna (no hi ha cap equip que realitzi una butlleta de control de l'equip contrari idèntica a la del propi equip local). No obstant, el 70% de les persones enquestades es mostra favorable a la inclusió d'aquest tipus d'informació.

El 80% de les persones enquestades ha manifestat que l'estadística ideal és la que reflecteix de manera objectiva i completa tot el que succeeix en un partit... No obstant, es deixa entreveure la preocupació davant la dificultat que suposa portar el control d'una butlleta d'aquestes característiques, per a la qual cosa caldrien una o dues persones molt ben preparades.

Aquesta butlleta ideal variarà en funció de la categoria en la qual s'hagi d'aplicar. En cas que s'apliqui en una categoria superior ha de ser el més completa possible, mentre que en categories inferiors no és necessari que ho sigui tant, ja que no es valora tant el rendiment.

En resposta a la pregunta referent a quina persona hauria d'encarregar-se d'omplir la butlleta, un 70% ha contestat que ho hauria de fer el delegat, un 10% l'entrenador, un 10% varies persones, i el 10% restant opina que hauria de fer-ho una persona entesa.

Totes aquestes conclusions poden resumir-se en una sèrie de punts que exposo a continuació:

- Les estadístiques reflecteixen el rendiment.
- Cal que siguin completes i fàcils de realitzar.
- S'hauran de complementar amb l'acta i amb altres dades psicològiques, fisiològiques i afectives del jugador.

- S'hi inclourà l'estudi de l'equip contrari.
- El contingut dependrà de la categoria a la qual s'hagi d'aplicar.
- Per portar el control d'una butlleta molt completa es necessita més d'una persona.
- No s'hi incorporen algunes dades no perquè no siguin necessàries, sinó perquè són difícils de realitzar.
- Hi ha dades que poden ser resumides en una de sola.
- L'estadística ha de ser complementada pel delegat.

NOTES:

1. Els clubs van ser escollits a l'atzar

BIBLIOGRAFIA

— GÓMEZ, J. i MOLL, J.A., *Tècniques d'entrenament i direcció* — Associació de Preparadors de Bàsquet. Separates Tècniques d'equip. Madrid: Augusto E. Pila Teleña, pàg. 105.

nº 1 a la 13. Separata nº 6, pàg. 102.

investigació

REGISTRES EVOLUTIUS MOTORS

Una observació crítica

Josep Roca, *doctor en psicologia, professor de l'INEFC centre de Barcelona*

Mireia Martínez, Mireia Lizandra, Anna Fabregas, Anna Cordoner, *alumnes de l'INEFC*

Aquest treball mostra el desenvolupament de l'habilitat motora de pujar i baixar escales en nens d'un fins a cinc anys, amb escales porporcionals a les dimensions de les seves extremitats. L'observació serveix per a fer consideracions crítiques a la interpretació normalment psicologista i madurativa de les escales y tests d'evolució motora.

Introducció

Una de les primeres tasques dels psicòlegs fou la de construir escales i tests evolutius amb finalitats d'orientació educativa.

L'observació estandarditzada del desenvolupament permet un coneixement de com els infants van adquirint els seus repertoris d'humanització i la comparació amb la norma del grup. En l'anàlisi del desenvolupament motor, l'escala fonamental és la de Gessell (Gessell llg i Ames 1940, 1945, 1958). Aquesta inclou dues sub-escales evolutives de tipus motor: l'àrea adaptativa i l'àrea motora. La primera refereix l'evolució de la coordinació visuo-manual i la segona les coordinacions dinàmiques de tot l'organisme. Aquesta subdivisió i els repertoris concrets observats es mantenen en altres escales més actuals

com la de Arheim i Pestolesi (1978), per exemple.

La interpretació de Gessell de les seves observacions i la que es realitza normalment des del corrent psicomotor és que els repertoris manifestos són el resultat de lleis de maduració lligades a l'evolució cerebral. Existeixen, en aquest sentit, notables confusions i paradoxes lligades a com s'entén el que és cerebral i el que és mental. Això es posa de manifest arreu en l'àmbit d'aquell context interpretatiu, del qual aquest text n'és una mostra: *"...la orden mental que dirige el movimiento procede del mundo psíquico que también crece y madura en su mutable continente orgánico..."*. (Molina de Costallat 1979, pàg. 7). Amb la idea general que aquest text representa, s'explica l'evolució observada com a producte de quelcom

mental o cerebral. Tanmateix cal convenir en què la interpretació madurativa i psicomotora —ultra les possibles crítiques a aquesta concepció d'allò que és psicològic, la relació amb els esdeveniments biològics i el concepte de causalitat que es té (veure Kantor (1967/1978), Roca (1983))— cauen sovint en el psicologisme —o biologisme, segons com es miri—, per tal com pretenen explicar l'evolució motora amb l'exclusiva referència als esdeveniments psico-biològics. És, precisament, en aquest punt on l'observació que descrivim pot incidir. Aquesta observació posa de manifest que l'explicació de l'evolució no pot ésser reduïda a una sola dinàmica sinó cal fer referència a d'altres ordenaments, com el merament físic, els quals també intervenen i expliquen aquella evolució.

Metodologia i resultats

La conducta observada va ésser la de pujar i baixar escales que és una de les conductes que componen l'àrea motora de l'escala de Gessell i altres escales motores.

L'alternança o no en pujar i en baixar i l'ús o no del suport -de la barana- determina el continu evolutiu que se situa entre els un i cinc anys.

Material i subjectes

El material utilitzat en la nostra tasca va ésser una escala de conglomerat de fusta construïda expressament amb les mesures proporcionals a les dimensions de les extremitats dels nens.

L'escala constava de sis esglaons i d'una barana a un dels costats mentre que l'altre estava lliure.

Les mesures dels esglaons eren de 10 cm. d'alçada per 20 de profunditat. En total l'escala feia 60 cm. d'alt per 1 metre i 20 cm. de llargada. La mostra escollida per a dur a terme la nostra tasca va ésser de 36 nens compresos entre les edats d'un a cinc anys, pertanyents tots ells a un mateix parvulari de la ciutat de Barcelona.

La mostra es componia de:

- 14 nens (7 nenes i 7 nens) d'un a dos anys.
- 6 nens (4 nenes i 2 nens) de dos a tres anys.
- 9 nens (5 nenes i 4 nens) de tres a quatre anys.
- 7 nens (3 nenes i 4 nens) de quatre a cinc anys.

Enregistrament

Per tabular els resultats de les observacions es van construir unes

taules en les quals es trobaven totes les conductes possibles, enregistrent la que feia el nen. A cada subjecte se li enregistra un sol intent.

El temps d'observació es va iniciar l'onze d'abril, per finalitzar el sis de maig. Es van fer un total de set observacions amb una alternança de tres o quatre dies entre les mateixes. La pràctica no es va limitar als dies d'observació sinó que es va perllongar des de l'inici fins al final.

En cap moment no es tingué en compte el fet d'agafar-se o no a la barana.

Instruccions

Després de l'enregistrament inicial, les instruccions donades als mestres van ésser que permetessin la pràctica lliure de pujar i baixar l'escala a tots els nens per tal que hi hagués una fase d'entrenament.

Les instruccions donades als nens en principi van ésser simplement que poguessin i baixessin lliurement, sol·licitant -progressivament i al llarg de les pràctiques- que alternessin i que no s'agafessin, si s'observava un cert domini.

Resultats

Es prengueren mesures de realització o no del tipus concret de pujar i baixar -alternant o no- obtenint-ne un resum en tants per cent. (Figura 1). Els mateixos resultats poden observar-se gràficament a la Figura 2 on s'observa com l'evolució esperada, segons l'escala de Gessell, no és l'evolució que es dona quan es fa l'observació amb l'escala experimental. És interessant destacar que als divuit mesos es donen tots els repertoris possibles, edat en què l'es-

cala de Gessell només dona el repertori de pujar sense alternar.

A la Figura 3 es mostren les evolucions segons l'edat inicial de registre i comparativament pujar i baixar alternant. Pot observar-se la diferència, segons l'edat, en l'enregistrament inicial a la vegada que una ràpida incorporació de tots els subjectes de totes les edats al domini de pujar i baixar alternant. Cal fer notar, també, que, s'observa -ultra el paral·lisme- un alentiment en l'adquisició de l'alternança en baixar respecte de pujar. En aquest sentit, cal dir que això concorda amb l'evolució normal de l'alternança, primer es dona en pujar i després en baixar. Tanmateix, ací les diferències són de dies i no de mesos; la qual cosa abona la idea de que no es tracta de dos repertoris diferenciats. De fet, l'observació del nen, posa de manifest que després d'aconseguir-se pujar alternant ràpidament s'aconseguí baixar alternant. Potser el que explica la diferència amb les altres observacions, d'escales normals, siguin factors com el fracàs, amb danys físics. En tot cas la diferència general observada planteja qüestions com aquesta i d'altres lligades a les experiències concretes dels nens amb les escales dels adults, assajant d'alternar ja sigui pujant o baixant.

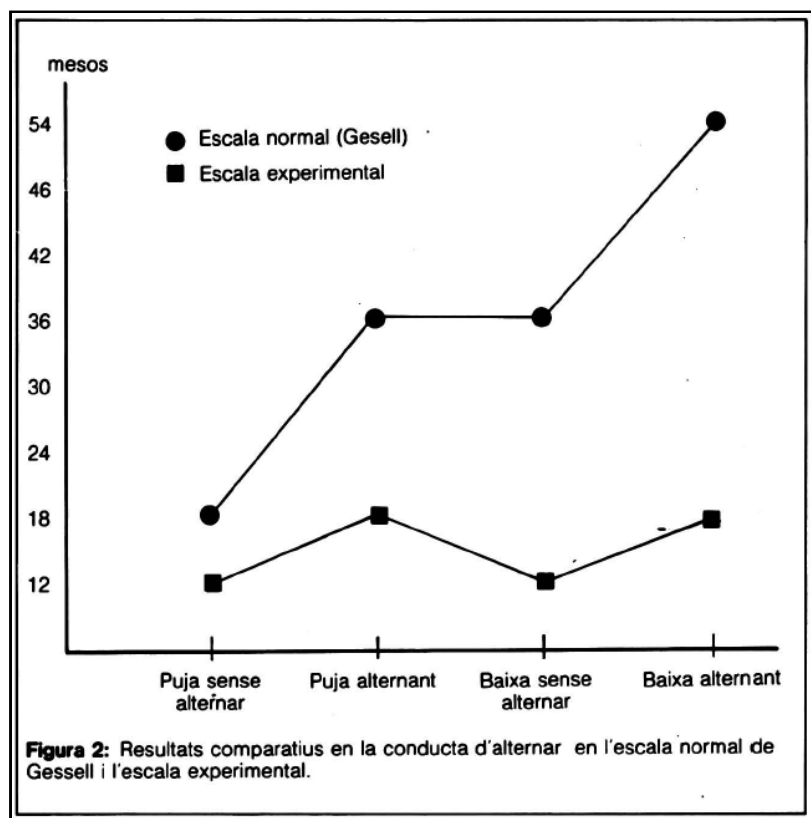
Conclusions i discussions

Les dades aportades mostren l'existència d'una coordinació motora, abans del període esperat, per la simple manipulació de les dimensions físiques en les quals es dona.

Aquesta manipulació indica que existeixen un tipus de variable, d'ordre físic, que també han d'ésser

		1ª		2ª		3ª		4ª		5ª		6ª		7ª	
		PUJAR BAIXAR		PUJAR BAIXAR		PUJAR BAIXAR		PUJAR BAIXAR		PUJAR BAIXAR		PUJAR BAIXAR		PUJAR BAIXAR	
Alternar	1-2 a.	35,7	7,14	71,4	14,28	85,7	28,57	85,7	42,85	100	64,28	100	85,71	100	96,8
	2-3 a.	55,5	33,3	77	50	100	50	100	66,6	100	83,3	100	88,3	100	100
	3-4 a.	66,6	33,3	83	55,5	100	55,5	100	77,7	100	100	100	100	100	100
	4-5 a.	85,7	42,8	97	57,1	100	85,7	100	100	100	100	100	100	100	100
No alternar	1-2 a.	64,3	92,86	28,6	85,72	14,3	71,43	14,3	57,15	0	35,72	0	14,29	0	3,2
	2-3 a.	44,5	66,7	23	50	0	50	0	33,4	0	16,7	0	11,7	0	0
	3-4 a.	33,4	66,7	17	44,5	0	44,5	0	22,3	0	0	0	0	0	0
	4-5 a.	14,3	57,2	3	42,9	0	14,3	0	0	0	0	0	0	0	0

Figura 1: Resultats obtinguts en tant per cents en les conductes de pujar i baixar, alternant i no, en cadascuna de les observacions.

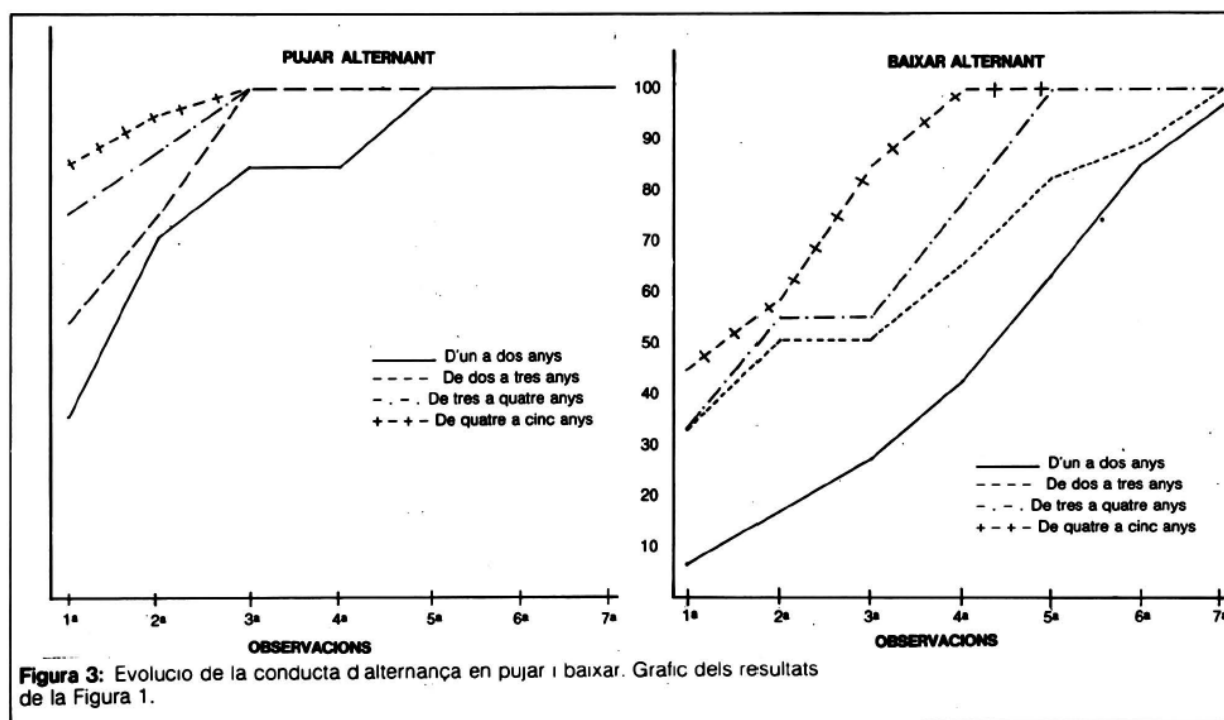

considerades causes o factors causals de l'existència o no d'una coordinació motora. Tenen tant de dret a ésser anomenades causes com l'e-

volució orgànica, per exemple. De fet el tractament psicològic en la pugna entre maduració i estimulació, o entre herència i medi, ha

impedit pendre en consideració altres factors, com el manipulat ací, que també intervien de forma determinant en l'adquisició d'una habilitat. L'evolució, per tant, no és quelcom comprensible a partir d'una dinàmica particular; és un fet que engloba múltiples dinàmiques. Normalment es diu que una escala, o un registre evolutiu, és orientativa respecte del que ha de fer un infant segons la seva edat cronològica. Això es complementa dient que, a més, l'escala és quelcom relatiu; és a dir, que no s'ha de prendre com una norma rígida, sinó que poden haver-hi variacions segons la població-mostra i que en fi, s'admeten "performances" al voltant del valor esperat... De fet, les escales no són preses tan relativament a la pràctica diària on un Quocient de Desenvolupament té una transcendència enorme. Tanmateix, la qüestió és que les escales no només són relatives sinó que a més són arbitràries. És a dir, són mesures fetes a partir d'uns instruments, uns mobles i uns equipaments, en general, determinats.

Seguint aquests raonaments cal convenir en què la interpretació de l'evolució només en termes de maduració i/o estimulació és insuficient. I encara més, englobar els factors relatius als canvis físics de l'organisme dins el concepte general de ma-

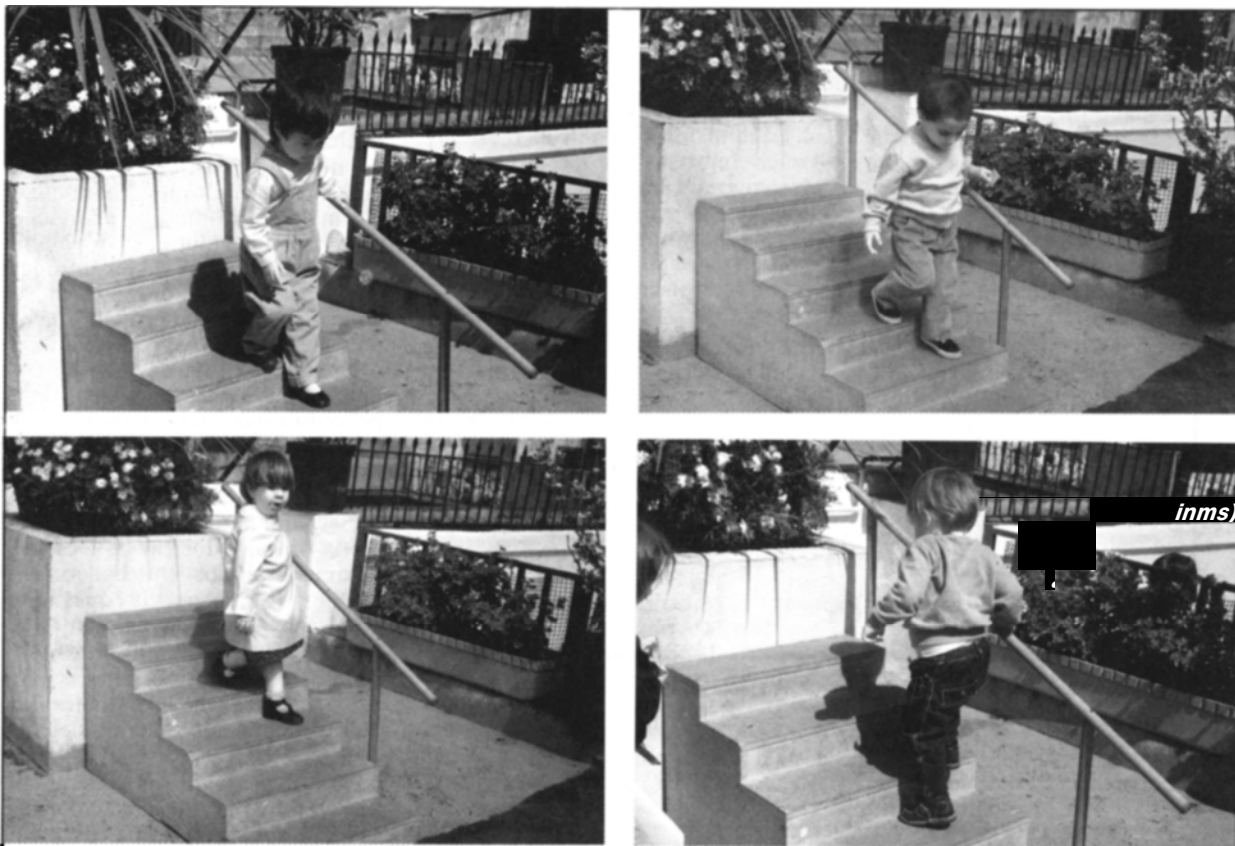

Figura 4: Fotografies de nens d'un a dos anys que mostren la conducta d'alternança en pujar i baixar escales.

duració biològica és una manera de reduir la realitat múltiple de l'evolució, a una suposada força inespecífica. Això vol dir que no es poden reduir l'ordre d'esdeveniments biomecànics als neuronals o "psicofisiològics"; o també que no es poden prendre variacions degudes als instruments com a variacions degudes als subjectes.

Entenem que això és rellevant de cara a un plantejament teòric de l'explicació de l'evolució i ho pot ésser també a efectes pràctics i orientatius. En aquest ordre de coses, cal convenir en què una correcta comprensió de les escales pot afavorir un ús més adequat en el sentit de no prendre-les com a manifestacions d'una suposada "maduració

interna" sinó, més aviat, com uns registres relatius i arbitraris que serveixen per a comparar els individus amb la norma estadística i orientar-se respecte al seu estat evolutiu particular.

BIBLIOGRAFIA:

- Arheim D.D., Pestolesi R.A. (1978) *Elementary Physical Education: A Developmental Approach*. St. Louis: Mosby Co.
 Gessell A., Ilg F.L., Ames L.B. (1973) *Psicologia Evolutiva de 1 a 16 años*. Buenos Aires: Paidós, (Ed. Original: 1940, 1945, 1958).
 Kantor J.R. (1978) *Psicologia Interconductual*. México: Trillas. (Ed. Original: 1967)
 Molina de Costallat (1979) *Psicomotricidad II*. Buenos Aires: Losada.
 Roca J. (1983) *Desenvolupament Motor i Psicologia*. Barcelona: INEF.